

Torsdagen den 29 mars

Kl. 19.30

Torsdagen den
29 mars 1973Exportfrämjande
åtgärder

Förhandlingarna leddes till en början av herr tredje vice talmannen.

§ 1 Vissa anslag inom handelsdepartementets verksamhetsområde
(forts.)

Fortsattes föredragningen av näringsutskottets betänkande nr 16.

Punkten 9

Exportfrämjande åtgärder

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1973:1 bilaga 12 punkten B 3 (s. 26 i utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden) föreslagit riksdagen att till Exportfrämjande åtgärder för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 4 900 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1973:818 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari såvitt här var i fråga hemställt att riksdagen skulle avslå regeringens begäran om reservationsanslag till Exportfrämjande åtgärder om 4 900 000 kronor.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1973:818, såvitt här var i fråga, till Exportfrämjande åtgärder för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 4 900 000 kronor.

Reservation hade avgivits

3. av herr Hallgren (vpk) som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionen 1973:818, såvitt här var i fråga, skulle avslå Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av reservationsanslag till Exportfrämjande åtgärder.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Jag skulle nästan kunna börja där herr Svanberg och jag slutade tidigare i dag. Men det skall jag kanske inte göra. Vi har segat oss fram till punkten 9, som handlar om exportfrämjande åtgärder och där det föreslås ett anslag på 4 900 000 kronor. Vi har i motionen 818 liksom i reservationen 3 av herr Hallgren yrkat avslag på utskottets förslag. Detta gör vi på mycket goda grunder.

Man har nyss bifallit anslaget till en ny organisation gemensam för staten och storkapitalet. Under denna punkt skall alltså ytterligare stora belopp slussas in till de rika och förmögna, de kretsar som skaffar sig

stora profiter på svensk arbetarklass men också på underbetalda arbetare i andra länder. Så fungerar ju kapitalismen. Och den understöder nu socialdemokratin på alla sätt som över huvud taget är tänkbara.

I vissa sammanhang brukar det talas om den växande understödstagarandan, men man finner sannerligen de verkliga understödstagarna inom den svenska storfinansen. I vpk:s motion om budget- och skattepolitiken redogör vi för en del av det enorma understödet till kupongklipparkretsarna. Denna uppräkningslista är mycket imponerande. Där finner man i den i år presenterade statsverkspropositionen bl. a. följande subventioner och avdrag för gåvor till företagen: Stöd till lageruppbyggnad 50 miljoner kronor, 11 miljoner till företagareföreningar, 20 miljoner till täckande av förluster i anledning av statligt stöd till hantverks- och industriföretag, 20 miljoner till bidrag till miljövärdande åtgärder inom industrin, 39 miljoner till exportfrämjande åtgärder, 25 miljoner till nedsatt energiskatt, 400 miljoner i särskilt investeringsavdrag med 30 procent för maskiner och inventarier under det första halvåret 1973, 100 miljoner i särskilt investeringsavdrag för byggnadsinvesteringar osv. Uppräkningslistan kunde bli mycket längre.

Här vill man nu anslå ytterligare medel. Visserligen rör det sig i detta sammanhang inte om några imponerande belopp, men med hänsyn till återhållsamheten när det gäller andra för folket viktiga områden finner vi ingen anledning att rulla i väg dessa ytterligare miljoner till arbetsköparna.

Därför yrkar jag, herr talman, avslag på propositionen och bifall till reservationen 3 av herr Hallgren.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Jag kan i stort nöja mig med att hänvisa till den argumentation jag hade när vi talade om exportrådet tidigare i dag. Låt mig bara kort och gott konstatera att den ökade miljonrullning som herr Lövenborg talar om innebär en nedskärning mot i fjol med 300 000 kronor. Dessa pengar går till särskilda insatser på speciella områden för specialvisning av svensk industris produkter. Det är återigen sådant som till mycket liten del går till storfinansen, som herr Lövenborg talar om. Det går i huvudsak till den mindre industrin. Jag tror att alla de anställda i de företag det gäller knappast skulle vara tacksamma om herr Lövenborg skulle lyckas med att få bort detta anslag. Jag tror tvärtom att de är glada över att det utgår.

Herr talman! Jag yrkar med dessa ord bifall till utskottets förslag.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Den glädjen har herr Svanberg egentligen inget belägg på. I stället finns en rätt utbredd indignation just över subventioneringen av privatkapitalet på olika områden. Jag kan som i mitt tidigare anförande säga att jag inte delar den syn som utskottets talesman har i dessa frågor, den fromma tro och förtröstan som han visar när det gäller nyttan av statliga penningpumpningar i det enskilda näringslivet.

Man skall också vara klar över att det anslag som riksdagen här är beredd att ge kommer att vara "som lök på laxen" för de kapitalägande.

Torsdagen den
29 mars 1973

*Svenska turisttra-
fikförbundet*

Svensk företagsamhet har redan kunnat visa att man under de månader som gått av detta år kan emotse mycket fina bokslut. Jag tycker att det är skäl nog för att inte pumpa in ytterligare miljoner av skattebetalarnas medel.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Låt mig bara kort och gott konstatera att det senaste inlägget knappast behöver något bemötande. Jag tycker att de fablerna kan tala för sig själva.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 16 punkten 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lövenborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	246
Nej	—	15
Avstår	—	1

Punkten 10

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 11

Svenska turisttrafikförbundet

Kungl. Maj:t hade under punkten B 5 (s. 30—33) föreslagit riksdagen att till Svenska turisttrafikförbundet för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 6 968 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1973:825 av herr Mattsson i Skee (c),

1973:1453 av herr Ekinge m. fl. (fp) vari hemställts att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t begära

A) att kommittén för planering av turistanläggningar och friluftsområden m. m. gavs en parlamentarisk sammansättning och att Svenska kommunförbundet och Svenska landstingsförbundet jämte företrädare

Torsdagen den
29 mars 1973

*Svenska turisttra-
fikförbundet*

för turistorganisationer och turistnäringen bereddes representation i utredningen,

B) att kommittén gavs tilläggsdirektiv att utreda frågan om ett katastrofskydd för turistnäringen i första hand inom stödområdet,

C) att förslag framlades om genomförandet av första etappen av Åreprojektet,

D) att motionen överlämnades till kommittén för planering av turistanläggningar och friluftsområden för beaktande,

E) att för budgetåret 1973/74, utöver i statsverkspropositionen föreslaget bidrag, såsom bidrag till Svenska turisttrafikförbundets Sverige-Nu-kampanj 1974 anvisades 300 000 kronor,

1973:1498 av herr Nordgren m. fl. (m),

1973:1504 av herr Olsson i Kil m. fl. (fp, s, c, m, vpk) samt

1973:1515 av herrar Åsling (c) och Stjernström (c) vari hemställda att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning av frågan om nedsättning av biljettpriserna för resor till och från svenska turistanläggningar med i motionen angivet syfte.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1973:1453 såvitt gällde medelsanvisning till Svenska turisttrafikförbundet för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 6 968 000 kronor,

2. att riksdagen i övrigt skulle avslå motionen 1973:1453 om turistfrämjande åtgärder,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:825 om kreditgarantier för investeringar i turistanläggningar,

4. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1515 om sänkta biljettpriser för resor till svenska turistanläggningar,

5. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1498 om utnyttjande av turistanläggningar inom det allmänna stödområdet för konvalescentvård m. m.,

6. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1504 angående Fryksdalen som primärt turist- och rekreationsområde.

Reservationer hade avgivits

4. såvitt gällde turistfrämjande åtgärder av herrar Andersson i Örebro (fp), Gustafsson i Byske (c), Sjönell (c), Gustafsson i Säffle (c) och Rydén (fp) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1453 i övriga delar hos Kungl. Maj:t skulle anhålla

a) att kommittén (Jo 1970:22) för planering av turistanläggningar och friluftsområden m. m. gavs tilläggsdirektiv att utreda frågan om ett katastrofskydd för turistnäringen i första hand inom stödområdet och att kommittén vid fullgörandet av detta och samtidigt återstående uppdrag utökades med representanter för de politiska partierna, för Svenska

kommunförbundet och Svenska landstingsförbundet samt för turistorganisationer och turistnäringen,

b) att förslag framlades om genomförande av första etappen av Åreprojektet,

c) att motionen 1973:1453 överlämnades till kommittén för planering av turistanläggningar och friluftsområden m. m. för beaktande,

5. såvitt gällde utredning rörande nedsättning av biljettpriser av herrar Andersson i Örebro (fp), Gustafsson i Byske (c), Sjönell (c), Gustafsson i Säffle (c) och Rydén (fp) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1515 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning av frågan om nedsättning av biljettpriserna för resor till och från svenska turistanläggningar.

Vid denna punkt hade avgivits ett särskilt yttrande såvitt gällde Fryksdalen som primärt turist- och rekreationsområde av herr Svensson i Malmö (vpk).

Herr EKINGE (fp):

Herr talman! Vi kommer framöver att få flera tillfällen att diskutera turismen. I dag gäller det handelsdepartementets budgetframställning till turismen. Snart kommer på riksdagens bord betänkandet med anledning av inrikesdepartementets proposition om regionalpolitiska åtgärder, där turismen också är med. Turistutredningen, som tillsatts av jordbruksministern, har aviserat sitt slutbetänkande under året.

Ja, herr talman, uppräknigen av olika departement som har någon del av turismen att handlägga skulle kunna fortsätta ganska länge. Det är i sig ett belägg för hur turismen satts i strykclass i vårt land. Varje försök hittills att åstadkomma ett samlat grepp för turistverksamheten har misslyckats. Utskottsmajoriteten hänvisar även i år till den pågående turistutredningen och dess väntade slutbetänkande. Men det är en mycket klen tröst. Vi hade samma situation förra året. Vi har egentligen haft samma situation under ett par decennier. Utredningar har tillsatts, och de har stoppat alla försök till utveckling. Slutbetänkande har kommit. Det har arkiverats, sedan man konstaterat att det inte kan ligga till grund för några förslag. Det har blivit ny utredning, ny väntan, nya slutbetänkanden, ny arkivering osv.

För den som ingenting vill är det naturligtvis en utmärkt arbetsmetod att fortsätta på den här linjen. Den har verkligen drabbat turismen.

Vi har i en motion till årets riksdag utvecklat våra synpunkter på behovet av ett samlat grepp på turismen. Jag skall — med hänsyn till vad jag tidigare sagt och framför allt på grund av de många ärenden som vi har att behandla — inte närmare gå in på de frågor som tas upp i motionen. Jag vill bara helt kort gå in på de reservationer som finns till punkten 11, nämligen reservationerna 4 och 5.

Vi har framhållit att det finns många likheter mellan turismens betingelser inom framför allt stödområdet och de betingelser som råder för exempelvis rennärigen. Därför har vi föreslagit att man bör utreda

Nr 57

Torsdagen den
29 mars 1973

*Svenska turisttra-
fikförbundet*

Torsdagen den
29 mars 1973

*Svenska turisttra-
fikförbundet*

om inte den väg som jordbruksministern accepterat beträffande rennärningen, nämligen ett katastrofskadeskydd, också borde prövas i fråga om turistanläggningarna. Turismen har nämligen lika svårt att gardera sig mot riskmoment bl. a. på produktionssidan. Ett dåligt vinterbete för rennärningen, en snöfattig vinter för turismen i fjällregionen eller en solfattig sommar för turismen på Gotland, Öland och Västkusten är i stort sett lika problematiska företeelser.

Det beklagliga är emellertid att utskottet inte ens ansett sig böra sakbehandla denna fråga. Jag är personligen litet förvånad över det. Reservanterna anför att det med hänsyn till turistnäringens regionalpolitiska betydelse finns skäl för riksdagen att uppdraga åt den arbetande turistutredningen att också ta sig an denna fråga. Men självfallet fordrar en sådan åtgärd att utredningen breddas och ges parlamentarisk förankring liksom också att utredningen får representanter för turistnäringen, för kommuner, för landsting och för turistorganisationer, såsom anförts både i motionen och i reservationen.

Slutligen några ord om den andra reservationen, nr 5. Den grundar sig på en motion, nr 1515, av herrar Åsling och Stjernström, och i den krävs att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall anhålla om utredning av frågan om nedsättning av biljettpriserna för resor till och från svenska turistanläggningar. Även detta berättigade krav går utskottsmajoriteten dock emot. Nu har emellertid centerns och folkpartiets representanter i utskottet reserverat sig till förmån för detta — det vill jag upprepa — berättigade krav.

Herr talman! Jag skall inte anföra något ytterligare. Jag ber bara till sist att få yrka bifall till reservationerna 4 och 5 vid näringsutskottets betänkande nr 11.

Herr STJERNSTRÖM (c):

Herr talman! I likhet med jord- och skogsbruket utgör turistnäringen en mycket betydelsefull del av näringslivet, särskilt i norra Sverige. Jag skulle kunna peka på orter som Åre, Funäsdalen och andra i fjällregionerna, där man inte skulle kunna erbjuda en rimlig service i dag, om inte turistnäringen skapade underlag för en ganska omfattande service även för de människor som bor där året runt. Det är en näringsgren som har naturliga förutsättningar speciellt i glesbygdsområdena.

Den sysselsättning som turismen skapar direkt och indirekt exempelvis i de norrländska fjällkommunerna är synnerligen betydelsefull, och jag ser det som speciellt angeläget att samhället vidtar åtgärder för att stödja näringslivet i dessa områden. Det är bl. a. mot den bakgrunden som vi väckt motionen 1515, vilken också nyss åberopades här av herr Ekinge. Där föreslår vi en sänkning av biljettpriserna för resor till svenska turistanläggningar.

Utgifterna för resor utgör en betydande del av turistens kostnader. Genom att reducera biljettpriserna för resor till de svenska turistanläggningarna skulle man dels öka dessa anläggningars konkurrenskraft, dels möjliggöra en nödvändig rekreation för många människor. Uppskattningsvis 20 procent av befolkningen i vårt land har inte möjlighet att erhålla rekreation och miljöbyte under semestern. Förmodligen är det

särskilt den delen av befolkningen som har det allra största behovet av rekreation. Om dessa människor inte ges rekreativsmöjligheter, måste det innebära att betydande delar av befolkningen inte i tillräcklig grad kan tillgodogöra sig en successivt förkortad arbetstid.

Mot den bakgrunden är det också synnerligen angeläget, som vi ser det, att man skapar bättre möjligheter för de människorna att komma till de svenska turistanläggningarna.

Här i kammaren är det helt överflödigt att peka på hur vår turistbalans ser ut. Det räcker om jag säger att självfallet skulle det ha betydelse även mot den bakgrunden om vi kunde åstadkomma en bättre situation för den svenska turistnäringslivet. Vi föreslår att man skall begränsa kostnaden till 50 kronor vid kollektiva resor med buss och tåg till de svenska turisthotellen. Vi har utvecklat dessa tankar i motionen 1515, och vi kräver att förslaget skall vidare utredas.

Det här är alltså en sysselsättningsfråga för glesbygderna, de bygder som har det allra besvärligast när det gäller sysselsättningen. Men det är också i hög grad en social fråga, en fråga för dem som har det ekonomiskt besvärligast i samhället. Det är därför vi finner det så angeläget att det system som vi antytt i motionen kommer till utredning.

Mot denna bakgrund ber jag att få yrka bifall till reservationen 5.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Jag skall ge de föregående talarna rätt på åtminstone en punkt: turismen tycks vara ett ämne som verkligen kan stimulera intresset här i kammaren. Inte mindre än fem motioner har avgivits på den här punkten. Flera av dem är väldigt omfångsrika och har en massa förslag att komma med.

Men i fortsättningen är vi kanske inte helt eniga. Herr Ekinge sade någonting som jag väl ändå måste litet grand reagera mot. Han sade att turismen har satts i strykclass. Han sade också något som jag kan hålla med om, nämligen att det inte finns något samlat grepp på det hela, men detta att turismen är satt i strykclass tror jag ändå är ett litet för kraftigt uttryck.

Gemensamt för motionerna, som handlar om olika ting, är att motionärerna säger att turismen är en mycket viktig näringsgren, framför allt i Norrland, i glesbygder, i stödområdet osv. Till en viss del är detta rätt, men jag tror inte att man skall inbilla sig att en bygd kan leva bara på turism. Turismen är en stödnäring till andra saker som måste finnas också på dessa platser. Låt mig säga att turismens regionalpolitiska betydelse är avhängig andra näringar. Enbart turismen kan inte hålla liv i en bygd.

Jag vill sedan behandla motionerna i den ordning som de upptagits i utskottets betänkande.

I motionen 1453 talas om att man vill ha 300 000 kronor mer än vad Kungl. Maj:t har begärt till Sverige-Nu-kampanjen under år 1974. Svenska turisttrafikförbundet anger i en skrivelse att förbundet har varit föremål för en omorganisation. Verksamhetens karaktär skall förändras, och man skall satsa på ett annat sätt än förut. Med hänsyn härtill anser utskottet att det av propositionsskrivaren angivna beloppet bör räcka för att klara

Sverige-Nu-kampanjen på det sätt som är föreslaget. Utskottet avstyrker alltså ökning av det anslaget.

Motionen 1453 innehåller också ett förslag om att man skulle utöka kommittén för planering av turistanläggningar och friluftsområden m. m. Den kommittén har avgivit flera delbetänkanden, och den har själv aviserat att den kommer med sitt slutbetänkande under hösten 1973. Att i det läget kräva en utökning av kommittén – egentligen begär motionärerna en annan kommitté; de vill att parlamentariker skall knytas till den – är väl ändå ganska tokigt, tycker utskottet. Vad skall dessa nya ledamöter i kommittén göra på det stadiet? De kan möjligen uppträda som korrekturläsare eller något sådant, men man får börja om från början om dessa skall få något inflytande i det här sammanhanget.

Motionärerna anför vidare att Åreprojektet bör påskyndas. Jag skall gärna hålla med om det. Jag tycker att det är väsentligt att man kan genomföra Åreprojektet som ett test på vad turismen kan ge en sådan här bygd. Men detta skall inte ske i form av en jättesatsning på en enda gång utan i en etappuppdelning, som man nu arbetar med. Riksdagen torde få anledning att syssla med detta projekt inom mycket kort tid, och därför finns det ingen anledning att ta upp det i det här sammanhanget. Den utredning som har framlagts är nu föremål för en genomgång, och förslag om en etapp kommer att läggas fram ganska snart.

I motionen 825 förekommer ett yrkande om kreditgaranti för turishotellen. Det här gäller alltså inte den garanti som herr Ekinge talade om och som avsåg katastrofförhållanden utan en kreditgaranti för själva byggandet. Det sorgliga för motionärerna är bara att den kreditgarantimöjligheten redan finns. Det anförs i utskottsbetänkandet, och jag behöver inte särskilt syssla med den frågan. På den punkten är motionsyrkandet således redan tillgodosett.

Vidare framläggs flera andra litet luftiga förslag. Det finns ett förslag i motionen 1515, som herr Stjernström talade om, nämligen förslag till en subvention på turistresor. Så långt vi kan finna skulle det innebära en generell subvention, som skulle gälla oavsett inkomst, bostadsort osv. för resa till svenska turistorter. Att det finns människor i vårt land som har mycket svårt att utnyttja sin ledighet, inte kan resa bort under semestern osv. är ådagalagt i låginkomstutredningen. Det är ett allvarligt socialt problem, men jag tror inte att man, för att klara de grupperna, skall gå till den ytterligheten att man ger alla människor i det här landet subvention för att resa till en svensk turistanläggning. Ett sådant stöd bör i så fall riktas just till dem som behöver det och inte till alla oss andra. Själva tanken, som den uttrycks i motionen, att man i princip inte skulle betala mer än 50 kronor för att resa till en svensk turiststation – i vart fall inom det här området – tycker vi är litet luftigt. Vi anser att man borde kunna komma på någon annan lösning. Jag tror att en sådan här apparat är alltför stor eller, som man brukar säga, det är att bruka större våld än nöden kräver. Jag skulle tro att insatsen skulle bli betydligt större än nyttan, och det är regionalpolitiskt fel att göra på det sättet.

Sedan finns det flera andra motionsyrkanden. I motionen 1498 finns en rekommendation om att turistanläggningarna – i synnerhet i norra Sverige – skall användas för konvalescentvård och eftervård av sjuka

människor under den tid då dessa anläggningar inte används för sitt vanliga ändamål. Fjällstationerna skulle då under sommartid, då ingen verksamhet bedrivs där, användas på det sättet.

Det finns flera invändningar att göra i det sammanhanget. Till att börja med är det inte staten som sköter om sjukvården i det här landet, utan det är landstingen. Vi kan knappast ålägga landstingen att handla på ett särskilt sätt. Dessutom är de här fjällstationerna och turiststationerna inte byggda för sjuka människor. De är inte byggda för sjukvårdsändamål och lämpar sig inte i någon större utsträckning för det. Några av dem kan säkerligen användas – och användas också för vissa sjuka – men jag tror inte att man kan öka det mottagna antalet sjuka med olika sjukdomar i någon särskilt hög grad genom att använda turiststationerna. I den mån de är lämpliga tror jag att Landstingsförbundet och de olika landstingen är så intresserade att det bör vara möjligt att ta kontakt den vägen. Däremot tror jag att det vore ganska misslyckat om man skulle göra några särskilda anstalter härifrån riksdagen.

Motionen 1504, slutligen, har ingen nämnt; men jag bör väl säga några ord om den. I motionen hemställs att riksdagen skall uttala sig för att Fryksdalen skall betraktas som ett prioriterat turistområde här i Sverige. Det är väl knappast näringsutskottets uppgift att syssla med sådant, att prioritera en viss bygd i det ena eller andra sammanhanget. Motionärerna talar om hur bra det är i Fryksdalen. Det finns i motionen en mycket bra förteckning över alla fördelar som Fryksdalen har. Man kan möjligen göra en invändning: när det är så där underbart som det anförs i motionen behöver inga särskilda åtgärder vidtas för att få folk dit. Motionen är en mycket bra reklambroschyr -- den hade gjort sig bättre som sådan än som motion. Men det ankommer knappast på utskottet att tala om vilka lokaliseringsområden som är bäst. Jag tycker nog att den kommitté som sysslar med dessa angelägenheter har anledning att ta upp denna fråga. På förslag av den kommittén och av andra instanser kan riksdagen sedan pröva den frågan. Vi har ingenting emot Fryksdalen, men vi har reagerat mot att vi skulle ta ställning för att just den platsen skulle betraktas som primärt turistområde. Det är orimligt.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till vad utskottet hemställt. Jag gör det i vetskapen att de förslag som vi har tillstyrkt innebär en så rimlig satsning på turismen som vi kan göra i dag. Den kan utvecklas, den kan bli bättre undan för undan – det hoppas vi alla. Men jag tror att flera av de förslag som har lagts fram i motionerna inte skulle göra situationen på turistområdet bättre utan tvärtom skulle göra den ännu mera förvirrad.

Herr EKINGE (fp):

Herr talman! Herr Svanberg var förvånad över att jag hade sagt att turismen är satt i strykclass -- det var ett alltför kraftigt uttryck, tyckte han. Jag har inte alls svårt att ge belägg för riktigheten av mitt påstående.

Enligt det förslag som utskottsmajoriteten framlägger kommer Svenska turisttrafikförbundet att få ett anslag som uppgår till inte fullt 7 miljoner kronor. Det utgör i stort sett 90 procent av de resurser som Svenska turisttrafikförbundet har. Förbundet har till uppgift att vara samordnare för den information om Sverige som turistland som bedrivs

Nr 57

Torsdagen den
29 mars 1973

Svenska turisttrafikförbundet

såväl utomlands som i Sverige. Den här snåla tilldelningen har resulterat i att Svenska turisttrafikförbundet fått dra in en del av sina utlandskontor. Det kallar utskottet en omläggning av arbetet. Ja, har man inte ekonomiska möjligheter måste man givetvis lägga om verksamheten. Men att man i dagens läge drar in kontoren i London och i Rom och undersöker om man kan dra in också kontoret i Tyskland visar att turismen är satt i stryckklass. De aktiviteter som pågår på turismens område i vårt land hämmas av att vi inte kan föra ut informationen om Sverige som turistland så som vi annars skulle kunna göra.

Men det skulle också behövas bättre propaganda inom landet. Sverige-Nu-kampanjen, som säkerligen har intresserat de flesta av oss, måste alltfört bedrivas på sparlåga på grund av att man t. o. m. vägrar att ge det i detta sammanhang lilla bidraget på 300 000 kronor.

Några åtgärder i syfte att ordna en vettig bokningsenhet för att komma åt de svenska turistfaciliteterna har inte vidtagits. Försöken att på vettiga villkor åstadkomma charterresor till svenska turistanläggningar har inte heller lett till resultat. Varför? Jo, därför att turismen är satt i stryckklass.

Låt mig till sist, herr talman, kommentera en annan sak. Herr Svanberg sade: Om vi utökar utredningen nu, vad skulle då de som kommer dit få göra annat än att ägna sig åt korrekturläsning? Det ger nästan intryck av att herr Svanberg inte läst vad vi har föreslagit. Det förhåller sig nämligen så – det kommenterade nu inte herr Svanberg, och det har heller inte utskottet gjort – att vi har föreslagit att man skall åstadkomma någon typ av katastrofskadeskydd för turistnäringen. Att en sådan fråga måste utredas är alldeles självklart. Lika självklart är att den utredning som har jobbat med turistfrågorna borde få fortsätta. Och den bör då få en sådan förankring att man kan hoppas att den ger ett bättre resultat än de turistutredningar som lagts fram under de gångna åren. Det skulle inte heller på något sätt försena arbetet. Det är alldeles givet att turistutredningen skall lägga fram sitt slutbetänkande, som man kallar det, på grundval av de arbetsuppgifter som den nu har, men ingenting skulle hindra att man därefter gav utredningen just det nya uppdrag som vi har föreslagit och dessutom gav den en sådan bredd som är nödvändig för att kommuner, landsting, turistorganisationer och turistnäringen skall känna sig väl förankrad i arbetet. Herr talman! Jag ber återigen att få yrka bifall till reservationen 4.

Herr STJERNSTRÖM (c):

Herr talman! Jag delar herr Svanbergs uppfattning att turismen är avhängig av andra näringar. Jag sade också att tillsammans med jord- och skogsbruket utgör turismen en mycket betydelsefull del av näringslivet i glesbygderna – och även i kombination med de två andra näringarna, det vill jag gärna understryka.

Visst är turismen avhängig av andra näringar; det är ju det vi påpekar i motionen. Den är bl. a. beroende av hur de kollektiva kommunikationerna utvecklas och av kostnaderna för kommunikationerna. Jag ger alltså herr Svanberg helt rätt i det påståendet.

Vi hävdar att man måste finna en väg för att stimulera ett resande till de svenska turishotellen, och vi har alltså angett en möjlighet. Det skulle

Torsdagen den
29 mars 1973

---

*Svenska turisttra-
fikförbundet*

vara intressant att höra om herr Svanberg har något annat förslag.

Man kan naturligtvis diskutera om det är riktigt att den här restitutionen skall utgå generellt eller just till låginkomsttagare. Men det är egentligen två syften i motionen. Det ena är att stimulera turismen i Sverige, och då är det viktigt att de som i dag åker utomlands och försämrar vår bytesbalans i stället väljer att resa inom Sverige. Det andra är naturligtvis, som jag påpekade, just att låginkomsttagarna skulle få bättre möjlighet att utnyttja turistanläggningarna. Detta vinner man om systemet är generellt. Jag har för mig att herr Svanbergs partivänner i Stockholm har gått med på ett 50-kort när det gäller att stimulera den kollektiva trafiken här och varför skall det då vara olämpligt i det här sammanhanget?

Jag tycker att man inte bara skall avstyrka ett sådant här förslag med ganska yviga gester utan i detalj granska och pröva det. Och om man inte vill ta det, kanske man kan anvisa någon annan väg för att stimulera turismen i Sverige och nedbringa den negativa turistbalans som vi har men också för att ge nya möjligheter åt de 20 procent av Sveriges folk som inte kan byta miljö under semestern. Man borde anvisa en väg, men jag hörde inte något förslag från herr Svanberg och inte heller finns något direkt förslag i utskottsbetänkandet.

Herr ARNE PETTERSSON i Malmö (s):

Herr talman! När jag lyssnade till herr Ekinge erinrade jag mig det gamla talesättet att sina fiender klarar man alltid, men Gud bevara en för ens vänner. Herr Ekinge är och har varit, vilket kanske en del inte känner till, aktiv inom turistbranschen. Men om han i dag skulle få som han vill, skulle det inträffa som han tidigare förebrådde statsmakterna för. Det skulle förmodligen bli ett sämre resultat av det arbete som pågår, men framför allt skulle det bli en försening. Vi hade med säkerhet varit färdiga med förslag till en ny och, som vi hoppas, ganska hygglig organisation för det svenska turistväsendet om vi inte hade fått en serie tilläggsdirektiv. Vi fick först turism i Vindelälven med förtur begärd av riksdagen. Därefter fick vi lokaliseringstödet och vandringslederna i fjällen. Allt detta har försenat vårt arbete och jag skulle verkligen vilja vädja till riksdagen: Låt oss för turistnäringens skull äntligen få göra klart det grundläggande arbete vi håller på med!

Det andra jag vill säga gäller förslaget om resebidrag, som skulle lösa den svenska turistnäringens problem. Det är en produkt av det sedvanliga gamla trista, stereotypa tänkandet. Problemet ligger inte i att ge bidrag, utan problemet ligger i att skapa en organisation på mottagarsidan så att man kan sälja på samma sätt som man gör i konkurrerande länder. Vi har redan bevisat att det går genom ett första experiment som dras i gång i sommar med resor från Köpenhamn upp till Björnrike i Härjedalen. Man offererar de resorna till ett pris som ligger lägre än Mallorcaresornas utan att man subventionerar med ett enda öre – och det är den målsättningen jag tycker att man skall ha.

Det tredje jag vill ha sagt är att jag tycker att herr Ekinge skulle lyssna litet mera på vad som händer omkring honom. Han står här och säger att vi inte kan genomföra Sverige-Nu-kampanjen och STTF:s arbete därför

att vi har fått så njugga anslag. Då skall jag berätta för herr Ekinge att STTF:s styrelse med tillfredsställelse har hälsat den behandling som våra framställningar har fått i år, inte minst därför att vi har fått departementets löfte att använda rationaliseringsvinster till andra ting än de var avsedda för.

Herr Ekinge säger att vi har kallat det för rationalisering när vi avvecklar våra utlandskontor. Jag ber er som har sysslat med verksamhet på marknadsföringssidan att tänka er att ni skulle befinna er i situationen att ha 5 miljoner kronor för att marknadsföra turism utomlands. Ni upprättar för de pengarna ett antal fasta hållpunkter, och sedan går 90 procent av pengarna åt till löner och hyror. Skulle ni inte då som företagsledare säga er att detta inte kan vara riktigt? Vad vi har gjort – och det vet dessutom herr Ekinge om, för det har jag berättat för honom tidigare – i fullt samförstånd i styrelsen är att vi har sagt oss: Vi behöver inte den här tunga organisationen. Vi skall samarbeta med våra ambassader och med våra handelssekreterare. De skall hjälpa oss med jobbet, i första hand med information och kontakter. Vi skall ha replipunkter, och sedan skall försäljningen skötas hemifrån av specialister. På det har vi sparat många hundra tusen kronor, och de pengarna kan vi nu använda operativt för att sälja.

Jag tycker att det skall vara litet rimlighet i partinitet när man försöker angripa den verksamhet som handelsdepartementet här har sysselsatt sig med.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Herr Ekinge fortsätter att tala om att turistnäringen är satt i stryckklass. Jag skall inte säga mycket om det; jag tycker att Arne Pettersson på ett utmärkt sätt har visat att det där inte riktigt stämmer.

Jag vill peka på en sak till. Samhället har ändå ett rätt stort ansvar i efterhand i vissa sammanhang. Det är inte så förfärligt länge sedan som flera av våra turisthotell i fjälltrakterna stod inför konkurshot eller befann sig i konkurs. Hur har detta klarats upp? Vem är det som har betalat det som faltades? Vem är det som har förlorat pengarna? Är det inte samhället som har gått in och klarat av det hela?

Herr Ekinge talar sedan om att man har för litet satsning på detta område och att man inte får hit så mycket turister från utlandet som vi behövde få för att göra goda affärer. Om någon näringsgren här hemma i Sverige skulle säga att vi har fått alldeles för litet pengar för att vi skall kunna utvecklas och göra en ännu större konkurs, då tror jag att man skulle betrakta det hela som litet tokigt.

Jag tycker att man skall försöka hålla sig på verklighetens mark och inte bara tala om att man är för snällt behandlad och för njuggt ställd. Det gäller att hitta vägar för att klara en ökning av turismen i den takt som är rimlig. Man kan inte gå fortare fram än vad som är rimligt här heller.

Mycket mer finns inte att säga om detta.

Till herr Stjernström vill jag bara säga att han har väl rätt bitvis. Näringsutskottet var i Jämtland förra året, och vad vi framför allt fäste oss vid var att man måste skapa en transportorganisation som ett första led i Åreprojektet. Det pågår trafikutredningar i vartenda län –

länsstyrelser och landsting är inblandade i detta.

Jag tror att det kommer att betyda en del för planeringen av trafiken inom det här området.

Men det har också sin betydelse att man som en allra första etapp försöker skapa billigare charterresor med tåg och kanske med flyg. Flyg mellan Östersund och Stockholm torde dock inte gå att få så billigt — alla dessa möjligheter bör emellertid undersökas. Sedan skall man också bygga ut vissa allmänna saker i området — liftar, simbassänger osv. — medan man överlåter åt turistnäringens folk att svara för hotell, inkvartering och sådana ting. Det måste ändå i stort sett vara en näring som går ihop, och detta är saker som man skall ha betalt för av turisterna.

Jag tror att det är den vägen man måste gå, och då har herr Stjernström och jag inte mycket att gräla om. Det är bara en sak som jag tycker är lustig, nämligen när herr Stjernström säger att han vill ha detta stöd till turistresorna och motiverar det med att 20 procent av svenska folket inte har råd att ta semester. Är det då nödvändigt att ge subventioner till de andra 80 procenten av medborgarna för att de 20 procenten skall få en rimlig semester? Jag tycker ändå att det vore att använda pengarna litet galet.

Herr EKINGE (fp):

Herr talman! Herr Svanberg tillförde inte debatten något nytt ur min synpunkt och jag går förbi hans inlägg utan att över huvud taget göra någon kommentar. Att kommentera uttryck av typen "yvig", som används när man vill beskriva ett försök från vår sida att ge turismen någorlunda vettigt avvägda arbetsformer, tjänar inte mycket till.

Herr Arne Pettersson i Malmö hade däremot vänligheten att presentera min enkla person. Det kan ju föranleda mig att också presentera herr Arne Pettersson, som befinner sig i den i detta sammanhang något besvärliga situationen — det förstår jag — att vara ordförande i både Svenska turisttrafikförbundet och den aktuella utredningen och att dessutom vara partinitisk i sin argumentation. Jag är något förvånad, herr talman, över att Svenska turisttrafikförbundets ordförande ställer sig upp här i kammaren och är glad och nöjd och tillfreds med att man har fått bakslag när det gäller de framställningar man gjort. Var jag lägger tyngdpunkten därvidlag behöver jag kanske inte ange. Jag är något förvånad — det må jag få säga.

Det övriga som herr Arne Pettersson anförde vill jag kanske hänföra till den obotfärdiges förhinder — eller också behandlar man turismen på samma sätt som bonden gjorde med hästen som han skulle vänja av med att äta och som han, om hästen klarat sig, också skulle ha vänjt av med att dricka. Det är kanske dit vi kommer så småningom, i varje fall om vi har den inställningen till dessa frågor som herr Arne Pettersson gav uttryck för.

Jag skulle vilja fråga herr Arne Pettersson om han verkligen är nöjd med den här satsningen på 7 miljoner på svensk turism eller om han över huvud taget som Svenska turisttrafikförbundets ordförande, som utredare och som ambitiös och framåt partiman anser att också turismen skall vara nöjd med den.

Nr 57

Torsdagen den
29 mars 1973

Svenska turisttrafikförbundet

Herr talman! Låt mig till sist säga att jag är förvånad över detta resonemang från utredningens sida: Låt oss nu arbeta i fred, så att vi någon gång blir färdiga. Men det är ju så att vi har väntat på denna utredning. Vi har fått vissa betänkanden och vi har begrundat alla de uppgifter som där funnits. Vi skall också fortsätta med det. Men, herr Arne Pettersson, nog är det väl rimligt att vi får det betänkande som utredningen har aviserat och att utredningen sedan får fortsätta arbetet, breddat på det sätt som vi har föreslagit.

Jag tycker det skulle vara en stimulerande uppgift, och jag hoppas att herr Pettersson uppfattar våra ansträngningar som ett verkligt stöd för det arbete som herr Pettersson i egenskap av utredningsordförande utför.

Herr STJERNSTRÖM (c):

Herr talman! Efter hand som debatten fortsätter blir tydligen herr Svanberg och jag mer och mer överens; jag väntar snart på ett bifallsyrkande från herr Svanberg till reservationen 5.

Herr Svanberg frågade, och det är det som föranleder detta mitt inlägg, varför ge alla ett stöd? Ja, jag redovisade i mitt förra inlägg att det fanns tre skäl för det förslag vi ställt: det förbättrar bytesbalansen, det förbättrar beläggningen på svenska turistanläggningar och det ger möjligheter för de 20 procent som i dag inte kan resa på semester. Det finns alltså tre skäl.

Jag skulle för övrigt gärna vilja veta varför inte herr Svanberg föreslår någon lösning för de 20 procenten.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Herr Ekinge tyckte inte att jag tillförde debatten något nytt i mitt senaste inlägg, och det är möjligt att jag inte har haft något nytt att tillföra debatten i något av inläggen. Det kan i så fall bero på att det är väldigt svårt att tillföra något nytt, när man kommenterar någonting som inte innehåller vare sig gammalt eller nytt utan egentligen bara en hopblandning av en mängd luftiga förslag. Herr Ekinge reagerade också mot att jag använde uttrycket luftig, men jag tycker att det egentligen är väldigt rart sagt; jag skulle kunna ha sagt mycket värre saker.

Sedan vände sig herr Ekinge till utredningens ordförande och talade om partitaktik, och det kanske inte förvånade någon, ty vem som här har excellerat i partitaktik tror jag att kammarens ledamöter själva kan avgöra.

Detta nog om herr Ekinge.

Sedan sade herr Stjernström att han nästan väntade sig att jag skulle biträda reservationen 5. Nej, jag har sagt att själva utgångspunkten för herr Stjernströms resonemang är riktig, men jag kan inte finna det vettigt att man skall ha en allmän subventionering av skattemedel för att människor skall kunna resa på semester. Om man får i gång en turism med billiga charterresor och om turismen arbetar billigt över huvud taget, så är det väl ändå en näring som kan bära sig själv. Det går att ordna billiga resor genom att så många människor reser, utan att staten skall gå in och subventionera de 80 procentens semester.

Att jag sedan inte föreslår någonting för att de återstående 20 procenten skall få semester hör kanske ihop med att det inte är något turistiskt problem. Det är ett socialt problem och bör diskuteras i ett helt annat sammanhang än frågan om turistresor hit eller dit. Det är ett vida allvarligare problem än så.

Herr ARNE PETTERSSON i Malmö (s):

Herr talman! Jag är inte nöjd med 7 miljoner, som ett framtidsperspektiv när det gäller att klara av marknadsföringen på både den inhemska och den utländska marknaden. Men i den situation vi nu befinner oss är jag belåten med de 7 miljonerna, därför att vårt bekymmer när vi diskuterar turistnäringens problem i dag är att vi saknar en mottagningsorganisation. I dag har vi inte en organisation som gör det motiverat att försöka locka hit massor av turister. Resultatet skulle sannolikt bli att de människor som kom hit fick möta en dålig mottagningsorganisation. Och människor som inte trivs skulle vara det största hot vi kan tänka oss mot framtida turism i Sverige.

Vi har därför sagt oss – och där har det varit fullt samförstånd mellan turisttrafikförbundet och utredningen – att först skall vi iordningställa en organisation som gör att de människor som vill resa inom landet eller utlänningar som vill resa hit verkligen skall kunna trivas här. Sedan skall vi satsa på försäljning – och då skall vi satsa rejält! Jag kan trösta herr Ekinge med att de belopp som vi då kommer att föreslå, kommer att vara av en helt annan storleksordning. Men källan, herr Ekinge, bör inte enbart vara statsbidragen.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Andersson i Örebro m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Ekinge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 16 punkten 11 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Andersson i Örebro m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ekinge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	182
Nej	—	95
Avstår	—	5

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Andersson i Örebro m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Stjernström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 16 punkten 11 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herr Andersson i Örebro m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Stjernström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	180
Nej	–	98
Avstår	–	5

Mom. 5 och 6

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 12–17

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

*Punkten 18***Patent- och registreringsverket**

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Jag utgår från att kammaren om en kort stund beslutar i enlighet med näringsutskottets enhälliga förslag under punkten 18. Det innebär att riksdagen enligt utskottets förslag i mom. 2 förnyar sitt beslut av den 13 december 1972 och hos Kungl. Maj:t på nytt begär en översyn av patentverkets besvärsavdelning. Enligt utskottets förslag bör denna översyn komma till stånd utan dröjsmål och inte ställas på framtiden.

Innan kammaren fattade sitt beslut den 13 december 1972 höll jag ett anförande och framförde några synpunkter inför den kommande översynen. Jag ber att få hänvisa till detta anförande. Det av utskottet åberopade betänkandet av patentpolicykommittén, avlämnat i februari 1973, har gett ytterligare tyngd åt mina synpunkter.

Herr talman! Med tillfredsställelse yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2 Vissa anslag inom industridepartementets verksamhetsområde

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 17 i anledning av propositionen 1973:1 i vad avser vissa anslag för budgetåret 1973/74 inom industridepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkterna 1--5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 6

Främjande av hemslöjden

Kungl. Maj:t hade i propositionen 1973:1 bilaga 15 punkten B 4 (s. 24 i utdrag av statsrådsprotokollet över industriärenden) föreslagit riksdagen att till Främjande av hemslöjden för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 1 032 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1973:1455 av fröken Eliasson m. fl. (c) vari hemställts att riksdagen skulle besluta om ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 60 000 kronor förhöjt reservationsanslag på 1 092 000 kronor till Främjande av hemslöjden för förstärkning av SHR:s kansli med en tjänst för rådgivning och experthjälp till föreningarna,

1973:1494 av fru Marklund m. fl. (vpk) vari hemställts att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala att en utredning tillsattes med uppdraget att undersöka förutsättningarna för bildandet av en statlig försäljningscentral eller ett produktionskooperativ för samiskt hantverk samt

1973:1507 av herr Sellgren m. fl. (fp).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionerna 1973:1455 och 1973:1507 till Främjande av hemslöjden för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 1 032 000 kronor,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1494 om en försäljningscentral för samiskt hantverk.

Reservationer hade avgivits

1. såvitt gällde medelsanvisningen av herrar Andersson i Örebro (fp), Gustafsson i Byske (c), Wirtén (fp), Sjönell (c), Gustafsson i Säffle (c) och Nordgren (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, med bifall till

motionen 1973:1455 och med avslag på motionen 1973:1507 till Främjande av hemslöjden för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 1 092 000 kronor,

2. såvitt gällde försäljningscentral för samiskt hantverk av herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionen 1973:1494 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning av förutsättningarna för bildandet av en statlig försäljningscentral eller ett produktionskooperativ för samiskt hantverk.

Fröken ELIASSON (c):

Herr talman! Hemslöjden fyller uppgifter av en omfattning som inte på något sätt motsvaras av samhällets stöd. I motionen 1455 har detta berörts, och jag skall här inte närmare gå in på detta förhållande utan hänvisar till motionen. Men låt mig ändå få understryka att det också ur samhällelig synpunkt måste ses som en angelägen sak att hemslöjden kan fylla sina uppgifter på ett tillfredsställande sätt. Det måste vara en gemensam strävan från både samhällets och hemslöjdens sida att ta till vara hemslöjdens resurser. Detta innebär bl. a. att man måste sträva efter att anpassa verksamhetsformerna till de krav som rimligen bör ställas med hänsyn till samhällsförändringarna. Men detta är inte bara en fråga om vilja för hemslöjdens del, utan även till betydande del en fråga om ekonomiska och organisatoriska förutsättningar. Hemslöjden har en traditionell tillverknings- och försäljningsorganisation och bygger i stor utsträckning på ideellt arbete. Den arbetar inte under sådana lönsamhetsförhållanden att den utan betydande svårigheter på egen hand kan genomföra i och för sig motiverade åtgärder av mer genomgripande slag.

Det är många önskemål på hemslöjdsområdet om ekonomiskt stöd som är dåligt tillgodosedda, och man kan ställa frågan varför vi yrkar på en förstärkning av just Riksförbundets kansliresurser. Jag vill också på denna punkt hänvisa till motionen. Svenska hemslöjdsföreningars riksförbund måste kunna motsvara de krav som ställs på ett organ för den samlade hemslöjdsrörelsen. Det är inte möjligt med de personella resurser man för närvarande har, en kanslichef med 3/4-tjänst och en timanställd sekreterare. Statsbidraget till Riksförbundet uppgår till 65 000 kronor.

Riksförbundet har begärt 200 000 kronor i statsbidrag. Framför allt önskar man en personalförstärkning för att bistå femtiotalet föreningar med rådgivning och experthjälp i administrativa och ekonomiska frågor. För det begär man i bidragsmedel 60 000 kronor.

Hemslöjdsrörelsen har ett uppenbart behov av att stärka den centrala organisationen, inte minst för att intensifiera kontakterna med de många lokala föreningarna. Kommerskollegiet har i sina petita påtalat detta. Det kan för övrigt nämnas att också hemslöjdsutredningen understrukit behovet av specialiserad rådgivning.

Utskottsmajoriteten har avvisat motionsyrkandet med hänvisning till kollegiets ställningstagande. Men vad har då kollegiet sagt och är man från kollegiets sida så kallsinnig som utskottets skrivning kan ge intryck av? Kollegiet har i sina petita refererat vad man sade föregående är,

nämligen att det var uppenbart att Riksförbundet hade för små resurser och därför tillstyrkte man då en höjning av anslaget till förbundet med 10 000 kronor. Samtidigt påpekade man att Riksförbundets ställning och organisation borde närmare övervägas innan frågan om storleken av det statliga anslaget *slutgiltigt* avgjordes. Detta skall självfallet ses mot bakgrund av förbundets önskemål om en flerdubbling av anslaget.

Utskottsmajoriteten hänvisar också till att kollegiet i sina petita uppgivit att man inom kort i annat sammanhang avsåg att ta upp frågan om Riksförbundets förhållande till staten och ställning inom hemslöjden. Så har emellertid inte skett. Det är möjligt att man avsett att vid det tillfället föreslå vissa resursförstärkningar för SHR:s del. För övrigt har kommerskollegiet i sin långtidsbudget betonat att det statliga stödet till hemslöjden snarast bör föras upp till den nivå som föreslagits av hemslöjdsutredningen. Man hävdar att det under de närmaste åren måste ske en förstärkning av olika centrala funktioner, vilket bl. a. kan ske genom en ökad satsning på SHR:s verksamhet.

Herr talman! Jag har velat göra dessa påpekanden för att förtydliga och i viss utsträckning korrigera de uppgifter som utskottsmajoriteten lämnar i sin skrivning.

Det är angeläget att förbundet redan nu kan få väsentligt utökade resurser för att möta de nya krav som ställs på hemslöjden. Som det påpekas i reservationen har kollegiet i sina petita inte haft möjlighet att i tillräcklig utsträckning beakta det intensifierade arbetet på att stärka förbundets kapacitet. Vad vi här begär är ett mycket blygsamt belopp, som ändå innebär möjligheter till en förstärkt verksamhet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 1.

I detta anförande instämde herr Gustavsson i Alvesta (c), fru Nilsson i Kristianstad (c) och fru Olsson i Helsingborg (c) samt herr Möller (fp).

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! Näringsutskottets majoritet är överens om att sameslöjden utgör en viktig del av samekulturen. Men ändå tycks man förespråka något slags integrering mellan sameslöjd och annan hemslöjd, eftersom man i betänkandet anför företagareföreningarnas uppgifter på hemslöjdens område. Hemslöjdsföreningarna i Norr- och Västerbotten – möjligen också i andra Norrlandslän – säljer sameslöjd av hög kvalitet. Det är i och för sig bra, men med en egen organisation för försäljning och marknadsföring skulle sameslöjden ha bättre möjligheter att utvecklas utifrån gamla traditioner och få en större bredd.

Om hänvisningen till Norrland Center skall ha någon betydelse, är väl förutsättningen att där finns någon som äger de kunskaper om sameslöjd som krävs. Mig veterligt finns inte någon sådan person där. Till en central av det slag vi skisserat skulle knytas en eller flera konsulenter, som kunde dels bidra till att öka kännedomen om de samiska slöjdalstren, dels ha kontakt med slöjdarna i syfte att få fram lämpliga produkter. Nu sitter slöjdarna ofta och framställer alster, som kanske inte är så lätta att få avsättning för. Dessutom finns det säkert många som skulle kunna utvecklas till duktiga slöjdare, om en sådan central funnes som en

stimulerande faktor. Exempel från Canada visar att eskimåslöjden där har utvecklats mycket snabbt och nått betydande ekonomiska resultat till följd av de försäljningscentraler som upprättats och som uppmuntrats från det regeringsdepartement som har hand om de norra områdena där.

Jag vill betona att vårt förslag inte är framställt i syfte att på något sätt isolera sameslöjden från annan hemslöjd. Det finns ett naturligt idéutbyte mellan dessa former av slöjd, och en egen organisation för sameslöjden skulle naturligtvis inte på något sätt hindra ett fortsatt sådant idéutbyte. Den norrbottniska hemslöjden, som jag känner ganska väl, har självfallet vissa inslag av samekulturen, men den har också helt egna drag, som har sina rötter i exempelvis småbrukartraditionerna i Tornedalen. Det finns alldeles säkert utrymme för båda slagen av traditioner att få utvecklas utan att fördenskull blandas samman.

Den kursverksamhet i sameslöjd som pågår på Samernas folkhögskola men också i AMS-regi är väl utbyggd. Tack vare detta har produktionen ökat, men inte så mycket försäljning och marknadsföring. Det är för att råda bot på detta förhållande som vi har väckt tanken på en försäljningscentral eller ett produktionskooperativ, lämpligen förlagt till Jokkmokk. En sådan försäljningscentral skulle drivas med statliga medel, men naturligtvis med starkt samiskt inflytande.

Eftersom en fråga av det här slaget har många aspekter, inte minst vad gäller uppfattningarna bland samerna själva, har vi i motionen begärt att en utredning skall tillsättas för att undersöka förutsättningarna att bilda en central med ungefär de uppgifter jag har nämnt. Sameutredningens uppdrag att överväga frågan om åtgärder till stöd för samernas kultur kan möjligen komma att beröra även det område som vi har tagit upp i motionen, men just frågorna om hur samerna skall få avsättning för sina produkter, hur de skall få bästa möjliga stimulans för att vidareutveckla gamla traditioner inom sameslöjden osv. förefaller så speciella att det inte vore ur vägen med en särskild utredning.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 2 vid punkten 6.

Herr RASK (s):

Herr talman! Vad först gäller denna punkt i näringsutskottets betänkande och reservationen 1, som fröken Eliasson yrkade bifall till, vill jag säga att det inte är mycket som skiljer i åsikterna mellan utskottsmajoriteten och reservanterna.

Alla är vi överens om att hemslöjden skall stödjas av staten, och det gör också staten – med 1 032 000 kronor för nästa budgetår. Det är en ökning från innevarande budgetår med 72 000 kronor. Detta innebär bl. a. att det fr. o. m. nästa budgetår i varje län finns en heltidsanställd hemslöjdskonsulent.

I flertalet län har dessa hemslöjdskonsulenter nu varit i arbete några år med rådgivning och experthjälp till hemslöjdsföreningarna och enskilda hemslöjdare. Någon utvärdering av deras arbete har inte skett ännu – för det har väl tiden hitintills varit alltför kort – men så småningom kommer säkert också en sådan värdering.

I reservationen 1 yrkas bifall till motionen 1455, som är ett överbud

med 60 000 kronor på Kungl. Maj:ts förslag, och dessutom skall dessa 60 000 kronor specialdestineras till Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbund för en ny tjänst på förbundets kansli.

Jag tycker att reservationen är svagt underbyggd. Det är ju ändå på det sättet – som väl även fröken Eliasson försökte förklara – att kommerskollegium i sin framställning om anslag *inte* har ansett att den begäran som har förelegat från SHR bör tas upp. Motionärerna och reservanterna är alltså frimodigare och begär 60 000 kronor utöver vad Riksförbundet redan får.

För min del tror jag inte att man löser problemet genom inrättandet av en ny tjänst på SHR:s kansli. Om staten skall ge ytterligare stöd åt hemslöjden och dess utövare – och det är möjligt att staten skall göra det – måste i allra första hand en samordning komma till stånd. Då måste som kommerskollegium nu har framhållit Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbunds ställning och organisation närmare övervägas. Kollegiet har ju i sin anslagsframställning också anmält, att det överväger att i annat sammanhang ta upp frågan om Riksförbundets förhållande till staten och dess ställning inom hemslöjden. Det är framför allt mot denna bakgrund som utskottet avstyrker motionen 1455.

Låt oss sedan se vad hemslöjdskonsulenterna i våra 24 län förmår åstadkomma. Om kommerskollegium dessutom gör en bedömning av Svenska hemslöjdsföreningarnas riksförbunds förhållande till staten och dess ställning över huvud taget inom hemslöjden, då har vi litet mera underlag för ett ställningstagande än vad vi har i dag.

Utskottets majoritet – det vill jag betona – ställer sig inte alls kallsinnig mot hemslöjden och dess utövare, men vi vill inte i samma trovissa nit som reservanterna rusa i väg med motionärerna.

När det sedan gäller reservationen 2 vill jag säga att utskottets majoritet helt enkelt inte tror på motionärernas förslag om en försäljningscentral för sameslöjd i Jokkmokk oavsett om den byggs upp med statligt stöd eller upprättas som ett produktionskooperativ. Därför avstyrker vi den i motionen 1494 föreslagna utredningen.

Inte heller i detta fall är det fråga om kallsinnighet från utskottets sida mot att försöka skapa gynnsammare förutsättningar för avsättning av samiska slöjdprodukter eller stödja den samiska slöjden, som säkerligen har betydelse för samerna.

Men utskottets majoritet tror inte att man löser några problem med en försäljningscentral i Jokkmokk vare sig när det gäller stimulans för samerna eller avsättning av deras hantverk.

I detta fall liksom för hemslöjden i stort i vårt land tror jag att det framför allt är en fråga om samordning men inte i den utformning som motionärerna och reservanten föreslår. För övrigt har jag en känsla av att det kanske är svårare att få en samordning till stånd när det gäller samerna än när det gäller slöjdalster från landet i övrigt.

Utskottet pekar på de möjligheter som bör finnas inom Norrland Center i Stockholm att öka upplysningen och kanske åstadkomma försäljning av sameprodukter, men fru Marklund trodde inte på detta förslag.

Fru Marklund nämnde den särskilda sameutredning som arbetar sedan

Torsdagen den
29 mars 1973

Främjande av
hemslöjden

1968 med landshövding Elfving som ordförande. Denna utredning har möjligheter att ta upp frågor som faller inom utredningens allmänna ram. Det kan därför vara mycket troligt att utredningen kommer med vissa uppslag när det gäller samehantverket och avsättningen av sameprodukter. I så fall får väl dessa förslag senare prövas i den vanliga ordningen.

Den speciella utredning som motionärerna föreslår och som reservantern yrkar på tror jag för min del inte skulle komma till mer än en enda slutsats, nämligen att det är helt realistiskt att lägga en försäljningscentral eller ett produktionskooperativ i Jokkmokk. Jag har heller inte kommit till någon annan uppfattning efter att ha hört fru Marklunds anförande.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till näringsutskottets hemställan under punkten 6 i betänkande nr 17.

Fröken ELIASSON (c):

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse att herr Rask givit uttryck för en otvetydigt positiv inställning till hemslöjden. Jag har emellertid litet svårt att se hur herr Rask kan förena sitt yttrande, att det inte är så mycket som skiljer mellan utskottsmajoriteten och reservantern, med vad han sade senare i sitt inlägg, nämligen att reservantern här rusar i väg. Det är ändå fråga om ett belopp på endast 60 000 kronor.

Jag skall inte polemisera med herr Rask om kommerskollegiets inställning. Jag berörde den saken ingående i mitt första inlägg, och jag hänvisar till det.

Jag hoppas att den positiva inställning som herr Rask har givit uttryck åt i fråga om hemslöjden för framtiden skall leda till att han i mer positiv anda kommer att pröva anslagsfrågan.

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! Herr Rask uttalar sig mycket säkert beträffande det realistiska i det förslag vi har ställt i motionen och menar att en utredning av det slag som vi vill ha skulle komma fram till att det här är alldeles omöjligt.

Nu vill jag påpeka för herr Rask att de samer som sysslar med denna slöjdverksamhet — i synnerhet sameslöjdskonsulenterna — inte är så säkra på att det skulle vara omöjligt. Tvärtom efterlyser de just någon form av central för att förbättra marknadsföringen och för att, som jag sade i mitt tidigare inlägg, stimulera verksamheten och förbättra produktionen.

Vi har föreslagit en utredning just med tanke på att man måste komma fram till vilken form för en sådan central som är den lämpliga.

Herr RASK (s):

Herr talman! Får jag först säga till fröken Eliasson att jag även förra året, när det fanns en likartad motion i denna fråga, uttryckte min positiva inställning till hemslöjden och dess utövarer. Detta är alltså ingenting nytt för i år.

När jag säger att reservantern rusar i väg med motionärerna bygger jag på den inställning som kommerskollegiet har, och den ville ju inte fröken Eliasson kommentera.

Torsdagen den
29 mars 1973

Främjande av
hemslöjden

Låt mig sedan säga till fru Marklund att en av orsakerna till att jag inte tror på en försäljningscentral i Jokkmokk är att kommuner i Norrbotten har gjort vissa försök med försäljningscentraler – jag tror bl. a. i Kiruna – där man totalt misslyckats. Det är detta som utgör grunden för mitt ställningstagande när det gäller en försäljningscentral i Jokkmokk.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Andersson i Örebro m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Eliasson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 6 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Andersson i Örebro m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Eliasson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	170
Nej	–	108
Avstår	–	3

Herr Gustavsson i Alvesta (c) anmälde att han avsett att rösta nej men av misstag nedtryckt ja-knappen.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Svensson i Malmö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Marklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 6 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Svensson i Malmö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Marklund begärde

Torsdagen den
29 mars 1973

*Sveriges geologiska
undersökning: Pro-
spektering*

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 254
Nej — 21
Avstår — 6

Punkterna 7-14

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 15

Sveriges geologiska undersökning: Prospektering

Kungl. Maj:t hade under punkten C 4 (s. 39–41) föreslagit riksdagen att till Sveriges geologiska undersökning: Prospektering för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 21 900 000 kronor.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1973:1493 av fru Marklund (vpk) och herr Lövenborg (vpk) vari hemställdes att riksdagen, med avslag på den i statsverkspropositionen föreslagna begränsningen av anslagsramen för SGU:s prospekteringsarbeten, beslutade att öka anslaget till Statens geologiska undersökning: Prospektering med 1,5 miljoner kronor för provborrningar i Arjeplogsområdet.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1973:1493 till Sveriges geologiska undersökning: Prospektering för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 21 900 000 kronor.

Reservation hade avgivits

3. av herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1973:1493 för budgetåret 1973/74 anvisade till Sveriges geologiska undersökning: Prospektering ett reservationsanslag av 23 400 000 kronor, varav 1 500 000 kronor för utökade provborrningar i Arjeplogsområdet.

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! I den del av utskottsbetänkandet som behandlar frågan om en förhöjning av anslaget för utökad uranprospektering i Arjeplogsområdet säger utskottsmajoriteten helt kort, att riksdagen inte nu bör ta ställning för en ytterligare utökad uranprospektering med viss regional inriktning. Man kanske kunde nöja sig med att hoppfullt haka på ordet "nu" och tolka detta så att det som yrkandet i motionen 1493 syftar till ändå kan tänkas vid en annan tidpunkt. Men jag vill nog ändå dröja litet vid vad det här handlar om, nämligen just uranprospektering och regional inriktning.

För att ta det senare först så vet jag, att näringsutskottets ordförande

mycket väl känner till hur starkt accentuerad den i många sammanhang påtalade negativa befolknings- och sysselsättningsutvecklingen i Norrlandslänen har varit just i Arjeplogsområdet. Detta är ändå en inlandskommun med stora tillgångar i skog, malm och vattenkraft. Under de senaste åren har det märkts en viss förbättring av situationen i kommunen, beroende på att en del mindre industrier har kommit i gång och att man ökat satsningen på turismen. Men sådana åtgärder kan inte på något avgörande sätt bryta avfolkningsprocessen. På det kommunala planet har man därför sett sig om efter andra och mera omfattande åtgärder för att öka sysselsättningsmöjligheterna i bygden och därmed säkra en bättre framtida utveckling. I yttrandet över Länsplan 70 har kommunen angett en del sådana möjligheter.

Dit hör också möjligheten av gruvbrytning i området. Min medmotionär och jag har tagit fasta på just detta och funnit det angeläget att framhålla de fyndigheter som på senare år har gjorts av koppar, molybden och uran i det här området. Just med tanke på vilken effekt en gruva skulle ha för sysselsättningssituationen har vi ansett det nödvändigt att öka den pågående prospekteringsverksamheten och förbättra möjligheterna till en snabb teknisk och ekonomisk undersökning av olika fynds brytningsförutsättningar.

Sveriges geologiska undersökning, som arbetat med uraninventeringar sedan 1967, säger i verksamhetsberättelsen för fjolåret att möjligheten till uranfynd i Sverige är lika god som i de länder där uran i dag produceras. SGU håller på med undersökningar av gjorda fynd och anser det angeläget med en intensifierad prospektering. I det sammanhanget föreslår man en koncentration av de tillgängliga resurserna för malmprospektering till området Arjeplog—Arvidsjaur—Moskosel, där man har gjort intressanta fynd. Man har således påträffat ansamlingar av kraftigt uranmineraliserade block vid sjöarna Kikkejaure i Arvidsjaur och Rebjaur i Arjeplog. De fyndigheter man gjort vid Pläutajokk och som vi närmare anger i motionen håller på att bearbetas, och man har i de två diamantborrhål som tagits upp påträffat goda malmsektioner.

LKAB och AB Atomenergi har gjort försök som visar att uranet lätt kan utvinnas ur malmen. Men man betonar att det behövs ett tämligen stort antal borrhål för att man skall kunna utröna fyndigheternas utbredning och bedöma möjligheterna till en exploatering.

Mot den bakgrunden anser vi det orimligt att undersökningsverksamheten på grund av ekonomiska omständigheter måste begränsas till de redan påbörjade provborrningarna vid Pläutajokk.

Av betydelse i argumenteringen för en utökad prospektering på det här området är också den omständigheten att analyser av de malmblock som påträffats i Arjeplogsområdet visar att uranhalten är hög i jämförelse med andra malmer. Det måste vara angeläget att utröna hur stor omfattning dessa fyndigheter verkligen har. Detta också med hänsyn till att Sverige inte bör förbli beroende av utlandet när det gäller den framtida användningen av uran. Om vårt land skall gå in för kärnkraft i stor skala, måste det vara en fråga av största vikt att de egna behoven täcks på fördelaktigaste sätt.

Men frågan gäller inte bara utvinning av uranmalm utan också

anrikning. Även den sidan har vi utvecklat i motionen, där vi också betonat vikten av att miljöfrågorna beaktas. Jag ber därför att få hänvisa till den och samtidigt yrka bifall till reservationen 3 vid punkten 15.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Under de senaste tio åren har det pågått en malminventering i Norrbottens län som riksdagen har beslutat om tidigare och som har varit av väldigt stor betydelse. Man har gjort fynd av en hel del intressanta mineraler, och vad som just nu pågår är ett slags avrapportering för att man skall kunna bedöma om det finns brytvärda fyndigheter någonstans och i så fall vilka som är mest angelägna att bearbeta. Bland de saker man har hittat finns också spår av uran, som man säger. Geologerna är väldigt angelägna att inte väcka några falska förhoppningar. De säger att det finns spår, och de vill inte säga att någonting är brytvärdt förrän de verkligen konstaterar det.

Fynd har gjorts på flera håll i länet, men det är riktigt som fru Marklund säger att de kanske intressantaste fynden har gjorts i Arjeplogstrakten. Det är kanske inte så konstigt, eftersom det redan förut finns en blygruva i närheten av Arjeplog. Den här verksamheten, som alltså nu har pågått i tio år, kommer under detta budgetår att i huvudsak inriktas på avrapportering, färdigställande av uppgifter om vad man har hittat.

Departementschefen säger i propositionen att han förutsätter att man kan öka prospekteringen rätt väsentligt genom att överföra resurser från den tidigare Norrbottensutredningen, som alltså inte längre kostar pengar. I form av borrhning och sådana ting utan i huvudsak är ett skrivbordsarbete. På det sättet kan en del av den här verksamheten ändå drivas, och utskottet har inte funnit sig kunna tillstyrka något ytterligare anslag utöver den ökning som statsrådet påvisar kan ske, även om det här arbetet är angeläget.

Jag kanske också skall säga att jag ingenting har att invända mot den skildring som fru Marklund gav av sysselsättningsituationen i Arjeplog. Den är mycket besvärlig, det är ett mycket svårt område, och kunde man starta en gruva där, skulle det naturligtvis betyda kolossalt mycket för bygden. Men jag tror att man skall låta bli att intala sig att där verkligen finns uran. Om det finns uran – i brytvärd omfattning – tror jag att varken fru Marklund eller jag kan hindra att en brytning kommer till stånd. En sådan fyndighet kommer utan tvekan att bearbetas.

Fru Marklund och jag har inte skiljaktiga ståndpunkter i sak. Vi känner båda till sysselsättningsproblemet, och vi känner till litet om malminvesteringarna. Det pågår en sammanställning – ett arbete med att visa upp vad som är vettigt. Jag är övertygad om att när pengar frigörs, kan dessa sättas in på uranprojekteringen i Arjeplog och att det kan leda till att vi inom relativt kort tid får en kartläggning: finns det fler brytvärda fyndigheter i Norrbotten, var ligger de, hur kan brytningen sättas i gång? Då tror jag att riksdagen får anledning att ta upp frågan.

Vi har inte funnit några klara orsaker till att just nu öka anslaget. Därför tillstyrker vi propositionen, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Torsdagen den
29 mars 1973

*Sveriges geologiska
undersökning: Pro-
spektering*

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! Herr Svanberg säger att varken han eller jag kan hindra en brytning om man verkligen får fram alla de här fyndigheterna. Jag hade trott att mitt tidigare anförande skulle vara ett belägg för att jag faktiskt vill påskynda igångsättningen av sådan brytning. Jag har verkligen ingen som helst tanke på att någonsin hindra den.

Sedan talar herr Svanberg litet om att man kanske inte skall se alltför optimistiskt på fyndigheterna och på vad de kan leda till. Min medmotionär och jag har faktiskt föredragit att i stället ta fasta på just att de fyndigheter som har gjorts, och som håller på att bearbetas redan, visar att det finns uranmineraliserade malmblock i det här området. Jag har också tidigare framhållit att de analyser som redan har gjorts visar att uranhalten är avsevärt högre här än på ställen där man tidigare har brutit sådan här malm.

Det är för att kunna göra ytterligare jämförelser mellan de här fyndigheterna som man behöver öka verksamheten så som vi har föreslagit. Jag menar alltså att det verkligen finns behov av att få reda på Arjeplogfyndighetens tonnagevolym och form. Att fyndigheten finns, det tror jag vi kan ta fasta på.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Låt mig, när det gäller pessimism och optimism i det här fallet, anföra att geologerna är ovilliga att säga att här finns möjligheter att öppna en gruva eller något sådant. Flera uttalanden från SGU om intressanta mineraliseringar har skapat förväntan hos människor om att det skulle vara någonting av värde. Sedan har man efter något halvår sagt: Det här var intressant, men det är ingenting som går att bryta.

Pessimismen i det avscendet är den enda jag hyser i det här sammanhanget. Jag har precis samma förhoppning som fru Marklund om att den här fyndigheten skall visa sig vara brytvärd. Man får extra pengar till projektet, även om det inte är i den omfattning som fru Marklund nu önskar. Jag tror alltså att problemet kan lösas på det allra bästa sätt.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Svensson i Malmö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Marklund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 15 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Svensson i Malmö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Marklund begärde

Torsdagen den
29 mars 1973

Styrelsen för tek-
nisk utveckling

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	254
Nej	—	17
Avstår	—	5

Punkterna 16–18

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 19

Styrelsen för teknisk utveckling

Kungl. Maj:t hade under punkterna E 1–E 4 (s. 58–71) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1973/74, i enlighet med vad chefen för industridepartementet anfört, godkänna avtal och beslut rörande stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete m. m., som inberäknat löpande avtal och beslut innebar åtaganden om högst 70 000 000 kronor under vart och ett av budgetåren 1974/75–1977/78,

2. till Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 157 100 000 kronor,

3. till Styrelsen för teknisk utveckling: Drift av forskningsstationer för budgetåret 1973/74 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kronor,

4. bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1973/74 godkänna beslut rörande stöd till skeppsteknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete m. m., som inberäknat löpande beslut innebar åtaganden om högst 5 000 000 kronor under budgetåret 1974/75 och högst 3 000 000 kronor under budgetåret 1975/76,

5. till Styrelsen för teknisk utveckling: Skeppsteknisk forskning och utveckling för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 13 000 000 kronor,

6. bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1973/74 godkänna beslut om beställning av utrustning, som inberäknat redan löpande beställningar uppgick till högst 3 000 000 kronor under budgetåret 1974/75 och högst 2 000 000 kronor under budgetåret 1975/76,

7. till Styrelsen för teknisk utveckling: Utrustning för budgetåret 1973/74 anvisa ett reservationsanslag av 8 000 000 kronor.

I samband med frågan om anslaget Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling hade utskottet behandlat motionen 1973:1469 av herr Helén m. fl. (fp) såvitt den gällde hemställan (1) att riksdagen skulle till Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit anvisa 5 miljoner kronor för teknisk grundforskning.

Motionen behandlades såvitt gällde punkten 2 a i utskottets betänkande 1973:18 och såvitt gällde punkten 2 b av utbildningsutskottet.

Torsdagen den
29 mars 1973*Styrelsen för teknisk utveckling*

Utskottet hemställde

1. att riksdagen bemyndigade Kungl. Maj:t att under budgetåret 1973/74, i enlighet med vad chefen för industridepartementet anfört, godkänna avtal och beslut rörande stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete m. m., som inberäknat löpande avtal och beslut innebar åtaganden om högst 70 000 000 kronor under vart och ett av budgetåren 1974/75–1977/78,

2. att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1973:1469 punkten 1 till Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 157 100 000 kronor,

3. att riksdagen till Styrelsen för teknisk utveckling: Drift av forskningsstationer för budgetåret 1973/74 anvisade ett förslagsanslag av 1 000 kronor,

4. att riksdagen bemyndigade Kungl. Maj:t att under budgetåret 1973/74 godkänna beslut rörande stöd till skeppsteknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete m. m., som inberäknat löpande beslut innebar åtaganden om högst 5 000 000 kronor under budgetåret 1974/75 och högst 3 000 000 kronor under budgetåret 1975/76,

5. att riksdagen till Styrelsen för teknisk utveckling: Skeppsteknisk forskning och utveckling för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 13 000 000 kronor,

6. att riksdagen bemyndigade Kungl. Maj:t att under budgetåret 1973/74 godkänna beslut om beställning av utrustning, som inberäknat redan löpande beställningar uppgick till högst 3 000 000 kronor under budgetåret 1974/75 och högst 2 000 000 kronor under budgetåret 1975/76,

7. att riksdagen till Styrelsen för teknisk utveckling: Utrustning för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 8 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits

4. av herrar Andersson i Örebro (fp) och Wirtén (fp) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen 1973:1469 punkten 1 till Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling för budgetåret 1973/74 anvisade ett reservationsanslag av 162 100 000 kronor.

Herr TREDJE VICE TALMANNEN yttrade:

Debatten rörande denna punkt får omfatta även näringsutskottets betänkande nr 18, men yrkanden beträffande detta betänkande framställs först sedan detsamma föredragits.

Herr WIRTÉN (fp):

Herr talman! Hjäromdagen läste jag ett femton år gammalt uttalande som löd:

”Det tar väl i regel ett par tiotal år för företag och företagsidéer att växa sig stora men de syns i regel från början. Men var ser vi i dag 1970- och 80-talens blivande storföretag grundade på nya idéer. Detta är en av

Torsdagen den
29 mars 1973

Styrelsen för teknisk utveckling

de viktigaste frågorna för framåtskridande och för vår ställning i den gemensamma marknaden. Riskabelt nyföretagande måste möjliggöras.”

Den som sade det här vid Arosmässan i Västerås 1958 var en av de mycket få som under efterkrigstiden varit med om att skapa och utveckla ett svenskt storföretag. Det var den framgångsrike innovatören inom förpackningsindustrin, Ruben Rausing, som formulerade sig så. Efteråt kan ju bara konstateras att hans pessimistiska betraktelse av det svenska näringslivet tyvärr var riktig. Våra tidigare framgångsrika företag fortsätter i allmänhet att vara framgångsrika. Men den sjudande tillväxten av nya, framåtgående företag med nya, spännande produkter lyser med sin nära nog totala frånvaro. Det är naturligtvis allvarligt och man kan fråga sig vad det beror på. Generella svar går inte att ge. Men säkert är bristande teknisk forskning och utveckling en viktig faktor i sammanhanget.

Vi har från folkpartiet under många år tryckt på det här, och det skall väl också erkännas att regeringen satsat i ökad omfattning på en del statliga åtgärder. Men har det skett på rätt sätt och i tillräcklig omfattning? Svaret på den frågan är nej. Belägg för det är det jag nämnde redan inledningsvis. Vi har inte en miljö för näringslivet som stimulerar till innovationer och nyföretagande. Vilka vägar man skall beträda för att få en bättre tingens ordning kan naturligtvis diskuteras. Från folkpartiets sida har vi i årets partimotion i de här frågorna särskilt framhållit följande fyra åtgärder:

1. Den tekniska grundforskningen måste förbättras.
2. Företagens möjligheter och intresse av att hålla forsknings- och utvecklingsverksamheten på en hög nivå bör stimuleras genom ett system med statliga beställningar av civila forsknings- och utvecklingsarbeten på samma sätt som hittills skett i vad gäller försvaret.
3. Företagens villighet och förmåga att driva och medverka i forsknings- och utvecklingsprojekt bör ökas bl. a. genom att de ges möjlighet att göra skattefria avsättningar till forskningsfonder.
4. Ett nära forskningsmässigt samarbete mellan näringsliv, universitet och högskolor bör befrämjas.

Den sista punkten i förslaget är remitterad till utbildningsutskottet och behandlas därför i annat sammanhang.

Vad gäller den tekniska grundforskningen skall det sägas att det är svårt att i klara kvantiteter redovisa hur mycket pengar som går till det ena eller det andra forskningsområdet. Det torde dock vara ganska oomstritt bland dem som i detalj följer forsknings- och utvecklingsarbetet att den tekniska grundforskningen blivit alltmer tillbakaträngd. En sådan utveckling ser vi i folkpartiet med stark oro på och har därför lagt fram förslag om ytterligare 5 miljoner kronor för den tekniska grundforskningen.

En av orsakerna till att den här forskningsgrenen fått ett allt kärvare klimat är att det ständigt dyker upp nya forskningsobjekt för industriell tillämpning och att de prioriteras. De är ofta ekonomiskt exploaterbara på kort tid, och den tekniska grundforskningen får då maka på sig. Självfallet kan inte ett så kortsiktigt handlande få fortsätta länge. Det urholkar den framtida livskraften i näringslivet. Jag ber därför, herr

talman, att få yrka bifall till reservationen 4 vid näringsutskottets betänkande nr 17.

En annan väg att skapa resurser för forskning och utveckling är att stimulera företagen själva att satsa mer. Det kan man göra genom att ge dem möjlighet att skattefritt avsätta medel i forskningsfonder på samma sätt som de i dag har rätt att avsätta pengar till investeringsfonder.

Listan över åtgärder som kan underlätta industriell utveckling kan göras lång. Jag skall den här gången nöja mig med att peka på ett par till som vi funnit väsentliga.

Först då frågan om statliga beställningar av tekniskt utvecklingsarbete inom den civila sektorn. Vi vet vilken kolossal betydelse militärt utvecklingsarbete haft för stora delar av vårt näringsliv. Med målmedveten satsning kan en fortsättning inom den civila sektorn få kanske ändå större betydelse. Främst gäller det sådana områden som data, energiframställning, kommunikationssystem, miljövård och medicinsk teknik men också åtskilliga fler. Jag är medveten om att vi får tillfälle att diskutera den här frågan senare, när regeringens förslag om en ny upphandlingskungörelse skall behandlas. I detta sammanhang vill jag bara erinra om vad som framgår av en reservation som är fogad till näringsutskottets betänkande nr 18 och som jag skall yrka bifall till senare.

De motioner som behandlas i det betänkandet innehåller många intressanta uppslag om hur vi skall få fram innovationer och omsätta dem i produktion. Det är för övrigt intressant att notera att representanter för exempelvis Ingenjörsvetenskapsakademien och Uppfinnareföreningen med stor bestämdhet hävdar att det i och för sig inte är brist på utvecklingsbara produktidéer. Problemet är snarast hur man skall nyttiggöra sig idéerna och finna nödvändiga resurser för att kunna utveckla dem till färdiga marknadsvaror.

Herr talman! Den här sista punkten har vi också tryckt på i årets folkpartimotion, och det framgår av en reservation som är fogad till näringsutskottets betänkande nr 18 och som vi återkommer till.

I detta anförande instämde herrar Gustafson i Göteborg, Löfgren, Hyltander, Andersson i Örebro, Enskog, Larsson i Umeå och Antby (samtliga fp).

Herr GERNANDT (c):

Herr talman! Min motion rörande utökad exportfrämjande organisation genom uppsökande marknadsstudier har behandlats i detta betänkande. Då jag emellertid har talat för den motionen vid behandlingen av näringsutskottets betänkande nr 16 skall jag fatta mig kort i detta avsnitt.

Det måste vara riktigt att skapa ett effektivt kommunikationssystem från landets enskilda företagare och ända ut till världens olika marknadsplatser. Dessa kanaler finns nu genom bl. a. Sveriges exportråd och handelssekreterarorganisationen. Men sannolikt skulle mycken ytterligare exporteffekt vinnas om tekniskt utbildad personal med innovativ läggning tillfördes utlandsrepresentationen. Dessa skulle då huvudsakligen ägna sig åt uppsökande verksamhet för att kunna till svenskt näringsliv återföra konkreta förslag till verkligt tillverkningsvärda produkter för

Nr 57

Torsdagen den
29 mars 1973

Styrelsen för teknisk utveckling

Torsdagen den
29 mars 1973

Styrelsen för teknisk utveckling

respektive marknad.

Sveriges exportråd borde ges ekonomiska resurser till mera uppsökande informativ verksamhet inom landet för att till småföretagarna – helst kostnadsfritt – förmedla de många nya regler, normer och krav som i stegrad omfattning gäller för all export. Sådant kan ske genom regionala samnandrag av småföretagare inom industriområden till kostnadsfria informationskurser. Det är ju ändå i första hand produktion för export som bör stimuleras.

Exportstöd bör ges inte bara till teko-, glas-, läder- och snickeriindustri utan även som startbidrag till exportansträngningar inom ett antal andra branscher. Särskilt bör nya unika produkter med välbedömd säljkraft på utlandsmarknaden ges utvecklingsstöd.

Härvid kommer de seriösa innovatörerna in i bilden. Att vi skall uppmuntra och stödja dessa har jag tidigare talat för i flera omgångar. Fransmännen, som tidigare än vi har insett värdet av vad de t. o. m. kallar innovationsvetenskap, säger att de företag och de nationer som i tid sätter sig in i innovationstekniken blir tillförsäkrade ett försprång framför alla andra. Det bör vara något att tänka på även för oss i Sverige. Om också inte alla innovationer är direkt tillverkningsbara i vårt land så bör man beakta att många innovationer kan utnyttjas som värdefulla bytesvaror eller t. o. m. gåvor till andra nationer. Under alla förhållanden förtjänar säkert de seriösa tekniska innovatörerna att stödjas, eftersom deras uppfinningsidéer kan ge många människor arbete. Detta gäller även beträffande de många innovationsstarka småföretagarna i landet.

Visst kostar allt detta pengar att genomföra, men det är säkert väl använda pengar för att motverka den fortlöpande arbetslösheten. Om den exportfrämjande verksamheten får kosta ungefär 2 procent av AMS-kostnaderna i stället för som för närvarande endast 1 procent kan man kanske spara på AMS-pengarna längre fram i tiden.

Herr talman! Vi har i dag beviljat åtskilliga tiotal miljoner kronor till konstnärlig verksamhet, dvs. till kulturens konstnärer. Men det finns verkligen minst lika starka motiv för att i samma mån understödja teknikens konstnärer, som jag gärna vill kalla de tekniska innovatörerna. Det senare understödet är kanske t. o. m. nödvändigt för att vi i framtiden skall ha råd att betala ut det förstnämnda. Jag har inget yrkande men däremot en stark önskan att efter bästa förmåga och vid lämpliga tillfällen tala för svenskt näringsliv och då främst för småföretagarna.

Herr ERIKSSON i Ulfsbyn (c):

Herr talman! Vår generation har mer än någon annan fått bevittna och uppleva den tekniska utvecklingen och alla de förändringar som följt i dess spår.

Teknikens och samhällets ömsesidiga inverkan på varandra har blivit allt tydligare. Det är lätt att finna exempel på tekniska nyheter, som har fått stor inverkan på såväl enskilda människors vanor och levnadssätt som på offentliga organs arbetssätt och organisation. Man behöver endast nämna radio och television, datorer, flygförbindelser och kärnkraft för att åskådliggöra vilka förändringar som den moderna tekniken har

medfört och ytterligare kommer att medföra för de flesta människor.

Denna påverkan har dock inte varit ensidig och bestått i en utveckling av ny teknik som sedan fått göra sig gällande i samhället. De offentliga organen har i stor utsträckning påverkat den nya tekniken genom att uppträda som beställare och därigenom möjliggöra utvecklingen av nya tekniska lösningar.

Betydelsen har härvidlag inte endast bestått i att en beställning har finansierat ett tekniskt utvecklingsarbete utan också – vilket kanske är lika viktigt – i att därigenom har garanterats möjligheten att pröva en ny konstruktion i ett fungerande system. Detta är väsentligt i sådana fall där utvecklingsarbetet är dyrbart och där det företag som står för utvecklingsarbetet inte har möjlighet att utföra verkliga driftundersökningar under realistiska förhållanden i ett fungerande nät t. ex. inom elkraftsförsörjningen eller telekommunikationen.

Även om det är tydligt att denna ömsesidiga påverkan finns mellan teknik och samhälle och det i efterhand är lätt att ge exempel på hur sådan utveckling fungerar är det inte lika väl känt hur samspelet i princip fungerar och vilka regler som kan ges för samhällets framtida användning av ny teknik. Detta betingas bl. a. av att teknik och samhälle har utvecklats så att flera möjligheter står öppna och så att det blir svårare att överblicka och förutse följderna.

Skapandet av större enhetliga system gör det dessutom svårare att genomföra förändringar när beslut en gång fattats och ställer högre krav på förutseende vid beslutsfattandet. Den hittillsvarande snabba tillväxten av storleken hos tekniska komponenter såsom fartyg eller kraftverk med tillhörande komponenter har medfört att det ofta inte funnits tillräcklig tid för att samla erfarenheter från en konstruktion innan nästa större enhet skulle påbörjas. I vissa fall har en anläggning inte ens hunnit tas i drift innan nästa betydligt större påbörjats, vilket lett till betydande svårigheter.

Det förefaller alltså att finnas behov av en mera systematisk och fortlöpande bedömning av såväl nya möjligheter och alternativ som skapas genom teknisk och vetenskaplig utveckling som via behov i samhället och möjligheterna att tillfredsställa dessa. En process som försöker verkställa detta kallas teknikvärdering.

Teknikvärdering innebär studier av teknikens möjlighet och behov inom särskilda områden. Man försöker förutse vilka tekniska utvecklingslinjer som är möjliga och kartlägga deras konsekvenser.

Det gäller därvid att så långt som möjligt klarlägga samspelet mellan dessa utvecklingslinjer och annan parallell teknisk och samhällslig utveckling samt att bedöma verkningarna inom skilda samhällssektorer. Vissa speciella former att genomföra analyserna har föreslagits och kan tillämpas om så förefaller lämpligt, men som allmänt omdöme kan sägas att teknikvärderingen inte utnyttjar någon fastslagen eller speciell metodik utan att den utnyttjar bedömnings- och prognosmetoder som redan i annat sammanhang har utvecklats och använts. Utmärkande för teknikvärderingen är däremot ett starkare medvetande om den tekniska utvecklingens potentiella inverkan på olika samhällssektorer och strävan att grundligare klarlägga och utreda denna inverkan.

Den tekniska utvecklingen har varit en viktig förutsättning för bl. a. det ekonomiska framåtskridandet. Men, herr talman, de sannolika konsekvenserna av en fortsatt teknisk utveckling måste klarläggas och utvärderas, så att både den förväntade nyttan å ena sidan och de negativa konsekvenserna för samhälle och miljö å andra sidan kan uppskattas. Olägenheterna har t. ex. ofta uppmärksammats för sent och vid en tidpunkt då investeringarna har gått för långt och bl. a. fått svåra ekonomiska konsekvenser vid ett tillrättaliggande.

Ser man på en praktisk tillämpning, så måste man försöka att mäta inverkan på miljön, både den yttre och den inre, och se vilka effekter av teknisk, social och ekonomisk natur som en ny teknik bl. a. ger upphov till.

Det förefaller alltså önskvärt att förberedelser för svenska teknikvärderingsstudier igångsättes. Ett eller flera olika organ kan vara ansvariga för deras genomförande. De bör dock sannolikt oavsett det formella ansvaret genomföras under medverkan av för varje särskilt ämne en speciellt utsedd grupp av sakkunniga. Som sådana bör medverka såväl rent teknisk sakkunskap som representanter för andra grupper, som direkt eller indirekt kan påverkas av den tekniska utvecklingen. Studierna bör ges en bred uppläggning och genomföras av någon lämplig organisation, som har bred överblick av teknikens och vetenskapens framsteg. Sakkunnigruppen och dess sekretariat bör i möjligaste mån arbeta öppet, så att den får in och kan beakta synpunkter och önskemål från alla grupper som känner sig berörda av det aktuella teknikområdet.

Hur ser nu vårt värderade näringsutskott denna fråga. I utskottets betänkande nr 18 behandlas bl. a. motionen 1463 av herr Gernandt och mig, där vi hos Kungl. Maj:t begär att förutsättningarna för inrättandet av ett svenskt teknikvärderingskontor prövas. Utskottsmajoriteten har avstyrkt motionen och anför i det sammanhanget följande: "Om behov av en närmare utvärdering av ny teknik skulle föreligga torde detta enligt utskottets uppfattning i varje enskilt fall kunna tillgodoses genom anlåtande av redan befintliga organ som sysslar med sådan verksamhet, t. ex. STU och IVA. Att som motionärerna föreslår inrätta ytterligare ett organ av detta slag synes inte vara rationellt." Om vi skall ta teknikvärderingen på allvar, så undrar jag om STU i dag har resurser att göra en bred och ordentlig utvärdering av en ny teknik. Vad IVA beträffar har man där sitt speciella organ, Förmedlingscentralen för framtidsstudier, där man kan abonnera på information för en årlig avgift av 3 000 kronor. Där kan man vidare lägga vissa projekt för utvärdering, men verksamheten är i mindre skala. Jag tror att årsbudgeten rör sig om 250 000–300 000 kronor.

Jag är medveten om att vi är ett litet land och att vi inte har de ekonomiska och personella resurser som behövs för att klara av denna verksamhet till fullo, men jag tror att vi är på rätt väg om vi i denna fråga följer reservanternas och därmed bl. a. så långt som möjligt säkrar politikernas inflytande över nya tekniker och teknikens inriktning.

Herr talman! Jag avser att ställa ett yrkande vid behandlingen av näringsutskottets betänkande nr 18.

Herr HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Med hänsyn till att vi har många ärenden att behandla här i kväll skall jag fatta mig kort i denna mycket intressanta debatt.

Jag har i utskottet röstat för reservationerna 1, 2 och 3 NU 18, vilket också innebär att jag ställer mig bakom de motioner som väckts i dessa frågor. Från moderata partiets sida hade vi i år ingen särskild motion på denna punkt, men vi har under en följd av år energiskt arbetat för att det tekniska forsknings- och utvecklingsarbetet på det näringspolitiska planet i vårt land skall förstärkas. Vi anser att den del av de samlade resurserna som avsätts för detta ändamål i Sverige är mycket liten. Vi har genom internationell statistik kunnat konstatera att den andelen är lägre i Sverige än i många andra jämförbara länder. Vi ligger alltså illa till i det avseendet. Även då det gäller den statligt finansierade forskningen ligger vårt land efter.

Bakom dessa förhållanden torde i viss utsträckning ligga samma orsaker som till den i annat sammanhang diskuterade, otillräckliga investeringsutvecklingen. Jag hade tillfälle att i den ekonomiska debatten här i kammaren för en tid sedan gå in på dessa problem och något analysera orsakerna till den bristande investeringsviljan i vårt land för närvarande. Man måste då konstatera att det är den ekonomiska politiken som har lett till att otillräckliga resurser ställs till näringslivets förfogande för dessa, för framtiden mycket viktiga ändamål. Man kommer då också in på den dåliga lönsamhetsutvecklingen, vilken vi också diskuterade här för en tid sedan.

I årets statsverksproposition aviserades ett förslag om avdragsrätt för forsknings- och utvecklingsarbete inom näringslivet. Det är ett steg i den riktning som vi inom det moderata partiet länge har förordat. Möjligheterna för näringslivet att göra skattefria avsättningar till forsknings- och utvecklingsfonder bör också prövas. Det är ett gammalt krav från vår sida som i dag fått ökad aktualitet.

Med detta skall jag sluta. Jag vill ytterligare konstatera att om vårt näringsliv skall hävda sig internationellt — vi har goda traditioner, skickliga medarbetare i företagen, goda företagsledare och på många håll en aktiv exportorganisation — krävs det också att man satsar *mera* på utveckling och teknisk forskning. Med hänsyn till detta faktum vill jag yrka bifall till reservationerna i NU 18.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Herr Wirtén talade i början av sitt anförande om behovet av teknisk forskning och utveckling, om betydelsen för det svenska näringslivet av att vi har högkvalitetsprodukter att exportera osv. Därom finns det inga delade meningar. Jag delar hans uppfattning att det svenska näringslivet bl. a. just på grund av ett relativt högt löneläge måste arbeta med tekniskt avancerade produkter och inte kan konkurrera på världsmarknaden med billiga produkter. Men jag är inte lika pessimistisk som herr Wirtén, som sedan menade att det inte sker någonting på detta område. Det görs i dag en mycket stor forskningsinsats inom flera av våra företag. Det gäller kanske speciellt vissa storföretag; det finns en del som lägger ned betydande summor på teknisk forskning och utveckling. Från

Torsdagen den
29 mars 1973

Styrelsen för teknisk utveckling

samhällets sida görs också en betydande satsning. För att belysa det skall jag också lämna några siffror, så att man inte kan påstå att det här inte hänt någonting på en mängd år. Anslaget till styrelsen för teknisk utveckling – STU – har vuxit från 53 miljoner kronor budgetåret 1968/69 till 178 miljoner i det budgetförslag vi nu diskuterar. Ingen kan gärna påstå att det inte innebär en höjning också i fast penningvärde. Inom den anslagsramen uppgick anslaget till teknisk forskning budgetåret 1968/69 till 31 miljoner kronor. För budgetåret 1972/73 hade Kungl. Maj:t beräknat 50 miljoner kronor, och för budgetåret 1973/74 beräknar industriministern att det för visst stöd till behovsområden – det innefattar både industriellt utvecklingsarbete och teknisk forskning – skall utgå med 145,7 miljoner, alltså en ökning med 19,5 miljoner kronor jämfört med budgetåret 1972/73. Även om inrikesministern säger att huvuddelen av detta anslag skall disponeras för utvecklingsarbeten tror jag, herr Wirtén, att de 5 miljoner kronor som folkpartiet motionerat om redan är tillgodosedda i detta belopp – en så stor del av dessa 19,5 miljoner kronor går självfallet till teknisk forskning. Detta anslag ökar alltså från budgetåret 1968/69 till 1973/74 med 80 procent.

Jag har velat nämna dessa siffror för att man inte skall kunna säga att vi i Sverige är så fruktansvärt under isen när det gäller teknisk forskning.

I de flesta motioner – jag tror nästan alla – krävs också fler organ för att klara denna verksamhet. Talar man med praktiskt industrifolk tror jag att man skall finna att de inte i första hand vill ha fler organ för att syssla med denna verksamhet – jag har mött den precis motsatta reaktionen, nämligen att man inte bör ha så många organ som vi nu har. Att föreslå ännu fler tror jag inte är vettigt.

Efter dessa allmänna synpunkter skall jag säga några ord om de olika motionerna. I motionen 815 föreslås att en arbetsgrupp skall tillsättas för att utreda möjligheterna att öka innovationsgraden i näringslivet och föra ut dessa idéer i praktisk tillämpning. Utskottet anser i och för sig detta vara riktigt, men det är ju vad som redan förekommer. Vi har en hel del utvecklingsprogram på gång. Jag har redan nämnt STU. Vi har vidare Svenska utvecklingsaktiebolaget – SUAB – som här har stora uppgifter. Man kan också peka på att STU successivt byggs ut; man får i år en ökning av anslaget med bortåt 30 miljoner kronor. I statsverkspropositionen föreslås vidare att man i år skall påbörja uppbyggandet av en nordisk fond för teknologi och industriell utveckling. Det har vidare i statsverkspropositionen aviserats ett förslag om inrättande av ett industripolitiskt verk som skall erhålla 30 miljoner kronor för tekniskt utvecklingsarbete. Jag vill vidare peka på SIFU:s verksamhet och dess samarbete med STU som skall leda till att en del av detta tekniska utvecklingsarbete förs ut till de små företagen. Vidare har STU inlett en uppsökande aktiverande verksamhet bland de mindre och medelstora industriföretagen för att på det sättet skaffa en del uppdrag och få fram nyheter.

Jag vill ytterligare peka på att man på försök bygger upp ett industriellt utvecklingscentrum – IUC – i Skellefteå. Går detta bra skall flera centra upprättas.

Det har här alltså vidtagits en mängd åtgärder av det slag som

motionen anger, och vi anser därför inte att det finns anledning att plussa på med ytterligare organ.

I motionen 1461 föreslås inrättandet av en idébank och en dokumentationscentral för patentfrågor. Det sägs också i motionen att det bör bli lättare att få långsiktiga krediter för välplanerad och dokumenterade försäljningsåtgärder på utomeuropeiska marknader liksom för utvecklingsuppdrag här hemma i Sverige. Utskottet kan i detta sammanhang peka på att det genom riksdagens ändring av banklagen blivit möjligt att få lån just för sådant utvecklingsarbete. Ett utvecklingsarbete kan visserligen inte intecknas, men man kan ändå få banklån härför. Exportkredit utökar sin verksamhet till det dubbla under det kommande budgetåret, och detta motionskrav bör därför kunna tillgodoses den vägen. Lånen för utvecklingsarbete har för övrigt inte alls utnyttjats i den utsträckning som de har stått till förfogande. Man kan peka på en hel massa saker, och när det gäller marknadsföringsåtgärder – i synnerhet för småindustrin – vill jag nog gärna säga att det kanske inte bara är fråga om pengar alla gånger. Det är fråga om mycket annat.

Sedan talades det om att utlandsrepresentationen skall förses med tekniska konsulter och teknisk-vetenskapliga ingenjörer, som skall bevaka vad som händer ute i världen. Visst skall de göra det. Det låter väldigt vackert. Men så gör väl ändå en hel del av de organ vi redan har. Vi är väl inte helt ovetande om vad som händer ute i världen. STU, styrelsen för teknisk utveckling, har sin uppgift också i det sammanhanget liksom SUAB. Vi har ett särskilt organ, som heter statens råd för vetenskaplig information och dokumentation – säg det snabbt den som kan – SINFODOK, som just har uppgiften att följa vad som händer ute i världen och vilka patent som kommer fram och sedan försöka göra någonting av det. Jag tycker därför att motionen liksom bara talar om vad som är på gång.

Herr Wirtén var inne på upphandlingskommittén. Jag skall inte säga mera om den. Det kommer ett särskilt förslag, och då får vi kanske anledning att diskutera dem. Att nu behandla den frågan i utskottet har vi ansett olämpligt, eftersom vi skall få diskutera den i ett särskilt sammanhang.

I motionen 1463 talas det om ett teknikvärderingskontor med uppgift att stå till riksdagens förfogande för marknadsundersökning och teknisk utvärdering ur olika aspekter. Det skulle alltså vara ett organ, där vi riksdagsmän kunde få hjälp med sådana här ting och bli litet bättre utbildade i tekniska frågor. Utskottet vill då peka på att det ändå bedrivs ett ambitiöst arbete av något som kallas RIFO, där jag antar att de flesta ledamöterna är med. Där förekommer ett kontaktarbete med forskare och med IVA som betyder rätt mycket i detta sammanhang. Dessutom har vi kontakten med STU, som bör utnyttjas i större utsträckning än vad som sker.

Jag tror inte att vad vi behöver är ett nytt teknikvärderingskontor utan en vilja att utnyttja det som finns att utnyttja, IVA och RIFO. Det är litet överambitiöst att tro att man kan åstadkomma allting bara med att skapa ett nytt kontor och ge ett nytt namn åt någonting. Man bör i stället utnyttja de möjligheter som finns.

Nr 57

Torsdagen den
29 mars 1973

Styrelsen för teknisk utveckling

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets förslag på punkten 19 i betänkandet nr 17 och återkommer beträffande punkterna i betänkandet nr 18.

Herr WIRTÉN (fp):

Herr talman! Också jag, herr Svanberg, tycker det är bra med de initiativ som här har tagits. Det sade jag också i mitt första inlägg, men likväl tycker jag att den beskrivning som jag lånade från Ruben Rausing har sitt berättigande. Utan tvekan har vi i dag en viss torka på de nya progressiva företagen i detta land. Nog skulle vi, både herr Svanberg och jag, gärna önska oss en bättre tillväxt på den punkten.

När herr Svanberg nu redovisar en viss uppgång på anslagssidan för olika statliga institutioner och organ, så må det vara riktigt. Men litet mera tveksamt blir det när herr Svanberg för över resonemanget till industrisidan och de forskningsinsatser som görs från det hållet. Det finns i officiell statistik, bl. a. i den som gjordes av statistiska centralbyrån för något år sedan, en klar redovisning av hur man ökat bruttonationalprodukten i företagsamheten mellan åren 1953 och 1969 med 6,4 procent per år. Forskningsinsatserna under samma period – fortfarande enligt SCB:s statistik – ökades däremot endast med 3,3 procent. Tyvärr måste vi således inregistrera en viss eftersläpning av näringslivets satsningar på forskningen och den tekniska utvecklingen. Därför tror jag det är viktigt – som vi påpekat i folkpartimotioner – att finna former för att stimulera företagen till en bättre satsning, och då tror jag att en fondbildning av den typ som vi har föreslagit är ett bra grepp, som vi borde kunna få regeringens stöd för.

Herr GERNANDT (c):

Herr talman! Jag vill bara helt kort säga till herr Svanberg att jag får den uppfattningen att herr Svanberg rör sig mycket i de här organiserade kretsarna – i STU och i handelsorganisationerna – och där säger man förstås att allting går bra. Jag har kommit att röra mig litet i kretsar av småföretagare och andra, som skall försöka utnyttja de ekonomiska förmåner som ges, och där låter det faktiskt på ett helt annat sätt. Där beklagar man sig över de stora svårigheterna att verkligen få de här pengarna, att behöva iaktta alla formaliteter och fullgöra kraven på specifikationer av olika slag, vilket är svårt att åstadkomma för många småföretagare. Småföretagarnas förnämsta insats är väl egentligen att hålla sina företag i gång och att hålla de anställda i arbete. De är inte så väl kvalificerade att skriva högtidliga skrivelser och använda ett kanske svårt tekniskt språk, och det är därför de behöver hjälp och stöd från de centrala organisationerna.

När det sedan gäller innovationsverksamheten vill jag säga att jag inte har sett årets siffror från STU, men herr Svanberg nämnde mycket höga siffror. Det är väl vad som huvudsakligen går till de stora företagen, kan jag tänka mig. För bara ett år sedan var det dåligt beställt med uppfinnarstödet till de enskilda uppfinnarna. Stödet var så litet att det försvann i statistiken – det var under 1 procent. Det är kanske herr Svanbergs uppgift att liksom skydda de här organiserade institutionerna

som skall hjälpa företagsamheten, men det är *vår* uppgift — så fattar jag det — att sträva för småföretagens bästa.

Herr ERIKSSON i Ulfsbyn (c):

Herr talman! Till herr Svanberg skulle jag vilja säga när det gäller teknikvärdering att det är gott och väl att vi kan utnyttja STU och IVA, men jag tror inte att detta är nog i framtiden.

Om vi ser på den alltmer accelererande tekniska utvecklingen och vad som följer i dennas spår, finner vi att en mängd nya tekniker kommer, och vi måste på något sätt stå rustade att möta och utvärdera dessa så snabbt som möjligt. Det är krav som för varje år blir alltmer pockande. Jag tror att jag har ett stöd i vad som sades i den här kammaren den 31 januari i år av Inga Thorsson:

”Vi upplever dagligen i vårt eget vardagsliv verkningarna av de snabba förändringar, på gott och på ont, som tekniken medför. Vi i denna kammare, som politiker och medborgare i vårt samhälle, kan aldrig få upphöra att ställa frågan: Vad för slags samhälle vill vi ha, nu i dag, för den nära framtiden runt hörnet och för den något längre bort liggande framtiden? Och svaret är i hög grad anhängigt av, på vilken värdegrund vi bygger våra slutsatser av den teknikvärdering, som borde vara ett oundgängligt inslag i varje samhällsplanering.

När vi då och då i den offentliga debatten möter anklagelsen att politikerna försummar denna uppgift, då är det dags att tänka efter, därför att den uppgiften utgör en del av vårt politiska ansvar, som vi måste vara beredda att ta. Dess konsekvenser kan komma att bli vittgående och långtgående. Men en yttre, praktisk förutsättning för att vi skall kunna axla det ansvaret är, tror jag, ett centralt regeringsorgan med direkt uppgift att hålla en framåtblickande uppsikt över förändringar i det tekniska, ekonomiska och sociala livet, att hålla samman all verksamhet för att spåra och bedöma negativa aspekter av teknisk utveckling och framsteg” -- -- --.

Dessa ord, herr talman, tolkar jag på det sättet att vi måste inse nyttan och även nödvändigheten av att utveckla och arbeta vidare med frågan om att pröva olika förutsättningar för inrättandet av ett organ för teknikvärdering.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Jag vill helt kort säga till herr Wirtén, att jag visst inte sade att allting är väl beställt. Jag sade, att mycket bör göras. Jag håller med honom om att vi bör öka den här verksamheten, men så nattsvart som herr Wirtén framställer situationen är den inte. En hel del är på gång. Jag ville bevisa detta med vad jag sade. Att vi sedan behöver gå vidare och utveckla allt är en annan sak. Man ökar ju enbart i år satsningen från statens sida med 60 miljoner kronor, vilket inte är så dåligt.

Dessutom finns det något som jag inte tog med men som står upptaget i statsverkspropositionen. Det kommer ett särskilt förslag om speciella skattelättnader för forskning och utveckling. Av praktiska skäl blir det i huvudsak den något större industrin som kan utnyttja dessa lättnader. Det blir väl i första hand småindustrin som kommer att utnyttja de 30

miljoner, vilka hamnar i industriverket. STU är ute efter att försöka hjälpa småföretagarna.

Det har från många håll sagts att småföretagarna och STU har haft svårt att hitta varandra. Jag kanske inte tillbringar min tid så mycket i dessa verk som herr Gernandt tror – kanske jag i minst lika stor utsträckning som han har med praktiskt industrifolk att göra. De omnämnda organen träffar jag mest å tjänstens vägnar när vi skall behandla frågorna i utskotten. Från STU:s sida är man emellertid beredd att försöka göra sitt yttersta för att möta småföretagen och deras problem. Så har inte skett i så stor utsträckning tidigare och det kan bero på praktiska ting att småföretagen har svårt att hitta vägar. Men dessa vägar blir inte lättare att hitta om man skapar två tre eller fyra nya organ som ni här föreslår. Jag brukar uppleva att företagarna anser att det finns alldeles för många organ. Vi måste minska deras antal och inte få ännu fler att satsa på.

Till herr Eriksson i Ulfsbyn vill jag säga en annan sak. Inte blir våra insikter i tekniska frågor plötsligt stora enbart därför att vi inrättar ett teknikvärderingskontor, som har med riksdagen att göra. Det vore inte så dumt, om herr Eriksson funderade litet över hur vi utnyttjat den enkla sak som RIFO innebär. Utnyttjar alla ledamöter möjligheterna att träffas där för att få teknisk information? Hur mycket har vi besvärat andra för att själva lära oss det här? Det är inte någon anklagelse att riksdagsledamöterna är särskilt bekväma av sig och att de inte vill lära någonting, men det är oändligt många ting, som vi skall syssla med, och jag tror inte att något teknikvärderingskontor i världen skulle kunna göra oss så oerhört kunniga på det området att vi bara blev tekniker. Det vore synd om vi bleve det, därför att vi har så mycket annat som vi också måste syssla med. Jag tror att vi under ytterligare många år kan klara oss med RIFO, IVA och STU för att erhålla alla de tekniska upplysningar vi orkar konsumera i den här kammaren. Det blir nog fullt tillräckligt.

Herr WIRTÉN (fp):

Herr talman! Jag tror inte att någon känner igen min beskrivning av näringslivet såsom herr Svanberg återger den. Han säger att min skildring var nattsvart. Men kan vi inte komma överens om att det i alla fall råder skymning jämfört med en tidigare mycket kraftfull industriell epok i Sverige?

Herr GERNANDT (c):

Herr talman! Jag ber att få säga några ord beträffande teknikvärderingskontoret.

Vi har kontakt med RIFO, och vi är kolossalt nöjda med den information vi får. Alla har kanske inte möjlighet att delta och en del har inte samma möjligheter som andra att så väl leva in i den tekniska världen. Förslaget att inrätta ett teknikvärderingskontor avser inte att få fram ännu ett mellanled som skall informera oss mera i detalj. Eftersom vi ledamöter inte har tillräckligt stora möjligheter att utnyttja RIFO:s kunskapsförmedling, vill vi gärna att ett organ, som har instruktioner att bedöma tekniken, rakt på sak skall kunna meddela oss om en nyhet är

farlig eller inte, om den är nyttig eller inte nyttig för framtiden. Det är alltså fråga om en direkt information om huruvida vi bör känna oss varnade eller inte innan vi själva kan förstå de eventuella vådorna av en teknisk nyhet. Teknikens utveckling går ju så starkt framåt att tekniken med sannolikhet kommer att negligera politikerna om vi inte får hjälp av teknikerna med att tala om för oss var eventuella faror ligger. Det är ungefär så som vi har bedömt att teknikvärderingskontoret bör fungera. Då man har upptäckt detta på andra håll i världen också, ligger det nog en sanning och visshet i att det bör finnas ett sådant organ.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herrar Andersson i Örebro och Wirtén, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wirtén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 17 punkten 19 mom. 2 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herrar Andersson i Örebro och Wirtén.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wirtén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	233
Nej	—	46
Avstår	—	5

Mom. 3–7

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 20–27

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 3 Åtgärder för att främja industriellt utvecklingsarbete

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 18 i anledning av motioner om åtgärder för att främja industriellt utvecklingsarbete.

(Detta betänkande hade debatterats i samband med behandlingen av näringsutskottets betänkande nr 17 punkten 19).

Torsdagen den
29 mars 1973

*Åtgärder för att
främja industriellt
utvecklingsarbete*

I detta betänkande, nr 18, behandlades motionerna

1973:815 av herr Gustavsson i Alvesta m. fl. (c) vari hemställdt att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag angående åtgärder för att öka innovationsverksamheten i syfte att åstadkomma större produktion och ökad sysselsättning i näringslivet,

1973:1461 av herr Gernandt (c) vari hemställdt att riksdagen i syfte att snarast komma till rätta med den besvärliga konjunktursituationen – och inför de av regeringen planerade åtgärderna med samma syfte – i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle uttala sig i motionens inriktning med följande delförslag:

1. utse och anvisa för småföretagare lättillgängliga, snabba och prisbilliga utprovnings- och rådgivningsresurser, bl. a. befintliga anstalter och institutioner,

2. inrättandet av en idébank (eller institution med annan lämplig benämning) i avsikt att snabbt och effektivt kunna återfinna och hantera tekniska idéer, forskningsresultat och projekt till nytta för svenskt näringsliv,

3. inrättandet av en effektiv dokumentationscentral för patentfrågor och övriga frågor av teknisk och vetenskaplig art i nära anknytning till kungl. patent- och registreringsverket,

4. ytterligare utökande av den planerade utlandsrepresentationen med tekniskt inriktad personal av hög kapacitet för att i uppsökande syfte undersöka vad svenskt näringsliv kunde producera och leverera till aktuella marknader samt i övrigt fånga upp nya produkter och produktidéer, samt

5. långsiktig kreditgivning på lämpliga villkor till mindre företag att användas för väl planerade och dokumenterade försäljningsåtgärder på utomeuropeiska marknader,

1973:1463 av herrar Gernandt (c) och Eriksson i Ulfsbyn (c) vari hemställdt att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t begära att förutsättningarna för inrättande av ett svenskt teknikvärderingskontor blev föremål för prövning, samt

1973:1469 av herr Helén m. fl. (fp), såvitt nu var i fråga.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionerna 1973:815 och 1973:1461 om åtgärder för att öka innovationsverksamheten, m. m.,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1469 såvitt gäller statliga beställningar av civila FoU-arbeten hos industrin (punkten 2 a),

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1463 om inrättande av ett teknikvärderingskontor.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande åtgärder för att öka innovationsverksamheten av herrar Andersson i Örebro (fp), Gustafsson i Byske (c), Wirtén (fp), Hovhammar

Torsdagen den
29 mars 1973

*Åtgärder för att
främja industriellt
utvecklingsarbete*

(m), Gustafsson i Säffle (c) och Nordgren (m) vilka ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna 1973:815 och 1973:1461 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag angående åtgärder för att öka innovationsverksamheten i syfte att åstadkomma större produktion och ökad sysselsättning i näringslivet i enlighet med vad reservanterna anfört,

2. beträffande statliga beställningar av civila FoU-arbeten hos industrin av herrar Andersson i Örebro (fp), Gustafsson i Byske (c), Wirtén (fp), Hovhammar (m), Gustafsson i Säffle (c) och Nordgren (m) vilka ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

3. beträffande inrättande av ett teknikvärderingskontor av herrar Andersson i Örebro (fp), Gustafsson i Byske (c), Wirtén (fp), Hovhammar (m), Gustafsson i Säffle (c) och Nordgren (m) vilka ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1463 hos Kungl. Maj:t begärde att förutsättningarna för inrättande av ett svenskt teknikvärderingskontor prövades.

Herr ERIKSSON i Ulfsbyn (c):

Herr talman! Jag vill yrka bifall till reservationen 3 i näringsutskottets betänkande nr 18.

Herr WIRTÉN (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1 och 2 i betänkande nr 18.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Andersson i Örebro m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wirtén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 18 punkten 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Andersson i Örebro m. fl.

Torsdagen den
29 mars 1973

*Åtgärder för att
främja industriellt
utvecklingsarbete*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wirtén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 149
Nej — 129
Avstår — 6

Punkten 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservationen nr 2 av herr Andersson i Örebro m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wirtén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 18 punkten 2 med godkännande av utskottets motivering röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservationen nr 2 av herr Andersson i Örebro m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wirtén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 147
Nej — 134
Avstår — 4

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Andersson i Örebro m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wirtén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 18 punkten 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Andersson i Örebro m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wirtén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 147
Nej - 126
Avstår - 11

Herr Gustafsson i Säffle (c) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

§ 4 Förstatligande av läkemedelsindustrin

Föredrogs näringsutskottets betänkande nr 19 i anledning av motion om förstatligande av läkemedelsindustrin.

I detta betänkande behandlades motionen 1973:1473 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställtts att riksdagen skulle hos regeringen begära förslag om ett förstatligande av läkemedelsindustrin i Sverige.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1473.

Reservation hade avgivits av herr Svensson i Malmö (vpk) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1473 hos Kungl. Maj:t begärde förslag om ett förstatligande av läkemedelsindustrin i Sverige.

Herr ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! I vpk-motionen 1473 yrkar vi på förstatligande av läkemedelsindustrin i Sverige. Denna tanke är inte ny, den har tidigare framförts i olika sammanhang.

Distributionsfunktionen handhas i dagsläget av det statliga apoteksbolaget. På produktionssidan är läget att det statskontrollerade Kabi har cirka 20 procent och privata tillverkare 80 procent. Värdepäsig tillverkas ungefär hälften av de konsumerade läkemedlen inom landet och hälften importerats.

I såväl motionen som reservationen till det förevarande betänkandet från näringsutskottet hävdar vi, att det finns många skäl som talar för överförandet av läkemedelsindustrin i samhällets ägo samtidigt som några verkligt bärande skäl inte talar emot denna överföring.

Jag skall i detta sammanhang begränsa mig till att ange sju olika skäl som stöder yrkandet i motionen och reservationen. Det första är den samordning av forskningen och utvecklingen på läkemedelsområdet som skulle kunna komma till stånd. Som det nu är hemlighåller företagen i betydande utsträckning sina framsteg för varandra, mycket onödigt dubbelarbete förekommer och forskningen får en kommersiell inriktning på produkter, som kan ge god vinst i stället för att tillgodose primära

mänskliga behov. I många fall sysslar forskningen och utvecklingen med synonyma produkter, som redan finns på marknaden, i stället för att komma med helt nya produkter för att täcka icke tillgodosedda behov bland sjuka människor.

En samordning av hela forskningen och undervisningen på området måste rimligen leda till stora fördelar även ekonomiskt. Den vinst som läkemedelsproduktionen ger skulle komma att stanna i samhällets hand. Detta verkar rimligt om man samtidigt tar i betraktande, att samhället genom sina subventioner betalar en mycket stor del av läkemedelskostnaderna.

Den direkta utprovningen av nya läkemedel bör ligga utanför kommersiella intressen, vilket den inte gör nu. Visserligen finns en offentlig kontroll för registrering och godkännande av nya preparat, men trots detta förhållande förefaller det riktigare att utprovningen handhas av en huvudman, som inte har ekonomiskt intresse av att få ut medlen så fort som möjligt på marknaden.

Jag föreställer mig att det inte skulle vara någon nackdel om antalet synonymer av vissa läkemedel skulle minska i antal. Härvid skulle ekonomiska fördelar kunna vinnas genom tillverkning i större skala av de kvarvarande modifikationerna. De effekter detta skulle kunna få på sysselsättningen skulle lättare kunna utjämnas om huvudmannen var gemensam.

En väsentlig fördel med en enda och samhällsägdd läkemedelsindustri här i landet anser jag vara att den nuvarande striden om marknadsandelar via reklam och andra marknadsföringsmetoder kan bringas att upphöra och ersättas med en betydligt mindre kostsam sakinformation om de olika medlen. Detta skulle frigöra ekonomiska resurser för grundligare test av både nya och redan använda preparat liksom tester av medel som importerats från utlandet. Hade så skett tidigare, så hade vi kanske inte några neurosedynskadade barn i Sverige i dag.

På andra områden inom industrin genomför privatkapitalistiska företag fusioner för att samordna resurserna och öka den ekonomiska konkurrenskraften. Men om samhället i fråga om läkemedelsindustrin skulle vilja göra en fusion för att samordna resurserna i sjuka människors gemensamma intresse, så stegrar sig privatkapitalistiska intressen som i dag gör goda vinster. I detta fall tycker vi att samhällsintresset väger klart över.

Det kan också vara ett beredskapsintresse att läkemedelsindustrin i landet samordnas i samhällets hand och att i samband därmed självförsörjningsgraden väsentligt höjs. För detta talar även arbetsmarknadsskäl. Det är här fråga om en lätt kemisk industri som bör kunna lokaliseras till den del av landet där det i varje särskilt fall kan bedömas lämpligast.

Den helt övervägande delen av läkemedelsförbrukningen sker via förskrivning av läkare. Därför inriktar sig de olika privatägda läkemedelsfirmorna på läkarna och söker förmå dem att förskriva just deras specialiteter. Vi tycker att det vore riktigare att koppla bort denna påträngande reklam mot läkarna och tvärtom i stället framhålla alla tänkbara biverkningar som de levererade preparaten kan tänkas ha. En firma med affärsintressen har rimligen inte något intresse av att framhålla

Torsdagen den
29 mars 1973

---

*Förstatligande av
läkemedels-
industrin*

biverkningar utan i stället de positiva sidorna.

I utskottets skrivning framhålles att det med hänsyn till de stora forsknings- och utvecklingskostnaderna på området är väsentligt att den svenska läkemedelsindustrin kan avsätta sina produkter på en större marknad än den svenska. Man säger att ungefär hälften av den nuvarande tillverkningen exporteras. Vi kan inte inse att ett förstatligande skulle försvåra möjligheterna för en svensk export av läkemedel, utan denna export skulle i stället bli mera konkurrenskraftig genom samordningen av forskningen och stordriftsfördelarna.

Utskottets påstående att industrin är i hög grad beroende av att forsknings- och utvecklingsarbete kan bedrivas i konkurrens mellan flera självständiga enheter kan i varje fall jag inte förstå. Som jag tidigare redan nämnt är det ju i stället tvärtom. Uppsplittringen av forskningen och utvecklingen leder till dubbelarbete, bristande totalplanering mot mål som är centrerade till de sjuka människorna och minskad samlad konkurrenskraft.

Nej, herr talman, vill vi ha en läkemedelsindustri som skall tjäna de sjuka människorna, kan vi inte ha profiten som drivkraft. Jag yrkar därför bifall till den reservation som fogats till näringsutskottets betänkande nr 19 av herr Svensson i Malmö.

Herr ANDERSSON i Storfors (s):

Herr talman! Den fråga vi nu behandlar är inte ny. Vi har behandlat den flera gånger tidigare. Redan vid 1969 års riksdag väcktes frågan om utredning för ett förstatligande av läkemedelsindustrin.

Bankoutskottet, som då behandlade ärendet, hänvisade i sitt utlåtande till att förslag förelåg om att staten skulle förvärva två läkemedelsföretag, dels till att en proposition med förslag om inrättande av ett statligt apoteksbolag hade förutskickats. Man var därför inte beredd att företaga någon utredning i ärendet, men det framstod som angeläget att Kungl. Maj:t kontinuerligt skulle låta följa och värdera resultaten av forsknings- och utvecklingsarbetet inom läkemedelsbranschen. Det skulle enligt bankoutskottets mening kunna övertäckas huruvida ytterligare åtgärder på läkemedelsområdet kunde vara önskvärda från samhällets sida för att främja en förbättring av folkhälsan. Utskottets mening delades vid det tillfället av riksdagen, och motionen avslogs.

Som bankoutskottet framhöll 1969 ingick staten i läkemedelsindustrin. Den 1 januari 1971 startade Apoteksbolaget AB sin verksamhet. Bolagets aktier ägs till två tredjedelar av staten och till en tredjedel av en av Apotekarsocieteten grundad stiftelse. Bolaget har till uppgift att svara för upphandling och distribution av läkemedel i landet. Apoteksbolaget AB äger samtliga aktier i Apotekarnes droghandel AB, ADA.

I årets vpk-motion åberopas medicinska, sociala och ekonomiska skäl för ett förstatligande av läkemedelsindustrin. Herr Israelsson har redogjort för motionens krav i detalj, varför jag bara kort skall kommentera desamma.

Utskottet har inte funnit att den rätta vägen för att minska läkemedelskonsumtionen skulle vara ett förstatligande. Ett effektivare sätt bör vara att minska läkarnas förskrivning av läkemedel. Socialstyrel-

sen och Apoteksbolaget prövar för närvarande de här frågorna. Man räknar också med att en bättre kontroll över läkemedelsförskrivningarna och konsumtionen skall komma till stånd.

Det andra skälet som åberopas är förekomsten av samma läkemedel under olika namn. Läkemedelsnämnden har i detta fall avvisat motionärernas yrkande med hänvisning till att antalet läkemedel i detta avseende är jämförelsevis lågt internationellt sett, att antalet minskar och att en fortsatt nedgång förväntas.

Vad det gäller priserna på läkemedel vill utskottet påpeka att läkemedelsnämnden i samband med registreringen av farmaceutiska specialiteter även fastställer preparatets pris. Prisets fastställelse har då föregåtts av förhandlingar mellan producent—importör och Apoteksbolaget. Om överenskommelse ej kan nås fastställer läkemedelsnämnden efter undersökning priset.

Genom förekomsten av olika med varandra konkurrerande preparat ökar enligt Apoteksbolagets uppfattning möjligheterna att nå en rimlig prissättning. Dessutom kan prisnivån påverkas genom den statliga läkemedelskoncernens prissättning. Denna andel av läkemedelsproduktionen är numera betydande. Av den anledningen betvivlar utskottet att ett förstatligande av läkemedelsindustrin skulle kunna leda till lägre priser på läkemedel. Utskottet har funnit läkemedelsnämndens verksamhet mycket effektiv.

Ett allt större samhällsengagemang gällande läkemedelsförsörjningens organisation har uppkommit under de senaste åren. Läkemedelskontrollens upprustning, tillkomsten av Apoteksbolaget och statens förvärv av läkemedelsföretag är bevis på detta. Samhällets insyn i läkemedelsindustrin har sålunda ökat, och man kontrollerar även i påtaglig grad produktionsbetingelserna.

Av vad jag anfört framgår att utskottets majoritet icke funnit skäl tala för ett förstatligande av läkemedelsindustrin i nuläget.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan om avslag på motionen 1473.

Herr ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Vi har väl inte så mycket att tillägga, eftersom vi båda ganska utförligt har redovisat våra ståndpunkter. Herr Andersson i Storfors har i stort sett redovisat vad utskottet har skrivit.

Jag vill dock än en gång framhålla vad jag anser vara viktigast i detta sammanhang. Det viktigaste är inte själva prisfrågan utan kontrollfrågan. Av stor betydelse är också den framtida utvecklingen inom denna industrigren.

Till de viktigaste frågorna hör också de väldiga forskningskostnaderna för läkemedel. Dessa kostnader har ökat ofantligt under senare tid. Enligt siffror från en utredning i USA har på tio år kostnaderna för utveckling av en enda produkt ökat från 20 miljoner till 250 miljoner kronor. En stor tillverkare i Basel i Schweiz har i dag forskningskostnader på 100—150 miljoner kronor för varje ny produkt. I Sverige ligger forskningskostnaderna ännu så länge väsentligt mycket lägre. Astra i Södertälje uppger t. ex. att företaget för närvarande har en forsknings-

kostnad per varje ny produkt på ca 25 miljoner kronor. Men trenden pekar hela tiden uppåt. Situationen för forskningsavdelningarna i de stora företagen utomlands är sådan att en väsentligt ökad grundforskning måste till för att man skall få fram nya medel och lösa nya problem inom läkarvården och medicineringen.

En av orsakerna till att de svenska tillverkarna har så pass låga utvecklingskostnader jämfört med de utländska tillverkarna är att det i Sverige förekommer ett mycket bra samarbete mellan universitetsforskningen och industriforskningen på detta område. Universiteten är ju statliga institutioner, och en sammanslagning av de svenska industriresurserna med forskningsresurserna på universiteten måste vara en fördel. Även om en sådan sammanslagning sker kommer den svenska läkemedelsindustrin fortfarande att internationellt sett vara liten. Och även om den inte sker i morgon tror jag det är en riktig utveckling om staten ökar sitt engagemang på detta område mot en växande andel och ett slutligt övertagande av den svenska läkemedelsindustrin.

Herr ANDERSSON i Storfors (s):

Herr talman! Det är väl som herr Israelsson sade att han inte kunde komma med så mycket nytt i sin kommentar – den ger mig inte heller anledning att fortsätta den här diskussionen.

Jag hävdar fortfarande att det i dagsläget saknas bärande skäl för att aktualisera ett förstatligande av läkemedelsindustrin. Den insyn som nu finns anser vi inom utskottsmajoriteten vara tillräcklig. Skulle skäl senare uppkomma för en ny prövning, får vi göra den då och se vad den kan leda till.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Svensson i Malmö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Israelsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 19 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Svensson i Malmö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Israelsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 247
Nej – 15
Avstår – 11

§ 5 Föredrogs

näringsutskottets betänkande nr 20 i anledning av propositionen 1973:35 med förslag till teckning av aktier i AB Svensk exportkredit samt

Torsdagen den
29 mars 1973

*Rätt till avdrag vid
inkomstbeskatt-
ningen för gåvor
till allmännyttiga
ändamål*

konstitutionsutskottets betänkande nr 16 med anledning av propositionen 1973:34 med förslag till lag om ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 6 Rätt till avdrag vid inkomstbeskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 14 i anledning av motioner om rätt till avdrag vid inkomstbeskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål.

I detta betänkande behandlades motionerna

1973:7 av herr Helén m. fl. (fp) vari såvitt nu var i fråga hemställt att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning rörande införande av rätt för fysiska personer till avdrag för gåvor upp till en viss maximigräns till bl. a. religiösa ändamål vid den statliga inkomstbeskattningen,

1973:69 av herr Fridolfsson i Stockholm m. fl. (m) vari hemställt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning rörande införande av avdrag vid inkomsttaxeringen för gåvor som skattskyldig skänkt till religiösa, humanitära, kulturella, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål,

1973:558 av herr Bohman m. fl. (m) vari såvitt nu var i fråga hemställt att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning angående införande av rätt för fysiska personer till begränsat avdrag vid beskattningen för gåvor till bl. a. religiösa ändamål samt

1973:1030 av herr Hyltander m. fl. (fp) vari hemställt att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde utredning rörande införande av rätt för fysiska personer till avdrag vid inkomstbeskattningen för gåvor upp till en viss maximigräns till u-hjälp och andra humanitära ändamål samt religiösa, kulturella, vetenskapliga och eljest allmännyttiga ändamål.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1973:7, i vad den behandlats i detta betänkande,
2. motionen 1973:69,
3. motionen 1973:558, i vad den behandlats i detta betänkande,
4. motionen 1973:1030.

Reservation hade avgivits av herrar Magnusson i Borås (m), Josefson i Arrie (c), Larsson i Umeå (fp), Sundkvist (c), Nilsson i Trobro (m), Olof

Torsdagen den
29 mars 1973

*Rätt till avdrag vid
inkomstbeskatt-
ningen för gåvor
till allmännyttiga
ändamål*

Johansson i Stockholm (c) och Hörberg (fp) vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med anledning av motionerna 1973:7, 1973:69, 1973:558 och 1973:1030 hos Kungl. Maj:t begärde utredning om införande av rätt till avdrag för fysiska personer vid den statliga inkomstbeskattningen för gåvor upp till en viss maximigräns till u-hjälp och andra humanitära ändamål samt till kulturella, religiösa, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål.

Herr JOSEFSON i Arrie (c):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 14 behandlas frågan om rätt till avdrag vid den statliga inkomstbeskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål. Frågan är ingalunda ny. Denna gång liksom tidigare motsätter sig den socialdemokratiska utskottsmajoriteten att frågan blir föremål för utredning.

Vi reservanter anser att denna fråga, inte minst med hänsyn till den under senare år genomförda förändringen av skattesystemet, bör utredas. Omläggningen från direkt skatt till indirekt skatt och införandet av arbetsgivaravgiften, den s. k. löneskatten, har drabbat den här berörda allmännyttiga verksamheten ganska hårt. Utskottsmajoriteten pekar i sitt yttrande bl. a. på att de kristna samfunden för nästkommande år får ett bidrag på 5 miljoner kronor. Men detta motsvarar knappt det belopp som staten tar in på den s. k. löneskatten.

Under det senaste året har från många håll framhållits angelägenheten och värdet av den verksamhet som bedrivs, inte minst inom de fria kristna trossamfunden. Från centerns sida har också, som framgått av tidigare debatt i riksdagen, yrkats på betydligt högre anslag till dessa.

Riksdagen har varken i år eller tidigare biträtt våra förslag att den vägen ge ett rejält stöd åt de fria samfunden. Vi har därför anslutit oss till kravet på utredning av frågan om införandet av rätt till avdrag för fysiska personer vid den statliga inkomstbeskattningen för gåvor upp till en viss maximigräns till u-hjälp och andra humanitära ändamål samt till kulturella, religiösa, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål. I många länder tillämpas ett system liknande det vi här föreslagit. Även i vårt land har tidvis tillämpats ett system som inneburit avdragsrätt vid den statliga beskattningen för gåvor till vissa bestämda ändamål upp till ett belopp av 1 000 kronor.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till den till utskottsbetänkandet fogade reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 14 föreslår utskottsmajoriteten att riksdagen avslår de motioner som väckts om en utredning för att få regler fastställda som medger avdrag vid inkomstbeskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål.

För detta avslagsyrkande står den socialdemokratiska majoriteten i

Torsdagen den
29 mars 1973

*Rätt till avdrag vid
inkomstbeskatt-
ningen för gåvor
till allmännyttiga
ändamål*

utskottet. Reservanterna, som utgörs av ledamöterna från de icke socialistiska partierna, vill däremot ha en utredning. Reservanterna åberopar fyra motioner i detta ärende och begär hos Kungl. Maj:t "utredning om införande av rätt till avdrag för fysiska personer vid den statliga inkomstbeskattningen för gåvor upp till en viss maximigräns till u-hjälp och andra humanitära ändamål samt till kulturella, religiösa, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål".

Kraven från oppositionen om denna avdragsrätt har upprepats i flera år och har tidigare debatterats i kammaren. Därför, herr talman, skall jag starkt begränsa mig i detta anförande.

Skulle avdragsrätt medges så är det uppenbart att nyttjandet i huvudsak skulle gälla gåvor till religiösa ändamål. Det får man vara medveten om, även om man naturligtvis får tänka sig att det också skulle gälla andra saker. Människorna vill här göra en insats och själva bestämma var deras gåvor skall hamna. Kan utgiften bli avdragsgill vid beskattningen så blir naturligtvis också gåvan större; man får då större utrymme att ge bort sina slantar. Att ge bort pengar till ett ändamål som man gillar innebär givetvis en personlig uppoffring för alla som ger. Om ingen skatteförmån finns, får man väl räkna med att förmågan att skänka bort pengar blir mindre. Men slipper man skatt har man också större utrymme för att ge och gåvan blir större. Det vi föreslår gynnar alltså inte givaren men väl mottagaren, och jag tycker det är viktigt att slå fast detta.

Utskottsmajoriteten har däremot en annan uppfattning och säger: "Att införa en vidsträckt avdragsrätt för gåvor till vissa allmännyttiga ändamål är att jämställa med direkta anslag till dessa ändamål utan sådana prioriteringar och begränsningar som enligt utskottets uppfattning är nödvändiga i anslagsfrågor." Utskottsmajoriteten anser tydligen att staten i det här fallet skall vara förmyndare och att det endast är staten som förstår vart pengarna skall ges. Jag tycker att det är en felaktig inställning. Detta är en uppoffring för människorna, och de bör själva kunna få bestämma vart pengarna skall gå. Det är ett dåligt försvar för att säga nej till det här förslaget och hävda att detta skall människorna inte själva få bestämma över utan det skall bestämmas av överheten.

Nu gäller det bara den statliga skattedelen, och vi motionärer har dessutom sagt att det belopp som man skall få dra av bör begränsas. Det skall alltså inte vara någon fullständig frihet härvidlag, utan vi vill få till stånd en utredning om – såsom också framhålls i motionen – vissa begränsningar. Det är inte någon större skatteminskning för statskassan som kan befaras, men det gäller att skapa möjligheter för bl. a. trossamfunden att bedriva sin verksamhet. Dessa samfund blir belastade med både moms och löneskatt för arbete som de utför och som utan vidare kan bedömas som enbart samhällsnyttigt.

Utskottsmajoriteten säger att det utgår ju anslag. Men märk väl att anslagen inte på långt när uppväger skattebelastningen. Bara den ungdomsverksamhet som bedrivs är kolossalt samhällsnyttig – det är ideell verksamhet och arbetet utförs dessutom gratis. Vi vet att om samhället i stället skall svara för detta och kommunerna ha hand om verksamheten, så kostar det ofantligt mycket. Men dessa människor utför alltså arbetet utan någon som helst ersättning -- de gör det bara för sin

egen tros skull och på grund av en vilja att bedriva ideell verksamhet.

Jag tycker att det vore mycket skäligt att man uppmuntrade denna samhällsnyttiga verksamhet i stället för att vara så njuugg som man är. Man ger inte de anslag som kan behövas, utan i stället plockar man av organisationerna pengar som de samlat in på frivillighetens väg. Det är därför en blygsam begäran att man stimulerar människor att frivilligt ge gåvor.

Det här är en principfråga, herr talman. Vill man stödja och uppmuntra ideellt inriktade människor att ge ytterligare medel till sina organisationer – organisationer som tar på sig en stor del av den uppfostrande gärningen i vårt samhälle – skall man säga ja till reservationen. Vill man inte det, tror man inte på dessa organisationer, så skall man naturligtvis göra som utskottsmajoriteten gör och säga nej. Jag tror emellertid att det är en felaktig väg. De goda krafterna i samhället skall man inte motarbeta – dem skall man i stället uppmuntra.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation som är fogad till utskottets betänkande.

I detta anförande instämde herr Hyltander (fp).

Herr NILSSON i Trobro (m):

Herr talman! I förevarande betänkande behandlas ett antal motioner vari man begär utredning om rätt för fysiska personer att göra avdrag för gåva till religiösa, kulturella och humanitära organisationer vid den statliga inkomstbeskattningen.

Det torde råda ganska stor enighet om att dessa organisationers insatser utgör ett mycket värdefullt komplement till de insatser som görs av samhällets egna organ. Det kan gälla att bekämpa brottslighet, narkotikamissbruk och alkoholism. Inte minst på dessa områden är frivilliga insatser ett nödvändigt stöd för de samhälleliga insatserna. Värdet av de frivilliga insatserna är naturligtvis svårt att uppskatta, men från statlig synpunkt måste det framstå som en förmån att enskilda organisationer på det sociala och religiösa fältet åtar sig angelägna samhällsfunktioner. Därför kan det betraktas som angeläget att samhället underlättar dessa organisationers frivilliga arbete.

Men inte desto mindre har riksdagen avslagit tidigare framstötter i dessa angelägenheter, och skatteutskottets majoritet har inte frångått sitt tidigare ställningstagande utan yrkat avslag på motionerna även i år. De tre borgerliga partierna har därför reserverat sig till förmån för en utredning om huruvida avdrag skall få göras vid den statliga inkomstbeskattningen upp till en viss maximigräns för fysisk person till, som det står i reservationen, ”u-hjälp och andra humanitära ändamål samt till kulturella, religiösa, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål”.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr Komstedt (m).

Nr 57

Torsdagen den
29 mars 1973

*Rätt till avdrag vid
inkomstbeskatt-
ningen för gåvor
till allmännyttiga
ändamål*

Torsdagen den
29 mars 1973

*Rätt till avdrag vid
inkomstbeskatt-
ningen för gåvor
till allmännyttiga
ändamål*

Herr CARLSTEIN (s):

Herr talman! Under en lång följd av år har frågan om avdragsrätt vid inkomstbeskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål varit föremål för riksdagens behandling. Senast skedde detta i november förra året. Det har alltså gått i stort sett fyra månader sedan vi sist hade en överläggning om dessa frågor.

I en kort och koncentrerad reservation hemställer nu utskottets borgerliga ledamöter att frågan måtte bli föremål för utredning, och reservanterna har i tre anföranden här utförligt redovisat ärendet utan att det framkommit några egentligen nya synpunkter i själva sakfrågan. Utskottsmajoriteten har yrkat avslag på motionerna av främst tre skäl. För det första skulle ett bifall till motionerna innebära ett avsteg från de principer som är grundläggande för vår skattelagstiftning. För det andra skulle det uppstå betydande svårigheter i det praktiska taxeringsarbetet, när man skall göra avgränsningar av de ändamål som skall motivera avdragsrätten. För det tredje anser utskottsmajoriteten att allmännyttiga ändamål i stället bör tillgodoses genom direkta bidrag av allmänna medel.

Till dessa tre skäl kan läggas att varje sådan här ny avdragsrätt vid taxeringen medverkar till att ytterligare förstärka ojämlikheterna i skattesystemet.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (m):

Herr talman! Som framgick av herr Carlsteins anförande är de socialdemokratiska ledamöterna i skatteutskottet även i år ointresserade av att låta utreda frågan om möjligheterna att införa avdragsrätt för gåvor som ges till s. k. allmännyttiga ändamål. I år liksom tidigare har utskottet avvisat förslaget med att hänvisa till att de allmännyttiga verksamhetsgrenarna skall stödjas med direkta bidrag av staten. Detta tror jag är ett felaktigt resonemang. Staten har ingen bättre möjlighet än den enskilde givaren att angelägenhetsgradera den verksamhet som bör stödjas. Tvärtom.

Jag skall nu inte ta kammarens tid i anspråk med att anföra de kända argumenten, som jag hävdar är sakliga och starka och som talar för att en utredning om skatteavdrag borde företas. Jag vill bara uttala min förvåning över de socialdemokratiska ledamöternas ställningstagande i skatteutskottet. Den socialdemokratiska riksdagsgruppen här i kammaren kommer vid omröstningen i denna fråga om en stund med största sannolikhet att sluta upp bakom sina utskottsrepresentanter och med hjälp av kommunisterna driva igenom utskottsmajoritetens förslag.

Frågan gäller en utredning om möjligheterna att införa avdragsrätt vid beskattningen för gåvor. Ingen människa som är någorlunda vaken kan undgå att dagligen och stundligen påminnas om att det är valår i år. Praktiskt taget varje vecka gör regeringen s. k. politiska utspel. Vissa dagar har man tre fyra utspel på gång, och man håller presskonferenser på löpande band. En tidning skrev att statsråd och kanslihuspersonal bokstavligen trampar ned varandra i sin iver att presentera sina förslag för massmedia för vidare befordran till svenska folket. Jag skulle vilja fråga

herr Carlstein om inte den här frågan vore någonting att ta med, när det nu är hausse på regeringsutspel. Jag tror att ett förslag om en sådan här utredning skulle väcka stort intresse hos tunga medborgargrupper. Det gäller en viktig, principiell fråga.

Jag yrkar med detta bifall till reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Herr Carlstein klagade över att det inte framkommit någonting nytt i detta ärende. Nej, kraven är oförändrade sedan tidigare. Men herr Carlstein bör i varje fall ha uppmärksammat en nyhet, och det är den ytterligare ekonomiska belastningen på samfundet. Vi har dock fördubblat löneskatten fr. o. m. i år, och det innebär en kolossal belastning på dessa människor. Vi fortsätter att plocka pengar av dem, och känner tydligen inte det fulla ansvaret för att ge dem möjlighet att arbeta som de tidigare har varit vana vid.

Herr CARLSTEIN (s):

Herr talman! Jag hade litet svårt att följa herr Fridolfsson i hans tal om utspel. Man har nu i ett par inlägg försökt föra till torgs meningen att vi skulle förmäna människorna rätten att lämna bidrag till de ändamål som de själva finner förenliga med sina intressen. Det var någon som tidigare sade att staten vill bestämma och att vi intar en förmyndarattityd. Jag kan inte riktigt förstå var ni hittar det. Ingen förmäna människorna rätten att lämna bidrag till de angelägenheter som de finner förenliga med sina intressen. Vad vi här diskuterar är huruvida de skall få skattepreferenser för de gåvor de lämnar eller inte. När jag bestämmer mig för att lämna en gåva – vare sig det är till sjukhuset i Bach Mai eller till missionen i Kongo – så gör jag det väl av hjärtat, jag gör det därför att jag solidariserar mig med de människor som lider där ute, och jag gör det inte med baktanken att jag skall kompensera mig för denna givmildhet när jag deklarerar. Men det är ju det ni är ute efter.

Jag kan inte acceptera denna tankegång. Vi har tillräckligt med avdragsmöjligheter i vårt skattesystem för att det redan nu skall vara krångligt nog. Vi möter ute i landet – i varje fall gör jag det när jag besöker arbetsplatser – människor som är bekymrade över att avdragsmöjligheterna utnyttjas på ett sätt som de anser vara snudd på oanständighet. Att under sådana förhållanden tillskapa nya avdragsmöjligheter – i detta fall för gåvor till olika ändamål – tycker jag att vi bör passa oss för, så att vi inte får det ännu snårigare än vad vi har det i dag.

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (m):

Herr talman! Herr Carlstein slår fast att man givetvis icke vill förmäna människor att ge gåvor till och satsa pengar på de verksamheter de vill stödja. Nej, fattas bara det! Jag tror inte att socialdemokraterna är inne på någonting sådant. Givetvis skall folk få ge pengar till den verksamhet de vill stödja. Skillnaden är att vi vill underlätta för dessa människor att skänka gåvor.

Enligt herr Carlsteins uppfattning skall staten först via skattsedeln ta

Nr 57

Torsdagen den
29 mars 1973

*Rätt till avdrag vid
inkomstbeskatt-
ningen för gåvor
till allmännyttiga
ändamål*

Torsdagen den
29 mars 1973

*Rätt till avdrag vid
inkomstbeskatt-
ningen för gåvor
till allmännyttiga
ändamål*

hand om pengarna och sedan fördela dem på det sätt som man finner mest lämpligt. Vilken förmåga besitter staten att bättre än medborgarna bedöma hur pengarna bör satsas? Detta är, anser jag, ett drag av förmyndarmentalitet.

Jag vill till sist erinra om att det här är fråga om begränsade belopp. I vissa motioner talas om 1 000 kronor. Det är alltså inga svindlande summor. Många av dem som stöder kristen och ideell verksamhet har inkomster som ligger vid genomsnittet eller knappt det, och för dem vore detta avdrag en utomordentligt bra hjälp. Det är därför dessa motioner har en stor betydelse.

Herr CARLSTEIN (s):

Herr talman! När herr Fridolfsson i Stockholm säger att staten här skulle fungera som förmyndare och när han frågar om staten vet bättre, börjar man fundera över vad herr Fridolfsson menar med "staten". Det är ju herr Fridolfsson och jag och alla övriga ledamöter av denna kammaren som bestämmer vad skattepengarna skall användas till. Det är vidare alla förtroendemän ute i kommunerna. Jag anser att dessa är väl skickade att avgöra hur skattemedlen bör användas på för medborgarna bästa sätt.

Jag förstår vidare inte riktigt vad herrarna menar när ni talar om staten som förmyndare. Ingen har förmenat de fria trossamfunden att arbeta på det sätt som de finner förenligt med sina intressen; jag vill erinra herr Fridolfsson om att vi i går beslutade att anslå 5 miljoner kronor till de fria trossamfunden.

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (m):

Herr talman! Utskottet framhåller i sin skrivning: "Allmännyttiga ändamål bör enligt den av riksdagen upprepade gånger uttalade uppfattningen i stället tillgodoses genom direkta bidrag av allmänna medel. Sådana bidrag lämnas efter ingående prövning i varje särskilt fall."

Detta betyder att man bildligt talat skall knacka på kanslihusets port och begära att få ett bidrag. Så fungerar det nuvarande systemet. Vi däremot anser att samhällsnyttig verksamhet som är en utomordentlig tillgång för samhället skulle underlättas om medborgarna fick göra ett avdrag vid beskattningen för de gåvor de skänker. Det skulle vara en väsentlig skillnad, och jag tror nog att herr Carlstein innerst inne håller med mig om att procedurgången är sådan som jag här beskriver när det gäller att få bidrag via stat och kommun.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Larsson i Umeå begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 14 röstar ja, den det ej vill röstar nej. Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Larsson i Umeå begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	144
Nej	–	120
Avstår	–	6

§ 7 Befrielse från arvsskatt för de fria trossamfunden

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 15 i anledning av motioner angående befrielse från arvsskatt för de fria trossamfunden.

I detta betänkande behandlades motionerna

1973:7 av herr Helén m. fl. (fp) vari såvitt nu var i fråga hemställt att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning rörande befrielse för de fria trossamfunden – innefattande även deras regionala och lokala organisationer – från att erlägga arvsskatt samt

1973:569 av herr Hedin m. fl. (m) vari hemställt att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning rörande befrielse för de fria kristna samfunden – innefattande deras regionala och lokala organisationer – från att erlägga arvsskatt.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1973:7, i vad den behandlats i detta betänkande,
2. motionen 1973:569.

Reservation hade avgivits av herrar Magnusson i Borås (m), Josefson i Arrie (c), Larsson i Umeå (fp), Sundkvist (c), Nilsson i Trobro (m), Olof Johansson i Stockholm (c) och Hörberg (fp) vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med anledning av motionerna 1973:7 och 1973:569 hos Kungl. Maj:t begärde utredning om befrielse för religiösa trossamfund – innefattande deras regionala och lokala organisationer – från att erlägga arvsskatt.

Herr JOSEFSON i Arrie (c):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 15 behandlas frågan om befrielse från arvsskatt för trossamfunden. Även denna fråga har tidigare behandlats av riksdagen. Enligt gällande regler är svenska kyrkan

Nr 57

Torsdagen den
29 mars 1973

Befrielse från arvsskatt för de fria trossamfunden

Torsdagen den
29 mars 1973

*Befrielse från arvs-
skatt för de fria
trossamfunden*

som centralt organ befriad från arvsskatt. Däremot är den svenska kyrkans församlingar och trossamfunden befriade från arvsskatt endast när det i testamentet förordnats att medlen skall användas för vård av behövande.

I den till utskottsbetänkandet fogade reservationen av centerns, folkpartiets och moderata samlingspartiets representanter i utskottet begärs utredning om befrielse för religiösa trossamfund -- innefattande deras regionala och lokala organ -- från att erlægga arvsskatt.

Starka skäl talar för att de fria trossamfunden får liknande arvsskatte-regler som svenska kyrkan nu har. Det är också angeläget att befrielsen från erläggandet av arvsskatt utsträcker till att gälla också de lokala organen, "församlingarna", inom respektive samfund och kyrkor. Enligt den presskommuniké som regeringen har lämnat kommer kyrka-stat-beredningens förslag inte att medföra att någon proposition framläggs i denna fråga. Detta innebär dock inte att den intensiva debatten om kyrkans framtid kommer att tystna. Sannolikt kommer denna positiva debatt om kyrkans och trossamfundens framtidsplaner och arbetsmöjligheter att fortsätta. Mycket talar för att aktiviteten kommer att öka, samtidigt som givetvis den ekonomiska situationen blir föremål för ökat intresse. Inte minst därför är det angeläget att denna fråga blir föremål för utredning.

Herr talman! Med denna motivering ber jag att få yrka bifall till reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl.

Herr HÖRBERG (fp):

Herr talman! Herr Larsson i Umeå har redan i det föregående ärendet framhållit hur de fria trossamfundens ekonomiska ställning under senare år har försämrats genom nya utgifter, bl. a. genom skyldigheten att erlægga mervärdesskatt och den nu ytterligare höjda arbetsgivaravgiften. De fria trossamfunden är i arvsskattehänseende sämre ställda än såväl svenska kyrkan som en del ideella organisationer, vilkas verksamhet i vissa avseenden har likartat syfte som de fria trossamfunden.

1968 års beredning om stat och kyrka har fäst uppmärksamheten på den insats som de fria trossamfunden gör i samhället både inom och utom vårt land. Beredningen har också i sitt slutbetänkande aktualiserat kravet på större jämställdhet mellan svenska kyrkan och de fria trossamfunden. För att på längre sikt kunna förverkliga intentionerna om jämställdhet för alla trossamfund är det väsentligt att de fria samfundens ekonomiska villkor inte under mellantiden försämrats i relation till svenska kyrkan.

I fjolårets debatt i ärendet hade jag anledning att fråga utskottsmajoritetens talesman, om det kan vara rimligt att vi skall avvakta en förändring av de orättvisa förhållanden som råder beträffande arvsskattens erläggande ända till dess att riksdagen har tagit ställning till det stora problemkomplex som relationerna mellan staten, svenska kyrkan och de fria trossamfunden utgör.

Frågan om arvsskattebefrielse har ju nu som herr Josefson i Arrie nyss sade, kommit i ett om möjligt ännu ofördelaktigare läge för de fria trossamfunden sedan socialdemokraterna tillkännagivit sin avsikt att tills

Torsdagen den
29 mars 1973*Befrielse från arvs-
skatt för de fria
trossamfundet*

vidare inte lägga fram något förslag i den stora frågan om förhållandet mellan staten, svenska kyrkan och de övriga trossamfundet.

Anser inte utskottsmajoriteten att det i detta nya läge är ännu mer angeläget att tillse att de fria trossamfundens ekonomiska ställning inte försämras under tiden, bl. a. i arvsskattelhänseende?

Att låta frågan om de fria trossamfundens arvsskatteskuldighet anstå i avvaktan på ett ännu senare ställningstagande än vad vi kunde förutse i följd till den stora frågan om förhållandet mellan staten och svenska kyrkan skulle medföra att orimligheterna konserverades under oöverskådlig tid.

En särskild utredning behövs *nu* för att lösa denna delfråga. Ett utredningskrav behöver man ju inte tveka inför, och någon utredning pågår inte i detta ärende.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr NILSSON i Trobro (m):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 15 yrkas i två motioner, av herr Helén m. fl. och herr Hedin m. fl., tillsättande av en utredning rörande befrielse för de kristna samfundet, innefattande deras lokala och regionala organisationer, från att erlägga arvsskatt. Tidigare har liknande förslag avisats av riksdagen, och även denna gång avisats motionernas yrkande av majoriteten i utskottet. Utskottet hänvisar bl. a. till att beredningen om stat--kyrka i sitt slutbetänkande Samhälle och trossamfund framhållit att beskattningsreglerna borde ses över från materiell likformighetssynpunkt som en följd av den av beredningen förordade ändringen av relationerna mellan staten och svenska kyrkan. En sådan översyn kunde bl. a. leda till att de särregler som nu gäller för svenska kyrkan slopas och ersättes med bestämmelser, som för närvarande gäller för andra samfund. Beredningen som inte ansett sig böra ta ställning till denna fråga hänvisar till den sittande skatteutredningen. Utskottets majoritet ansluter sig i princip till utredningens uttalande och avstyrker således motionerna.

Herr talman! När regeringen nu låtit förstå att någon proposition inte kommer att läggas fram angående stat--kyrka, vill jag framhålla att ökad jämställdhet bör eftersträvas mellan svenska kyrkan och övriga trossamfund när det gäller möjligheterna att verka. Därvid är naturligtvis frågan om samfundens ekonomi av mycket stor betydelse. Svenska kyrkan är ju befriad från arvsskatt och då tycker både motionärer och reservanter att samma förhållande borde kunna råda för samfundet. vilket reservationen går ut på.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr CARLSTEIN (s):

Herr talman! I det föregående ärendet hade kammaren att ta ställning till framställningar om skattelättnader för fysiska personer för gåvor till allmännyttiga ändamål — nu gäller det skattelättnader för religiösa trossamfund i fråga om erhållna arv.

Dessa frågor har det gemensamt att de förekommit under åtskilliga år. Även denna fråga behandlades så sent som under november månad förra

Torsdagen den
29 mars 1973

*Befrielse från arvs-
skatt för de fria
trossamfunden*

året. Tre av reservanterna har utförligt redovisat sin syn på frågan, och jag kan därför begränsa mitt inlägg.

Yrkandet i reservationen har begränsats till att omfatta befrielse från arvsskatt för religiösa trossamfund. Vid tidigare tillfällen har också sammanslutningar som främjar välgörande ändamål, folketshusföreningar, bygdegårdar och liknande sammanslutningar omfattats av yrkandet. Som skäl för yrkandet framhåller man bl. a., att svenska kyrkan är befriad från såväl gåvo- som arvsskatt, medan trossamfunden endast åtnjuter befrielse från gåvoskatten.

Det förhållandet att svenska kyrkan befriats från skatt betingas inte av kyrkans insatser i samhällsarbetet utan har sin grund i kyrkans ställning som statsorgan. Att märka är också att befrielsen hänförs till de centrala organen i svenska kyrkan. När det gäller behandlingen av de lokala församlingarna så är beskattningsreglerna i stort sett lika, och det framgår också av redovisningen på s. 3 i utskottsbetänkandet.

Nu har såväl herr Hörberg som herr Nilsson i Trobro refererat till beredningen om stat-kyrka och till vad man sagt i betänkandet Samhälle och trossamfund, där beredningen har anslutit sig till uppfattningen att svenska kyrkan och motsvarande organ inom andra trossamfund bör behandlas lika i skattehänseende. Det är riktigt. Men beredningen har också anfört i samma betänkande att detta är en skattepolitisk fråga som inte kan ses isolerad från beskattningen av även andra ideella föreningar.

Om man nu, som reservanterna förordar, bryter ut de fria trossamfunden och ger dem skattefåvorer i detta avseende, skapar man olikheter i behandlingen gentemot andra samhällsnyttiga organisationer som nu, liksom de fria trossamfunden, är befriade från gåvoskatt men inte från arvsskatt.

Utskottet är inte övertygat om att den eftersträfvade jämställdheten mellan svenska kyrkan och de fria trossamfunden vid arvs- och gåvobeskattningen bör lösas efter de riktlinjer som angetts i motionerna. Det finns också anledning att avvakta resultatet av de utredningar som sysslar med angränsande problem.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HÖRBERG (fp):

Herr talman! Herr Carlstein talade om de utredningar som pågår i dessa sammanhang beträffande arvsskatten för ideella föreningar. Jag känner inte till att någon sådan utredning pågår. Möjligen kan herr Carlstein tänka på den föreningsskatteutredning som tillsattes av finansdepartementet 1971 och har nummer 6. Jag har studerat direktiven för denna utredning med anledning av dagens problem. Där står mycket klart på s. 241 att frågan om arvs- eller gåvoskatt inte bör tas upp i sammanhanget.

Såvitt jag vet pågår ingen utredning om arvsskattefrågorna för ideella föreningar. Det är därför vi har yrkat att en sådan utredning skall göras.

Herr CARLSTEIN (s):

Herr talman! Det är alldeles rätt som herr Hörberg säger att den skatteutredningen inte sysslar med gåvo- och arvsskatt, men den har ju

att utreda beskattningen av ideella föreningar, och det är ju en rad andra saker som kommer in i sammanhanget.

Sedan sysslar också företagsbeskattningsutredningen med stiftelser och liknande som åtnjuter viss skattebefrielse i olika hänseenden. Vi menar nog att de här utredningarna har ett visst samband med hur man skall behandla de ideella föreningarna och trossamfunden i skattehänseende.

Herr HÖRBERG (fp):

Det är ganska anmärkningsvärt, herr talman, att utskottsmajoriteten förra året hänvisade till kyrka-stat-beredningen, men att man nu hänvisar till två andra utredningar, eftersom kyrka-stat-beredningen inte ser ut att ge något resultat under överskådlig tid. Den första utredningen man hänvisar till, föreningsskatteutredningen, har klart ut sagt i sina direktiv att den inte skall syssla med arvsskattefrågan för ideella föreningar. Den andra är företagsbeskattningsutredningen som inte heller sysslar med arvsskattefrågan.

Jag tycker detta tyder mera på bristande vilja för frågans lösning än på saklig argumentation.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hörberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 15 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hörberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	134
Nej	—	119
Avstår	—	5

§ 8 Realisationsvinstbeskattningen vid avyttring av fastighet

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 16 i anledning av motioner angående realisationsvinstbeskattningen vid avyttring av fastighet.

I detta betänkande behandlades motionerna

Nr 57

Torsdagen den
29 mars 1973

*Realisationsvinst-
beskattningen vid
avyttring av
fastighet*

Torsdagen den
29 mars 1973

*Realisationsvinst-
beskattningen vid
avyttring av
fastighet*

1973:387 av herr Josefson i Arrie m. fl. (c) vari hemställda att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag i syfte att vidga möjligheterna till uppskov med realisationsvinstbeskattningen i samband med överlåtelse av jordbruksfastighet och köp av ersättningsfastighet i enlighet med vad som anförts i motionen,

1973:585 av herr Olsson i Sundsvall (c) vari hemställda att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag innebärande att ett grundavdrag å 5 000 kronor infördes vid realisationsskatteberäkning av kontant-ersättning, som utgick för mark vid fastighetsreglering enligt 5 kap. fastighetsbildningslagen,

1973:586 av herr Petersson i Röstånga m. fl. (fp) vari hemställda att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde förslag till sådan ändring av realisationsvinstbeskattningen, att den som genom flyttning tvingats sälja eget hem och på den nya bostadsorten avsett att förvärva liknande bostad ägde åtnjuta uppskov med beskattning av realisationsvinst under viss tid, samt

1973:1070 av herr Söderström m. fl. (m) vari hemställda att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla att Kungl. Maj:t förelade riksdagen förslag om ändrade regler för realisationsvinstbeskattning vid byte av bostadsort.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle avslå
1. motionen 1973:387
2. motionen 1973:585
3. motionen 1973:586
4. motionen 1973:1070.

Reservation hade avgivits av herrar Magnusson i Borås (m), Josefson i Arrie (c), Larsson i Umeå (fp), Sundkvist (c), Nilsson i Trobro (m), Olof Johansson i Stockholm (c) och Hörberg (fp) vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med anledning av motionerna 1973:387, 1973:585, 1973:586 och 1973:1070 begärde att Kungl. Maj:t överlämnade motionerna till realisationsvinstkommittén (Fi 1970:79) för beaktande.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Detta betänkande behandlar några stycken olika motioner med begäran om uppskov med beskattningen vid överlåtelse av fastigheter. Jag skall inte närmare kommentera dem mer än motionen 1070, som främst tar sikte på sådana fall där det är fråga om förflyttning och där vederbörande rimligen bör kunna få uppskov med beskattningen.

Vi har under ett flertal år krävt sådant uppskov, men vi har ännu inte vunnit förståelse hos majoriteten. Nu hänvisar man till den utredning som tillsattes för ungefär tre år sedan, nämligen realisationsvinstkommittén. Vi menar emellertid att denna fråga rimligen borde kunna lösas något snabbare, då den är aktuell på grund av det stora antalet förflyttningar.

Man kan också räkna med att det blir ännu fler förflyttningar genom de olika tvångsåtgärder som vidtas i samband med förflyttning av en hel del statliga verk.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid utskottsbetänkandet fogade reservationen.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr JOSEFSON i Arrie (c):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 16 behandlas ett flertal motioner angående realisationsvinstbeskattning. I två av dem tas upp frågan om en sådan ändring av realisationsvinstbeskattningen, att den som på grund av arbetsbyte och därmed påtvingad flyttning säljer sitt egnahem och på den nya bostadsorten förvärvar liknande bostad skall ha rätt till uppskov med eventuell realisationsvinstbeskattning till dess det nyinköpta egnahemmet försäljes.

Enligt nu gällande bestämmelser medges ett dylikt uppskov därest vederbörandes egnahem blir föremål för expropriation eller annat slag av tvångsförsäljning. Enligt reservanternas uppfattning föreligger starka skäl för en sådan ändring av gällande regler att liknande uppskov medges även när en på grund av arbetsbyte framtvingad försäljning sker och när i samband härmed liknande bostad skaffas. Med den rörlighet vi i många år haft på arbetsmarknaden och även inför den utflyttning av statliga verk som nu skall ske kommer sannolikt många anställda att tvingas byta bostad. Vinsten vid försäljningen av egnahemmet kan visserligen enligt reglerna för realisationsvinstbeskattningen framstå som en verklig vinst. Men för vederbörande som tvingas att anskaffa en ny bostad på den nya orten till ett pris, som kanhända ligger högre än vad han fick för den försålda villan, ter sig reglerna ganska verklighetsfrämmande.

Vad motionären här begär är inte befrielse från realisationsvinsten utan endast ett uppskov på samma sätt som gäller vid expropriation och annan tvångsförsäljning. Vi reserverar föreslår att motionen överlämnas till realisationsvinstutredningen för beaktande.

I motionen 387 tas upp frågan om ett liknande uppskov för den jordbrukare som i samband med försäljningen av sin jordbruksfastighet inköper annan jordbruksfastighet och där själv bedriver jordbruk. Enligt nu gällande regler för realisationsvinstbeskattning har en aktiv jordbrukare mycket begränsade möjligheter att byta jordbruksfastighet, skaffa sig en större eller en med annan driftsinriktning.

Enligt motionärernas uppfattning, som fått stöd av reservanterna, borde man undanröja sådana hinder som här föreligger genom att vidga möjligheterna till uppskov med beskattningen. Uppskov bör enligt vår uppfattning i princip beviljas när en aktiv jordbrukare överlåter en jordbruksfastighet och i samband med detta skaffar en annan jordbruksfastighet och där själv bedriver jordbruk.

Detta innebär inte någon befrielse utan endast ett uppskov med realisationsvinstbeskattningen till dess ersättningsfastigheten försäljes. Även om liknande regler nu gäller vid tvångsförsäljningar, så föreslår ändå

reservanterna att denna fråga överlämnas till den sittande realisationsvinstkommittén för beaktande.

Ytterligare en fråga behandlas i detta utskottsbetänkande, nämligen införandet av ett grundavdrag vid realisationsskatteberäkning av kontant-ersättningen, som utgår vid fastighetsreglering enligt 5 kap. fastighetsbildningslagen. Enligt gällande bestämmelser är vid markregleringen ett kontant belopp upp till 5 000 kronor undantaget från realisationsvinstbeskattning. Överstiger däremot kontantersättningen 5 000 kronor utgör hela ersättningen underlag för beräkning av den skattepliktiga realisationsvinsten.

Detta innebär en mycket kraftig tröskeeffekt och kan i vissa fall direkt motverka och förhindra genomförandet av önskvärda och lämpliga fastighetsregleringar.

Här borde enligt motionärens förslag införas ett grundavdrag på 5 000 kronor. Härigenom skulle tröskeeffekten tagas bort och ett mera tillfredsställande och rättvist system utformas.

Reservanterna föreslår att också denna motion överlämnas till realisationsvinstkommittén för beaktande.

Herr talman! Med den anförda motiveringen yrkar jag bifall till reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Frågan om uppskov med realisationsvinstbeskattning vid avyttring av fastighet är ingen nyhet för kammaren. Ifrågavarande krav har upprepats från vårt håll ett flertal år i något skiftande klämmar. Vi har bl. a. begärt att Kungl. Maj:t skulle lägga fram ett förslag om ändrade regler. Vi har varit litet blygsammare i år med hänsyn till att en sittande utredning kanske kommer att ta upp denna fråga.

Vi reservanter begär att motionerna överlämnas till realisationsvinstkommittén för beaktande. Bakom reservationen står moderaternas, centerns och folkpartiets representanter i skatteutskottet. Men majoriteten i utskottet avstyrker motionerna liksom den gjort tidigare år. Nu är motiveringen att realisationsvinstkommittén har för avsikt att pröva frågan. Kommittén väntas avge sitt betänkande tidigast nästa år, och vad som skiljer inom utskottet är nu att reservanterna vill sända motionerna till kommittén, medan majoriteten nöjer sig med förhoppningen att kommittén eventuellt kommer att pröva frågan. Vi anser det vara bäst att skicka över motionerna med en klart utsagd önskan från riksdagens sida om att kommittén skall titta på saken och komma med förslag.

Det här gäller en rättvisesak. Om man avyttrar en fastighet och köper en precis likadan på en annan ort, så kan man i vissa lägen råka ut för en ganska svår beskattning utan att egentligen ha gjort ett enda öres vinst. Man kan av skilda orsaker vara tvingad att flytta. Man säljer sitt egna hem och skaffar sig ett exakt likadant hus på den nya orten utan någon vinst men råkar ut för realisationsvinstbeskattning.

Principen i vår skattelagstiftning är inte att man skall beskatta saker som inte har lett till någon inkomst för människorna, utan man skall beskatta sådana saker som de haft inkomster av. I många av de här fallen tar man ut skatt av människor som inte haft någon som helst vinning.

Vad vi reserverar vill är ju inte att de skall få någon förmån utan vi vill att de skall få ett uppskov till dess de hinner ordna för sig på den nya orten. Gör vederbörande en förtjänst, t. ex. genom att han skaffar sig en bostad av lägre kvalitet, då är det ingen tvekan om vår uppfattning att om det uppstår en vinst, så skall den beskattas.

Men tvingas man att flytta och att sälja sitt hus, och man sedan köper ett likadant hus på en annan ort, om man så att säga bara bytt bostad och inte haft någon vinst, så anser vi att en beskattning är felaktig.

I flera år har man trots påtryckningar från vårt håll beskattat den här typen av s. k. inkomster, som dock i verkligheten inte har varit några inkomster. Det här är en skönhetsfläck i skattelagstiftningen, som jag tror att man inte hade räknat med när denna beskattning infördes. Det beklagliga är oviljan att rätta till felet. Jag tror inte att det var någon medveten tanke att beskatta de här människorna, utan det råkade bli på det viset, men man vill inte ändra på det trots att man bör vara medveten om missförhållandena.

Det är många år som vi nu har begärt rättelse i frågan. I år finns det en folkpartimotion nr 586 som är väckt av herr Petersson i Röstånga m. fl. och som vi nu begär skall sändas till utredningen.

Vi vill att det skall bli en rättelse på den här punkten. Vi vill inte ha några särskilda förmåner för de människor det gäller. Vi vill bara ha rättvisa åt dem. Det tycker jag är ett rimligt krav. Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen vid utskottets betänkande.

Herr OLSSON i Sundsvall (c):

Herr talman! I motionen 585 har jag tagit upp frågan om införande av ett grundavdrag vid beskattning av kontantersättning, som erhålls för mark som avståtts vid fastighetsreglering enligt 5 kap. fastighetsbildningslagen. De flesta andra skatteregler är så utformade att den skattskyldige åtnjuter ett visst grundavdrag. Så är fallet exempelvis vid inkomst- och förmögenhetsbeskattningen liksom vid arvs- och gåvobeskattning. När det gäller realisationsvinstskatteberäkning av engångsersättning för inskränkning i förfoganderätten o. d. åtnjuter den skattskyldige ett grundavdrag på 2 000 kronor från sammanlagda ersättningsbeloppen under ett år.

För kontantersättning som erhålls vid marköverföring enligt 5 kap. fastighetsbildningslagen gäller särskild skattebestämmelse. Ersättning av denna typ skall nämligen beskattas som uppkommen realisationsvinst endast om ersättningen under ett år överstiger 5 000 kronor.

Det är värdefullt att man genom bestämmelsen undviker beskattning – och följaktligen utredning om ingångsvärde – vid smärre ersättningar. Men en allvarlig tröskeeffekt uppstår genom denna bestämmelse, vilket jag velat fästa uppmärksamheten på genom min motion. I stället för nuvarande regler borde ett grundavdrag på 5 000 kronor införas i likhet med grundavdraget på 2 000 kronor vid intrångsersättningar o. d. Nuvarande regler innebär alltså att en total ersättning under ett år på upp till 5 000 kronor ej beskattas alls medan vid högre ersättning hela beloppet inräknas som underlag för realisationsvinstskatteberäkningen.

Tröskeeffekten kan belysas med följande exempel: Om marginal-

Torsdagen den
29 mars 1973

*Realisationsvinst-
beskattningen vid
avyttring av
fastighet*

skatten är 60 procent, vilket är rätt vanligt, och vi ej räknar med något ingångsvärde måste den skattskyldige få en totalersättning på drygt 9 000 kronor för att erhålla 5 000 kronor i netto efter skatt. Netto efter skatt är alltså en ersättning på 5 000 kronor värd lika mycket som en bruttoersättning på 9 000 kronor, medan ersättningar mellan 5 000 och 9 000 kronor ger mindre netto. I praktiken ingår i regel ett visst – om än ringa – ingångsvärde, som något påverkar skatten. Jag kan nämna ett för mig bekant fall som avsåg överföring av mark från en samfällighet. En delägare, som hade en fjärdedel av samfälligheten, erhöll strax under 5 000 kronor i ersättning medan en annan delägare med tre åttondelar av samfälligheten erhöll nära 7 000 kronor – som dock beskattades och alltså därigenom reducerades så att den som ägde den större andelen i praktiken fick ett mindre nettobelopp.

Enligt lantmäteriet är möjligheten till marköverföring genom fastighetsreglering ett mycket värdefullt instrument för att uppnå bättre arronderingsförhållanden. Men de uppenbara tröskeleffekter som skattebestämmelserna leder till har ibland en hämmande verkan eftersom de medför en strävan hos de berörda markägarna att under ett år helst bara delta i marköverföringar som ger ersättningar på högst 5 000 kronor -- förutsatt att inte ersättningsbeloppet kan bli flerdubbelt större.

Herr talman! Detta är kanske ingen stor fråga, men ändå en brist i skattelagstiftningen, som bör rättas till. Utskottet hänvisar till att en särskild kommitté arbetar med översyn av realisationsvinstbeskattningen och avstyrker därför motionen. Lämpligen borde motionen i stället överlämnas till nämnda kommitté för beaktande, vilket reservanterna föreslår.

Herr talman! Med anledning av det anförda vill jag yrka bifall till den vid utskottsbetänkandet fogade trepartireservationen av herr Magnusson i Borås m. fl.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Det är inte mycket som skiljer majoriteten och reservanterna åt i yrkandet i den här frågan. Båda parter är överens om att åtgärder knappast kan vidtas vid sidan av den sittande realisationsvinstkommittén, som beräknas framlägga sitt förslag under år 1974. Reservanterna och utskottsmajoriteten är vidare överens om att nämnda kommitté kommer att pröva de aktuella frågorna.

Vad är det då egentligen som är skillnaden? Jo, majoriteten i utskottet vill enligt gammal praxis i utskottet avstyrka motionerna, då man vet att motiveringarna kommer att prövas av en utredning, medan reservanterna vill att motionerna skall överlämnas till realisationsvinstkommittén för beaktande, vilket man möjligen kan tolka som en beställning i en viss riktning.

Majoriteten har i dagsläget inte någon sympati för motionärernas förslag. Jag är helt övertygad om att kommittén känner till alla de skäl som här i dag har anförts från talarstolen av reservanterna och motionärerna och jag är lika övertygad om att kommittén känner till de motskäl som majoriteten har att anföra mot dem. Därför, herr talman, tänker jag inte anföra de skälen. Vi vill avvakta realisationsvinst-

kommitténs arbete och vill inte företa oss någonting som föregriper dess ställningstagande. Utskottsmajoriteten tar alltså ingen ståndpunkt i nuläget utan förutsätter bara att kommittén prövar frågan.

Med det sagda vill jag, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan, som innebär avslag på motionerna.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 16 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Magnusson i Borås m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 137
Nej — 124

§ 9 Föredrogs försvarsutskottets betänkande nr 12 med anledning av propositionen 1973:18 angående livränta till vissa personer.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10 Obligatorisk begravningsförsäkring m. m.

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande nr 11 i anledning av motioner om obligatorisk begravningsförsäkring m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna
1973:152 av herrar Börjesson i Falköping (c) och Eriksson i Bäckmora (c),
1973:650 av fru Nilsson i Sunne m. fl. (s) samt
1973:1142 av herr Komstedt (m) vari hemstälts att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om tillsättande av en utredning angående ändrade bestämmelser om hemtransport av stoft av i utlandet avliden svensk medborgare.

Torsdagen den
29 mars 1973

Obligatorisk begravningsförsäkring

m. m.

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle avslå
1. motionen 1973:152,
2. motionen 1973:650,
3. motionen 1973:1142.

Reservation hade avgivits av herrar Ringaby (m) och Björck i Nässjö (m) vilka ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1142 i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde utredning angående ändrade bestämmelser om hemtransport av stoft av i utlandet avlidne svensk medborgare.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Socialförsäkringsutskottets betänkande nr 11 behandlar motioner med förslag om allmän begravningsförsäkring m. m. Beträffande kraven på införande av en allmän begravningsförsäkring föreligger enighet i utskottet om att något behov av en sådan inte finns, varför jag kan lämna den saken åt sidan. I betänkandet behandlas emellertid också en motion som tar upp frågan om hemtransport av stoft av i utlandet avlidne svensk medborgare.

Numera reser ungefär 1 miljon svenskar utomlands årligen. Om dödsfall inträffar för någon av dem försätts de anhöriga i en besvärlig situation rent praktiskt, utöver den sorg som ett dödsfall naturligen medför. De anhöriga måste i allmänhet bestämma sig inom 24 timmar för om och hur den avlidne skall hemtransporteras och också ställa en bankgaranti eller göra en förskottsinsbetalning på det belopp som behövs, normalt kanske 5 000—6 000 kronor. Om inte detta sker äger i allmänhet begravning rum omedelbart i det främmande landet.

Det är självklart att det för många — kanske inte minst för äldre människor — innebär problem att klara av detta så snabbt att den avlidnes stoft verkligen kan hemföras till Sverige. Inträffar dödsfallet under en helg, då banker och myndigheter är stängda, kan fallet kompliceras ytterligare.

Det förefaller därför rimligt att frågan utreds om hur kostnad för hemtransport av avlidna skall täckas av den allmänna försäkringen. Det kommer knappast någonsin att röra sig om några större belopp för samhället, men det skulle innebära en trygghet för både den enskilde och hans anförvanter att veta att vid ett dödsfall hemtransport av stoftet kommer att ske automatiskt.

Nu kan det naturligtvis genmås att det finns möjligheter att försäkra sig och att de flesta reseförsäkringar täcker detta. Ja, men det kommer alltid att finnas fall som inte täcks av försäkringar, och det är kanske just i dessa fall som hjälpen från samhällets sida bäst behövs.

Det finns i utskottsbetänkandet en formulering som jag inte tycker skall gå kammaren förbi. Där sägs nämligen att det vore orättvist med en allmän försäkring av det här slaget, därför att den skulle innebära att de som inte reser utomlands och avlider skulle tvingas delta i finansieringen av försäkringen. Nu förhåller det sig emellertid tvärtom. Det är ju inte den avlidne som drabbas utan just hans anhöriga, som snabbt skall

Torsdagen den
29 mars 1973

*Obligatorisk begravningsförsäkring
m. m.*

komma fram med pengarna. Dessutom är argumentet i sak ytterligt svagt. Konsekvensen skulle ju bli, om vi följde det, att vi skulle avskaffa barnbidrag m. m. Alla kan ju inte dra nytta av barnbidragen om de nu inte har satt några barn till världen.

Herr talman! Det här är ingen stor fråga, och den torde med måttliga kostnader och utan större besvär kunna bringas till en praktisk och tillfredsställande lösning. Jag ber att få yrka bifall till den reservation som är fogad till socialförsäkringsutskottets betänkande nr 11.

Herr FREDRIKSSON (s):

Herr talman! Utskottet har i sitt betänkande ganska utförligt redovisat hur ärendet har behandlats tidigare och också motiverat varför majoriteten har avstyrkt det motionsyrkande som lagts till grund för den reservation som är fogad till betänkandet. Jag skall därför, herr talman, vid den här sena timmen i varje fall anstränga mig att inte utnyttja den tid som jag har antecknat mig för.

Vi hade också förra året uppe till behandling en motion av liknande innebörd, och den sände vi på remiss till riksförsäkringsverket, Svenska resebyråföreningen och Försäkringskassaförbundet. Ingen av remissinstanserna tillstyrkte att en sådan här försäkring skulle inlemmas i den allmänna försäkringen. Remissinstansernas synpunkter är också redovisade i utskottsbetänkandet, och den saken kan jag alltså gå förbi. Men frågan har också utretts i annat sammanhang. Sjukförsäkringsutredningen, som lämnade sitt betänkande år 1970, har behandlat frågan om sjukas och avlidnas hemtransport och avisat tanken att en sådan här försäkring skulle belasta sjukförsäkringen. Denna utredning har liksom utskottet pekat på att det finns flera former för täckande av kostnaderna vid dödsfall. Jag kan nämna de omfattande grupplivförsäkringarna, som ju ger betydande belopp vid dödsfall. De flesta löntagare och även makar har ett betryggande skydd genom tjänstegrupplivförsäkringarna.

Men även vid sidan av dessa försäkringar har det utvecklats en vidsträckt verksamhet med frivilliga försäkringar, omfattande olika kategorier. Försäkringarna byggs upp med de mest olika kollektiv som bas. De kan omfatta medlemmar i organisationer eller föreningar av de mest skiftande slag. Även dessa former av grupplivförsäkringar lämnar skydd för den försäkrades make eller maka.

Vad utskottet främst har tagit fasta på är att de s. k. hemförsäkringarna inkluderar kostnaderna för hemtransport från utlandet av avlidna personer. Alla som har eget hem eller bohag torde ha tecknat dylika försäkringar och har således garanti för bestridande av dessa kostnader. Därför har väl de allra flesta människor ett betydande skydd, och för dem som inte har ett sådant skydd inbakat i någon försäkring är det ju mycket lätt att vid resa utomlands teckna en resandeförsäkring som läcker de eventuella luckor som kan finnas. När man beställer en resa till utlandet får man också från researrangören uppmaning att teckna en resandeförsäkring. Atminstone då jag -- vid inte så många tillfällen -- rest utomlands har jag blivit uppmanad att se över mina försäkringar och teckna erforderliga tilläggsförsäkringar.

Det är givetvis riktigt som herr Björck i Nässjö säger, att det i vissa

Torsdagen den
29 mars 1973

Obligatorisk begravningsförsäkring
m. m.

enstaka fall kan uppstå besvärligheter för den avlidnes anhöriga om inte en sådan försäkring för resande har ordnats. Men frågan är om man skall ta detta till intäkt för att inordna hela svenska folket i en allmän försäkring, vilket ju ändå majoriteten inte har någon glädje av. Det finns ju väldigt många människor som aldrig reser eller har råd att resa – utomlands. Och, herr Björck, de får ju ändå vara med och betala även den här försäkringen. Man kanske inte kan beteckna det som någon större orättvisa, men det kommer i alla fall att uppstå en betydande dubbelförsäkring om man här skulle införa ett obligatorium.

Sedan vill jag, herr talman, också nämna en annan sak. Vi har ju ett förnämligt socialförsäkringssystem, men det finns inga vattentäta skott. Visst kan det förekomma luckor. Men det är därför som socialdepartementet har tillsatt en arbetsgrupp som skall se över vilka ytterligare behov som kan finnas. Naturligtvis kan man diskutera om man skall införa även andra saker i vår socialförsäkring, bl. a. i sjukförsäkringen. Men vi tycker att det skall ske först efter moget övervägande och grundlig översyn. Vi tycker inte det är riktigt att man enbart skall besluta om att utreda en sådan här detalj. Till vårt utskott får vi ju oerhört många ärenden där det begärs att olika saker skall föras in i sjukförsäkringen, och vi har den principiella inställningen att man skall vara litet försiktig med att föra in försäkringsformer som principiellt egentligen inte hör hemma där. Sjukförsäkringen skall ju täcka de kostnader som är föranledda av sjukdom.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag är fullkomligt medveten om att det finns en rad olika försäkringar, och det sade jag också i mitt första anförande. Men dess värre finns det också alltid människor som slarvar när det gäller att ta en sådan här försäkring. Resultatet blir inte att de drabbas utan att deras anhöriga drabbas, och det blir de anhörigas ekonomiska situation som kommer att vara avgörande för om begravningen sker i ett främmande land eller om den kan äga rum här i Sverige.

Jag tycker att detta är ganska orimligt. Vi kan föreställa oss vilken chock det blir när en människa får reda på att en nära anförvant har avlidit någonstans i ett främmande land. Och det är 1 miljon svenskar som varje år reser utomlands, så riskerna är ganska stora att sådant här händer. De anhöriga skall då plötsligt på några timmar få fram en bankgaranti eller åtskilliga tusen i kontanter – i annat fall får de ett besked om att begravningen äger rum omedelbart någonstans långt borta.

Herr talman! Reservationen kräver bara att vi skall se över de bestämmelser som i dag gäller samt vidta erforderliga förändringar och täppa till de luckor som behöver täppas till för att det skall bli en tillfredsställande lösning. Jag tycker ingalunda att det är något orimligt krav.

Herr FREDRIKSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! I de fall där en person avlider utomlands och det inte finns några försäkringar som täcker kostnaderna för hemtransport kan

det naturligtvis bli besvärligt. Men samhället har ändå andra möjligheter att hjälpa till i dylika fall. Vi har ju utlandsrepresentation i de allra flesta länder dit svenskarna över huvud taget reser, och det finns möjligheter att därigenom få hjälp när det gäller hemtransport av en avliden.

Vad frågan om en utredning beträffar tycker vi att man i varje fall bör vänta tills den expertgrupp som nu granskar de eventuella luckorna i vår socialförsäkring slutfört sitt arbete. Därefter kan det vara dags att överväga huruvida vi skall införa nya former i vår socialförsäkring.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är just den sak som herr Fredriksson tar upp som vi vill skall utredas något, alltså de bestämmelser som gäller för utlandsrepresentationen vad beträffar hemtransport av stoftet av avlidna svenska medborgare. Det är nämligen på det sättet att utlandsrepresentationen inte har rättigheter och möjligheter att själv bestämma om hemtransport såvida inte pengar sänds eller bankgaranti ställs hemifrån.

Herr KOMSTEDT (m):

Herr talman! De höga levnadsomkostnaderna i Sverige gör att folk inte längre har råd att semestra i Sverige i samma omfattning som tidigare, och de billiga charterresor som erbjuds av de olika resebyråföretagen gör att allt fler människor också har möjligheter att tillbringa sin semester utomlands. Det är bra att allt fler kan få ett miljöombyte på sin fritid, men de obehagliga överraskningar som kan uppstå i samband med en utlandssemester skall man naturligtvis inte bortse från.

När det tragiska uppstår att någon genom olyckshändelse eller på annat sätt avlider utomlands, så borde det räcka med den chock som det innebär för nära anhöriga, utan att man omedelbart skall koppla samman detta med ekonomiska konsekvenser. Spanien är ett populärt turistmål, men Spanien är ett av de länder som tillämpar 24-timmarsfristen. Den innebär att man inom 24 timmar skall deponera medel hos spanska myndigheter -- i annat fall blir det begravning i Spanien.

Jag kom i kontakt med det här problemet under förra året, då jag i bekantskapskretsen hade en person som blev drabbad av att en nära anhörig omkom under en semesterresa till Kanarieöarna. Det gällde en man som var ungarl och bodde hemma hos sina föräldrar, och det var under den adressen man sökte nå kontakt. Men båda föräldrarna var förvärvsarbetande -- det är ju ganska vanligt i dag på de orter där det fortfarande finns möjligheter att få ett jobb -- varför man inte fick tag i föräldrarna med detsamma. När man äntligen fick kontakt med fadern på dennes arbetsplats var det 1 timme 20 minuter kvar av tidsfristen; klockan var 16.40 och tidsfristen utgick klockan 18.00. Då fick fadern alltså först detta tragiska besked att sonen hade omkommit, och i nästa andetag begärde man att 6 000 kronor inom 1 timme 20 minuter skulle deponeras hos polisen på orten. Jag tycker inte att detta är värdigt ett land som Sverige med sina sociala reformer.

Även om man ibland ger sken av att invånarna här i landet bara består av kapitalister vågar jag påstå att det finns många människor som inte kan trolia fram 6 000 kronor på ett par timmar. Och om vederbörande också

Torsdagen den
29 mars 1973

*Obligatorisk begrav-
ningsförsäkring
m. m.*

har 6 000 kronor finns de sannolikt inte hemma i byrålådan. I det här relaterade fallet var det inte ens ordinarie banktid.

Enligt uppgifter som jag inhämtat avled 82 svenska medborgare utomlands under 1971. Hur många anhöriga som råkade ut för samma tragiska upplevelser som den här omtalade familjen vet jag inte, men det spelar egentligen ingen roll, ty det borde inte förekomma ett enda sådant fall.

Det är populärt att ungdomar tar en billig semester i Spanien under ett par veckor, och det skydd som utskottets ordförande här talade om tänker då inte dessa unga människor på. De har ofta inte heller det försäkringsskyddet inbyggt utan ger sig i väg utan tanke på att en olycka kan inträffa. Men om olyckan inträffar, får det inte innebära så svåra prövningar som för de föräldrar jag här talat om.

Det är alltid svårt att föreslå åtgärder i sådana här fall, och jag är ingen vän av stora statliga utredningar, men den mest hovsamma hemställan jag kunde hitta på i min motion var att yrka på en utredning om förebyggande åtgärder. Hur en säkerhet skall byggas in i sådana här fall vet jag inte i dag, men speciellt svårt kan det väl inte vara om man sätter sig före att utreda hela frågan. Jag menar att om ett dödsfall inträffar skall svenska myndigheter som får beskedet direkt kunna förklara att man ställer sig som garant för hemtransporten.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den reservation som fogats till utskottets betänkande av herr Ringaby och herr Björck i Nässjö.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herrar Ringaby och Björck i Nässjö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Björck i Nässjö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkandet nr 11 punkten 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herrar Ringaby och Björck i Nässjö.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Björck i Nässjö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 210
Nej — 45
Avstår — 4

§ 11 Föredrogs

Socialförsäkringsutskottets betänkanden:

Nr 12 i anledning av motion om förbättrat rättsskydd i socialförsäkringsärenden

Nr 13 i anledning av motioner angående ersättning för privatläkarvård m. m.

Socialutskottets betänkande:

Nr 1 i anledning av propositionen 1973:5 angående ratificering av ändring i internationella arbetsorganisationens stadga

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 12 Semesterlagstiftningen

Föredrogs socialutskottets betänkande nr 2 i anledning av motioner angående semesterlagstiftningen.

I detta betänkande behandlades motionerna

1973:164 av fru Nordlander m. fl. (vpk) vari hemställdes att riksdagen för sin del beslutade om omedelbart slopande av kvalifikationskravet på åtta dagar för semester och att anställda berättigades till semester i förhållande till arbetad tid,

1973:291 av herr Hjorth m. fl. (s) vari hemställdes att riksdagen i förslag till Kungl. Maj:t skulle anhålla om att semesterutredningen i sitt arbete särskilt beaktade behovet av längre semesterledighet för gruvarbetarna under jord,

1973:431 av herr Hermansson m. fl. (vpk) vari hemställdes att riksdagen uttalade sig för en ändring av gällande semesterlagstiftning, innebärande en till 30 dagar förlängd betald semester, och hemställde hos regeringen att skyndsamt utarbeta förslag om härav föranledda lagtextändringar,

1973:900 av herr Bergqvist (s) och fru Gradin (s) samt

1973:1177 av herrar Hagberg (vpk) och Hallgren (vpk) vari hemställdes att riksdagen uttalade sig för följande ändringar och tillägg i semesterlagen och hos regeringen hemställde om utarbetandet av erforderlig lagtext:

a) att 10 § semesterlagen ändrades så att den föreskrev semester under månaderna juni, juli och augusti och att undantag från denna tid kunde göras därest de lokala parterna på arbetsmarknaden så överenskom,

b) att den anställda skulle kunna tillgodogöra sig ränteinkomster på sin semesterlön och semesterersättning i enlighet med vad i motionen anförts,

Nr 57

Torsdagen den
29 mars 1973

*Semesterlag-
stiftningen*

Torsdagen den
29 mars 1973

*Semesterlag-
stiftningen*

c) att de i skiftschemat ingående fridagarna under semestern för arbetare i kontinuerligt skiftarbete frånräknades som semesterdagar.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen beträffande semesterns längd skulle avslå motionen 1973:431,

B. att riksdagen beträffande semesterns längd för gruvarbetare skulle avslå motionen 1973:291,

C. att riksdagen beträffande semesterförmåner för deltidsarbetande skulle avslå motionen 1973:164,

D. att riksdagen beträffande privilegierad frånvaro skulle avslå motionen 1973:900,

E. att riksdagen beträffande semesterberäkning vid söndagsarbete, semesterns förläggning samt ränta på semesterlön och semesterersättning skulle avslå motionen 1973:1177.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande semesterns längd av herr Hagberg (vpk) som ansett att utskottet under A bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:431 gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört,

2. beträffande semesterns längd för gruvarbetare av herr Hagberg (vpk) som ansett att utskottet under B bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:291 gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört,

3. beträffande semesterförmåner för deltidsarbetande av herr Hagberg (vpk) som ansett att utskottet under C bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1973:164 gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört,

4. beträffande semesterberäkning vid söndagsarbete, semesterns förläggning samt ränta på semesterlön och semesterersättning av herr Hagberg (vpk) som ansett att utskottet under E bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1177 gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anfört.

Herr HALLGREN (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har i år liksom tidigare motionerat om väsentliga förbättringar av gällande semesterbestämmelser. Vi har i tre motioner preciserat yrkanden som, om de blir tillgodosedda, kommer att ge lönearbetarna väsentliga förbättringar på detta område. Jag skall i mitt anförande inte beröra samtliga yrkanden, eftersom även kamrat Hagberg kommer att tala i denna fråga.

Jag skall börja med att något beröra vänsterpartiet kommunisternas krav på laglig rätt till 30 dagars betald semester.

I år liksom föregående år hänvisar utskottsmajoriteten till förra årets ställningstagande och hävdar att frågan om förlängd semester

för lönearbetarna främst är en samhällsekonomisk prioriteringsfråga. Det sägs också att frågan om arbetstidsförkortningen måste bedömas på samma sätt. Dessa frågor är enligt utskottsmajoritetens mening inte några arbetarskydds- eller arbetsmiljöfrågor, och man hänvisar till den mening man tidigare framfört och hemställer att riksdagen måtte avslå motionen 431. Kamrat Hagberg har i utskottet reserverat sig mot beslutet, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 1 till socialutskottets betänkande nr 2.

Motiveringen att denna fråga inte skulle ha med arbetsmiljö att göra kan vänsterpartiet kommunisterna inte acceptera. Det råder inget tvivel om att behovet av förlängd semester är påtagligt. Trycket på lönearbetarna stegras ständigt under det kapitalistiska produktions-systemet. För många arbetare framstår arbetet som olustbetonat och förnedrande. Kravet från arbetsköparhåll på en ständigt stegrad produktivitet för att uppnå högsta möjliga produktivitet medför att allt större press och en snabbare förslitning av människorna uppkommer. Ackordssystem och arbetsprocesser är pressande i så hög grad att vissa arbetsplatser har en omsättning bland de anställda på upp emot 60 procent årligen. Detta visar att nu rådande förhållanden är under all kritik och helt oacceptabla.

Detta är en situation som lönearbetarna i dag inte på något sätt själva kan påverka på legalt sätt. Många lönearbetargrupper måste därför tillgripa kampformer, som i detta klassamhälle enligt gällande klasslagar är förbjudna. Detta sker dock för att framtvinga mänskligare förhållanden. Om vänsterpartiet kommunisternas motionsyrkande i andra avseenden hade bifallits skulle lönearbetarna naturligtvis ha haft väsentligt större möjligheter att bestämma över sin arbetssituation, och då skulle arbetsförhållanden och arbetsmiljö ha varit väsentligt bättre.

Att det här, såsom utskottsmajoriteten gör gällande, skulle vara fråga om en samhällsekonomisk prioritering är naturligtvis riktigt ur rent borgerlig synpunkt och med tanke på arbetsköparnas intressen. Självfallet måste det kosta pengar att ge samtliga lönearbetare ytterligare en veckas betald semester. Det hade varit egendomligt om inte arbetsköparnas företrädare i parlamentet hade haft invändningar att göra mot dessa yrkanden. Därför är det inte oväntat att utskottets borgerliga ledamöter anför ekonomiska skäl för sitt avslagsyrkande; om vänsterpartiet kommunisternas förslag i denna fråga bifalls kommer det att betyda en viss nedskärning av arbetsköparnas profiter. Att de socialdemokratiska ledamöterna har gått emot vårt yrkande är däremot inte lika logiskt. Det hade varit naturligt att de hade gett sitt stöd för ett sådant yrkande. När det gäller att stödja storfinsansen talar man sig varm för det. Nu har de socialdemokratiska riksdagsledamöterna möjlighet att ta tillbaka något av det man skänkt storfinsansen, och det skulle komma löntagarna till godo. Det skall bli intressant att se hur många av SAP:s riksdagsmän som kommer att rösta för detta krav. Förr eller senare kommer arbetarklassen att samfällt resa detta berättigade krav. Då måste ändå SAP undan för undan backa ut och resa samma krav som nu vänsterpartiet kommu-

Torsdagen den
29 mars 1973

*Semesterlag-
stiftningen*

nisterna gör. Vi har upplevt samma förhållande också i tidigare frågor.

I motionen 164 har vänsterpartiet kommunisterna tagit upp de deltidsanställdas problem. Att denna grupp lönearbetare har väsentligt sämre sociala förhållanden än övriga grupper står utom allt tvivel. Här har arbetsköparna sett en möjlighet att beskära denna grupps sociala förmåner genom detta anställningssystem. De deltidsarbetande är för närvarande till större delen kvinnor. Det gäller således sjukvård, handel och andra serviceyrken. Här har arbetsköparna anpassat anställningsformerna på sådant sätt att de mellan LO och SAF träffade trygghetsavtalen till stora delar inte gäller. Men även semesterlagstiftningen har trollats bort genom att de deltidsanställda inte får arbeta mer än exempelvis sju dagar per månad eller mindre. På så sätt försvinner kvalifikationen både för rätt till semester och semesterersättning.

Fackförbundetidningen Kommunalarbetaren, nummer 5 i år, tar upp dessa problem i en artikel rubricerad "Landstingens personalpolitik". Efter underrubriken "Semestern smusslas bort" förklaras att allt fler s. k. grupp 2-anställda, dvs. deltidsanställda anlitas. Jag tar mig friheten att citera några meningar ur denna artikel. På s. 28 skrivs:

"Avsiktligt eller ej innebär grupp 2-anställningen åtta kalenderdagens arbetstid enstaka tillfällen under kalenderåret, men den mest omfattande tiden har av någon outgrundlig anledning stannat vid sju arbetsdagar eller färre.

Man frågar sig, om detta har något samband med semesterlagens kvalifikationsbestämmelser om åtta arbetsdagar. Sambandet förnekas absolut från Landstingsförbundet. Faktum är att landstingen urholkar en gällande semesterlagstiftning."

I samma artikel omtalas att antalet anställda inom landstingen enligt här beskriven form från 1971 ökat från ca 48 000 till omkring 90 000 och att av dessa 90 000 ungefär 50 000 drabbas av denna negativa effekt. De deltidsanställda inom handeln — således på det privata området och då främst inom de stora varuhuskedjorna — är säkerligen mångdubbelt fler och behandlas på samma sätt.

Vänsterpartiet kommunisterna har yrkat på en ändring i semesterlagen så att den nu gällande åttadagarsspärren för kvalifikation försvinner och så att den anställde blir berättigad till semesterförmåner i förhållande till arbetad tid. Det är ett rättmätigt krav som har stor uppslutning bland denna grupp lönearbetare, som hittills satts på mycket gravt undantag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 3, som berör denna fråga.

I motionen 1177 har vänsterpartiet kommunisterna yrkat att ränteinkomsterna på lönearbetarnas intjänta semesterpengar skall tillföras lönearbetarna. Det är ett rättvisekrav att den som har inestående semesterpengar också skall få tillgodoräkna sig ränteinkomsterna.

Utskottsmajoriteten har i sitt betänkande anfört att det för att tillgodose motionärernas yrkande torde vara nödvändigt att införa ett helt nytt semesterkasssystem, "något som helt skulle bryta mot den

ordning som hittills varit rådande". Utskottsmajoriteten hänvisar också till att frågan om semesterkasssystem tidigare diskuterats men befunnits olämpligt.

Det är en egendomlig motivering för att avstyrka det krav som har ställts. Man har inte tagit ställning till själva sakfrågan. Det föreligger naturligtvis inte så stora administrativa svårigheter som har anförts i betänkandet, nämligen att det skulle vara omöjligt att ge lönearbetarna ränta på inestående ersättningar utan denna nyordning. Utskottsmajoriteten har i själva verket helt avstått från att ta ställning i sakfrågan: Är det arbetsköparen som skall ha rätt att lägga beslag på uppkomna ränteinkomster, eller är det den som äger pengarna – dvs. lönearbetaren – som skall ha räntan? Vi motionärer anser det helt naturligt att det är lönearbetarnas pengar och att det är de som skall komma i åtnjutande av de ränteinkomster som uppstår. Det kan inte vara vettigt att arbetsköparna *också* skall kamma hem denna ränta för att ytterligare öka sina vinster.

Herr talman! Jag vill med hänvisning till vad som har anförts i motionen och vad jag nu har anfört yrka bifall till reservationen 4.

Herr HAGBERG (vpk):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservationerna 2 och 4.

Reservationen 2 tar upp kravet att gruvarbetare under jord skall få en semester på sex veckor och därmed bli jämställda med andra arbetare med radiologiskt arbete.

Det rådet väl inget tvivel om att gruvarbetare är i behov av längre semestertid än nuvarande fyra veckor, detta oavsett att man på de allra senaste åren har upptäckt att svenska gruvor innehåller radongas. När man tar hänsyn till att en gruvarbetare eller någon annan arbetare är utsatt för en speciell risk, t. ex. gaser, damm eller något liknande, måste man ju även se på de övriga förhållandena på arbetsplatsen, t. ex. om arbetaren är lätt mottaglig för denna risk. Det är t. ex. påtagligt att hårt arbete betyder att riskmomentet i fråga inte behöver vara särskilt stort för att ge en skada, som kan bestå för hela livet. När det gäller gruvarbetet är detta alldeles påtagligt. Med de nya brytningsmetoder som numera införts i våra gruvor ökar riskerna. Ökad ventilation för att eliminera något av radongasens effekter betyder drag och lufttemperaturväxlingar, och nya maskiner med betydligt större kapacitet än de tidigare gör att olägenheterna, såsom damm och gas, ökar. Tag sedan med i beräkningen att arbetstakten ständigt ökar, så finner man att riskerna i detta arbete blir mer och mer påtagliga.

Radongasen upptäcktes nyligen i svenska gruvor – den upptäckten kan betecknas som ett yrvaket uppvaknande – och det har föranlett frågan, om det inte nu är dags att äntligen förbättra villkoren för gruvarbetarkåren.

För att förbättra arbetsplatsen måste man i första hand eliminera radongasen. Enligt vad man nu känner till går det inte att helt få bort radongasen från gruvorna. Den finns där och därför borde såsom Svenska gruvindustriarbetareförbundet hemställt gruvarbetare få möjlighet till

förlängd semester i likhet med vissa arbetare som har radiologiskt arbete.

Socialministern har tillsatt en utredare för semesterfrågor. Denne har att förutsättningslöst bedöma om gruvarbetare skall få en förlängd semester. Men det är av yttersta vikt att detta sker snart. Det är därför av största betydelse att riksdagen uttalar sig för att utredningen genomföres snabbt och att utredaren särskilt beaktar gruvarbetarnas krav på sex veckors semester.

I motionen 1177 av mig och kamrat Hallgren tar vi upp frågan om att skiftarbetare i kontinuerligt arbete skall kunna räkna in sina fridagar under semestern. I och med att arbetet i regel pågår året runt såväl söndagar som helgdagar är det synnerligen väl berättigat att de i regel tidigare intjänade fridagar, som infaller under semester, också frånräknas denna. Nuvarande regler innebär att denna grupp klart missgynnas. I och med att de måste arbeta söndagen före semestern har de kortare semester. En dagarbetare slutar i regel på en fredag. Den sammanhängande ledigheten för en skiftarbetare i samband med semester blir alltså kortare.

I och med den senaste arbetstidsförkortningen har skiftarbetarna utlagda fridagar som de tidigare arbetat in. Med den uppläggning som ett skiftschema har kan fridagarna ofta hamna under semestertiden. Det borde därför vara en rättviseåtgärd att fridagarna frånräknades under semestern.

Motionen 1177 tar även upp frågan om semesterns förläggning. I dag får arbetarna avgöra om de vill ha en sammanhängande semester på fyra veckor, och arbetsköparen har att bestämma när semestern skall förläggas. Dock finns en rekommendation om att semestern skall förläggas till sommartid.

För de arbetare som drabbas av krav från företagsledningar om att sprida semestern under en längre period är förhandlingsläget ganska dåligt. Kraven kommer fram när företag skall vara högrationella. Driften skall gå i första hand. Semesterns mening som en skyddslagstiftning för att förhindra överansträngning och förtida förslitning kommer i bakgrunden. För att främja semesterns syfte måste arbetarnas ställning i avgörandet om semesterns förläggande stärkas. Det är därför viktigt att arbetarna får bestämma härvidlag.

Semesterlagen bör ändras så att semestern kan förläggas under juni, juli och augusti. Vill ett företag förlägga semestern under annan tid än denna skall förhandlingar kunna tas upp mellan de lokala parterna. Men det är viktigt att arbetarna här får avgöra om semestern skall förläggas utanför denna period. Detta stärker arbetarnas ställning betydligt vid förhandlingarna.

Det anförs från utskottet att socialministern i sin utredning vill överväga ett medinflytande om semesterns förläggning och att detta skulle vara tillräckligt. Vi anser inte detta vara tillräckligt. Arbetarna måste få bestämma detta. I annat fall kommer rationaliserings- och effektivitetskrav att vara avgörande.

Herr HÄLL (s):

Herr talman! I motionen 291 har herr Hjorth med herr Fredriksson och mig som medmotionärer yrkat att den tillsatta semesterutredningen i sitt

arbete särskilt skall beakta behovet av en längre semester för gruvarbetare under jord. Vi har yrkat detta med kännedom om underjordsarbetarnas speciella och mycket påfrestande miljö.

Jag har vid tidigare tillfällen i kammaren försökt att skildra denna speciella miljö för kammarens ledamöter, men det är svårt av begripliga skäl för ledamöterna att kunna föreställa sig vad det egentligen handlar om. Avståndet mellan vår arbetsmiljö och gruvarbetarens är naturligtvis alltför långt i många avseenden.

Sådana faktorer som mörker och fukt och att det trots teknikens framsteg fortfarande är ett fysiskt mycket tungt arbete har ytterligare förvärrats genom tillkomsten av dieselgaser, intensivt buller och i en del fall även genom förekomsten av den nya och skrämmande radongasen.

Jag är ingen expert och vill heller inte försöka framstå som sådan, men nog förefaller det mig som om utskottet i sitt betänkande över motionen har tagit litet för lätt på våra motiv. Jag vill emellertid gärna instämma i utskottets mening att de svåra arbetsförhållandena främst skall mötas med ett effektivt arbetarskydd. Att detta tyvärr egentligen är lättare att säga än att göra är en annan historia, som jag inte skall fördjupa mig i vid denna sena timma. Vi får i alla hänseenden inte spara några ansträngningar och inte lämna några åtgärder oprövade i våra ambitioner att förbättra gruvarbetarnas arbetsmiljö och därmed skydda en hårt ansatt arbetargrupp för skador och ohälsa.

Det kan kanske vara svårt att på det sätt vi föreslår bryta ut en speciell kategori arbetare och göra dem till föremål för speciell behandling och kanske lagstiftning. Nu är det emellertid så, enligt vår uppfattning, att gruvarbete under jord innebär en alldeles speciell arbetsmiljö, därtill kommer att det rör en klart avgränsad grupp människor, vilket bör underlätta eventuella gränsdragningsproblem.

Arbetarskyddsstyrelsen och Svenska gruvindustriarbetareförbundet har, vilket även framgår av utskottets skrivning, i framställning till socialdepartementet föreslagit förlängd semester för gruvarbetare som utsätts för joniserande strålning.

Det torde vara ostridigt att gruvarbetarna exempelvis i Kiruna och Malmberget — två av våra största underjordsgruvor — utsätts för radongas och därmed för strålning. Det är alltså klarlagt att radongas förekommer. Jag vågar inte ha någon egen mening om strålningshalten och graden av fara som detta innebär för arbetarna. Experter har emellertid sagt att exponeringstiden spelar en betydande roll i sammanhanget. Det är därför som vi motionärer har lagt vårt förslag om en längre semester och att detta skulle komma att närmare prövas av den tillsatta utredningen.

Vi är, herr talman, besvikna på gruvarbetarnas vägnar över att socialutskottet inte ansett detta vara skäl nog för att ge utredningen denna möjlighet och därigenom snabbt och effektivt kartlägga värdet av motionärernas förslag.

Att gå ifrån denna kammare och vara mer eller mindre besviken på ett utskottsbetänkande är ju inte särskilt fruktbart och löser inga problem och jag vill därför meddela vår avsikt att återkomma i detta ärende. Vi kommer i denna kammare att behandla arbetsmiljöfrågor och det ger oss möjligheter att på nytt väcka frågan.

Det finns emellertid vid denna punkt i utskottets betänkande fogad en reservation som direkt ligger i linje med vad vi motionärer har yrkat. Därför, herr talman, kommer jag att rösta med reservationen 2 av herr Hagberg i den efterföljande voteringen.

Herr JOHNSSON i Blentarp (s):

Herr talman! I socialutskottets betänkande nr 2 behandlas olika frågor beträffande semestern vilka uppkommit genom ett flertal motioner.

Yrkandena avser längre semester, semester för deltid, semester för privilegierad frånvaro, frånräkning av fridagar vid beräkning av semester för arbetstagare med kontinuerligt skiftarbete, tid för semester samt ränta på semesterlön.

De flesta av dessa yrkanden är s. k. gamla kändisar, och motionerna innehåller därför inte något nytt i sak, varför jag inte ämnar kommentera dem närmare.

Beträffande reservationen 1 så behandlades samma fråga i socialutskottets betänkande nr 19 år 1972 fastän reservationen i år fått en något annorlunda utformad motivering.

I utskottsbetänkandet framhålls att förlängning av semestern, liksom förkortning av arbetstiden, är en fråga om samhällsekonomisk prioritering och inte i första hand en skyddsfråga. Reservanterna har inte accepterat detta. Enligt vad som erfarits kommer Landsorganisationen att under våren utsända en förfrågan till medlemmarna bl. a. om önskemål beträffande placeringen av en viss del av löneökningen – om den skall tas ut som en femte semestervecka eller placeras på annat sätt. Genom detta kommer arbetstagarna att få ge sin syn på hur de anser att olika önskemål skall prioriteras. Då utskottet är väl medvetet om förhållandena på arbetsplatserna, anser vi att frågan bör behandlas av arbetsmarknadens parter i första hand.

I motionen 1177 och första delen av reservationen 4 har reglerna för beräkning av semester för arbetstagare i kontinuerlig skiftgång behandlats. Som vi väl känner till kan det vid kontinuerlig skiftgång ibland inträffa att inom semesterperioden infaller sådana dagar som enligt arbetstidsschemat normalt skulle vara fridagar. Dessa fridagar sammanfaller inte alltid med söndagar, vilket av de anställda upplevs som en förlust av ledighetsdagar. För de flesta berörda arbetstagare torde, vilket framhållits tidigare i riksdagen då frågan prövats, den bristande överensstämmelsen mellan söndagar och fridagar efter hand utjämnas.

De problem som här uppstår synes enligt utskottet bäst lämpade att regleras avtalsvägen. Utskottet har därför inte funnit skäl att inta annan ståndpunkt än vad riksdagen gjort tidigare, senast föregående år, nämligen att någon ändring i lagstiftningen inte är påkallad för att lösa frågan. Något nytt i sak har ej heller årets motioner eller reservationer inneburit.

I motionen 291 av herr Hjorth m. fl. yrkas att den tillsatta utredningen särskilt skall beakta behovet av längre semester för gruvarbetare under jord. Motionärerna framhåller att dessa arbetare utsätts för större hälsorisk än andra. Arbetarskyddsstyrelsen och Svenska

Torsdagen den
29 mars 1973*Semesterlag-
stiftningen*

gruvindustriarbetareförbundet har föreslagit längre semester för gruv-
arbetare som utsätts för strålning.

I direktiven om översyn av semesterlagstiftningen har socialministern
uttalat att det åligger den sakkunnige att förutsättningslöst pröva frågan
om en särslagstiftning erfordras för dem som i sitt arbete utsätts för
joniserande strålning.

En viktig fråga är de olika hälsorisker som uppges i motionen. Enligt
utskottets mening är det i första hand en arbetarskyddsfråga. Som herr
Häll anförde kommer det att ges möjlighet att pröva denna fråga längre
fram.

Övriga yrkanden i motioner och reservationer är väl tillgodosedda i
direktiven till den pågående översynen, varför jag ej skall uppta
kammarens tid med att kommentera dem. Vi bör avvakta den utredning
som påbörjats.

Ej heller har herr Hallgrens eller herr Hagbergs anföranden tillfört
ärendet något nytt. Herr Hallgren väddade om åtgärder från SAP.
Åtgärderna är redan vidtagna, utredningen är tillsatt. Det är min förhopp-
ning att denna översyn skall ge bästa möjliga lösning på denna fråga.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till
socialutskottets hemställan.

Herr HALLGREN (vpk):

Herr talman! Det har här talats om att det gäller en fråga om effektivt
arbetarskydd. De organisationer som skall sköta arbetarskyddsfrågorna
har dock inte i dag sådan makt att de kan göra detta på ett vettigt sätt.
Herr Johnsson i Blentarp säger att dessa frågor har samhällsekonomisk
karaktär och att det är fråga om en prioritering. Han hänvisar också till
att de helst bör lösas avtalsvägen. Men på vilket sätt har vi kunnat lösa
dessa frågor hittills? Ja, vi har varit tvingade att lagstifta om semesterns
längd, semesterlön och semesterersättning.

Vi har också när det gäller arbetarskyddet varit tvingade att tillgripa
lagstiftning dels på grund av arbetsköparnas motsträvighet, dels på grund
av den form av lönepolitik LO för. LO:s återhållsamhetspolitik i
lönefrågorna är naturligtvis hämmande och kommer framför allt att
hindra den lösning av frågan inom en snar framtid, vilken vi har avsett
med våra motioner.

Frågan är vidare naturligtvis inte mindre viktig därför att vi tagit upp
den vid flera tidigare tillfällen och inte har några andra yrkanden än de
som har ställts förut. Yrkandena är precis lika viktiga i dag som när de
ställdes första gången. Det är bara beklagligt att inte det stora
arbetarpartiet – som SAP utger sig för att vara – inte tillgodoser
lönearbetarnas intressen i dessa frågor.

Herr HAGBERG (vpk):

Herr talman! Om man ett år ställt ett motionsyrkande som inte blir
tillgodosett och utskottets talesman ett annat år säger, att man inte tillför
saken något nytt, kan yrkandet kanske ändå, som herr Hallgren sade,
kännas påtagligt för den som arbetar just under dessa förhållanden och
som vill få det bättre. Det behövs inga nya argument för den som

verkligen behöver denna reform. Jag tycker att de motiv som redan finns borde kunna övertyga socialutskottets majoritet.

Herr Johnsson i Blentarp förde vidare ett resonemang innebärande att man skulle få välja mellan semester eller högre lön. Också detta bekräftar att socialutskottets majoritet finner sig i att socialt berättigade krav skall angripas lönevägen. Alltså: mindre i lönekuvertet, så kan arbetaren få litet längre semester, fastän man har höjt arbetstakten och gjort mycket annat som kanske inneburit försämringar för honom. Detta skall han ändå få betala med mindre pengar i lönekuvertet. Det är socialutskottets majoritets mening att det skall gå på det sättet, då man nu överlämnar frågan för utredning.

Till dem som arbetar i kontinuerlig skiftgång och har fridagar, som infaller under semestern, säger man att denna nackdel utjämnas efter hand. Men den som räknar på detta skall se att det tar många år innan en sådan utjämning kan ske. Det tar så många år att vederbörande kanske hinner dessförinnan sluta med skiftarbetet — och kanske även hinner börja på nytt, som många gör. Under det år som de drabbas skulle de behöva sina fridagar men får dem inte. Det är ett förhållande som man borde kunna rätta till för denna grupp av arbetare, som verkligen får utstå mycket.

Inte heller när det gäller gruvarbetarna fattar socialutskottet frågans betydelse utan överlämnar den till enmansutredaren. Man vill inte ta hänsyn till synpunkterna i motionen eller ens understryka att utredningen särskilt skall beakta kravet om sex veckors semester i detta sammanhang. Man kan inte ens göra det.

Herr Johnsson ville inte kommentera de saker som socialministern har under utredning. Ja, om man tycker att direktiven är riktiga, då gör man så. Men när det gäller förläggningen av semestern sägs det klart att den skall göras i samförstånd, och därmed åstadkommer man ingenting. Det sker redan i dag i ett slags samförstånd, men vi vet vem det är som har avgörandet — det är arbetsköparen med sina krav på effektivitet och lönsamhet. Det enda som hjälper är att arbetaren har rätt i lag att bestämma att semestern skall förläggas under sommartid, men det vill inte socialutskottets majoritet vara med om.

Herr JOHNSON i Blentarp (s):

Herr talman! Till herr Hallgren skulle jag vilja säga att LO inte kommer att försinka eller förhindra en lösning av frågorna. Tvärtom driver man på dem i den takt som det går att driva dem. Jag tror att de flesta problem på avtalsfronten har lösts av Landsorganisationen på ett positivt sätt.

Till herr Hagberg vill jag säga att när LO skickar ut en förfrågan till sina medlemmar, så är det för att medlemmarna skall få ett inflytande över den prioritering som måste göras av Landsorganisationen och dit anslutna förbund. Det trodde jag var någonting som vänsterpartiet kommunisterna verkligen skulle kunna acceptera.

När det gäller den kontinuerliga skiftgången och arbetstiden där vill jag fråga herr Hallgren: När aktualiserade respektive fackförbund frågan om dessa fridagar?

Herr HALLGREN (vpk):

Herr talman! Herr Johnsson i Blentarp säger att LO försinkar inte det här utan kommer att driva på i frågan. Men är det inte så att utredningar och enkäter försinkar frågans lösning? Vi behöver inte utreda behovet av ytterligare en veckas betald semester. Det behövs ingen enkät om det. Man behöver inte gå ut och fråga jobbarna ute på arbetsplatserna: Vilket väljer ni? Vårt krav är att den femte semesterveckan skall genomföras på bekostnad av bolagens vinster och inte genom en fördelning av de eventuella procent eller ören eller kronor som kan bli resultatet av nästa lönerörelse. Får Giesecke i SAF bestämma så blir det ingenting, det har han redan uttalat. Då kan det heller inte bli tal om någon femte semestervecka, och då skulle ju både utredningar och enkäter vara överflödiga. Det gäller alltså att driva en aktiv kamp för att framtvinga den femte semesterveckan.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten A

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Hagberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hagberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 2 punkten A röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Hagberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	240
Nej	—	17
Avstår	—	1

Punkten B

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Hagberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hagberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 2 punkten B röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Hagberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	236
Nej	—	20
Avstår	—	2

Punkten C

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Hagberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hagberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 2 punkten C röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Hagberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	243
Nej	—	15

Punkten D

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten E

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Hagberg, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hagberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 2 punkten E röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Hagberg.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagberg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	242
Nej	—	15
Avstår	—	1

Torsdagen den
29 mars 1973

*Riktlinjer för en
inre miljöpolitik*

Föredrogs socialutskottets betänkande nr 3 i anledning av motion om riktlinjer för en inre miljöpolitik.

I detta betänkande behandlades motionen 1973:1172 av herr Fälldin m. fl. (c) vari hemställdes att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsamt tillsättande av en parlamentarisk utredning med uppdrag att utarbeta riktlinjer för inre miljöpolitik i syfte att bemästra samhällsproblem, som föranledde skadlig stress och psykisk otrygghet.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1973:1172.

Reservation hade avgivits av herrar Larsson i Öskevik (c), Hyltander (fp), Andreasson (c), Bengtsson i Göteborg (c) och Romanus (fp) som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1973:1172 hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsamt tillsättande av en parlamentarisk utredning med uppdrag att utarbeta riktlinjer för inre miljöpolitik i syfte att bemästra samhällsproblem, som föranledde skadlig stress och psykisk otrygghet.

Herr BENGTTSSON i Göteborg (c):

Herr talman! Vi har i vårt land de senaste decennierna kunnat glädja oss åt en starkt ökad levnadsstandard. Medelinkomsterna har stigit, bostadsstandarden har radikalt förbättrats och fritidsaktiviteter har skapats i en omfattning som man inte kunde tänka sig för 20 år sedan. Det är starka sociala ambitioner som ligger bakom denna utveckling.

Samtidigt kan vi emellertid konstatera att behovet av socialvård och sjukvård också ökat mycket starkt. Till en del beror givetvis detta ökade socialvårdsbehov på en naturlig standardhöjning även på detta område. Men långt ifrån all ökning har denna indexmässiga förklaring.

Vi nödgas konstatera att alkoholmissbruk, narkomani och brottslighet förekommer i stor omfattning. Situationen för stora grupper av socialvårdens klienter har inte blivit bättre trots betydande insatser av traditionella åtgärder. Och det kanske värsta av allt: missbruk bland ungdomen ökar trots att den förebyggande ungdomsvården byggts ut. Vad är då anledningen till denna negativa utveckling?

I debatten framskyntar ibland att social misär beror på bakomliggande orsaker över vilka individen inte råder. Jag vill inte gå så långt. Man bör nog från mänsklighetens synpunkt inte fränkänna individen all möjlighet att påverka sin egen situation, att bruka sitt personliga ansvar.

Men klart synes vara att bakgrundsorsaker med varierande styrka kan påverka individens förmåga att klara av en given situation. Klarar han den inte blir följden social svikt som kan leda till social misär, mental eller somatisk sjukdom. Sambandet mellan stress, psykisk otrygghet och kroppsliga sjukdomssymptom är ju helt klarlagt.

Det som till stor del har varit grunden för standardhöjningen i vårt samhälle, ett mera intensivt avancerat och komplicerat arbetsliv, har

också inneburit ökade svårigheter att uppnå den psykiska tryggheten.

Möjligt är att vi behöver ändrad bomiljö och trafikmiljö samt en revidering av det sociala värdemönstret, för att nu anföra några exempel, som kompensation för ett intensivare arbetsliv.

Utskottsmajoriteten har påpekat att utredningar pågår beträffande områden som har betydelse för den mänskliga miljön. Vi reserverar förnekas inte värdet av dessa utredningar. Tvärtom, de är viktiga och bör fullföljas. Här är dock fråga om en utredningsverksamhet som är inriktad på vissa delområden. Dessa utredningar resulterar inte i någon övergripande miljöpolitisk målsättning, även om resultaten är värdefulla som material i arbetet på en sådan.

På det sociala arbetsfältet har vi gradvis kommit till insikt om att helhetssynen skall tillämpas vid bearbetning av sociala symptom hos individer. Man bearbetar inte bara den direkta orsaken till social misär, man söker också sanera klientens omgivningsmiljö. Utifrån denna arbetsmetodik borde det vara lika naturligt att vi tillämpade helhetssynen beträffande förebyggande sociala åtgärder. Vi måste snarast söka oss fram till en reell grund att stå på då vi skall så långt möjligt eliminera bakomliggande orsaker till skadlig stress och psykisk otrygghet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation som är fogad vid socialutskottets betänkande nr 3.

Herr HYL TANDER (fp):

Herr talman! "Det är ett allmänt känt faktum att nervösa åkommor, stressreaktioner av skilda slag, hjärtattacker som följd av överansträngning och många andra psykiska och psykosomatiska rubbningar förekommer i mycket stor utsträckning i vårt land. Man räknar med att mellan 5 och 10 — — av vår befolkning lider av så svåra psykiska störningar, att de därav allvarligt handikappas — — . Dessa psykiska rubbningar innebär dels personliga lidanden, dels en större eller mindre begränsning av de psykiskt stördas arbetsinsats med allvarliga såväl personliga som samhällsekonomiska konsekvenser som följd. Behovet av flera öppna rådgivningsbyråer med möjlighet till samtalsterapi vid personliga svårigheter av olika slag likaväl som behovet av en betydande ökning av möjligheterna till miljö-, samtals- och sysselsättningsterapi vid mental-sjukhus och psykiatriska kliniker har också ofta framhållits."

Så började en fyrtiomotion till 1967 års riksdag med Joel Sörenson som första namn. Motionärerna framhöll bl. a. att den psykiska hälsovården i förebyggande syfte bör ges större resurser. De föreslog att ett statens institut för psykisk hälsovård skulle upprättas. De framhöll att ett sådant institut är lika viktigt som statens institut för folkhälsan. Ett statens institut för psykisk hälsovård borde emellertid föregås av en utredning.

Dessa frågeställningar återkommer i flera riksdagsmotioner under 1960-talets senare hälft med Joel Sörenson som primus motor. I en partimotion från folkpartiet till 1969 års riksdag framhöll vi att den psykiska ohälsan kräver uppmärksamhet och solidariska uppoffringar i lika hög grad som den somatiska sjukligheten. De "psykiska vårdområdena släpar emellertid ständigt efter i utvecklingen. I en skrift, Bättre

psykisk hälsa, som utarbetades av en arbetsgrupp inom folkpartiet 1968 framhölls att en koncentrerad insats för att bryta stagnationen inom dessa vårdkrisens kärnområden hör till 1970-talets centrala samhällsuppgifter: "Resultat kan bara nås genom den samverkande kraften av en lång rad åtgärder, varav många liggande utanför den egentliga vårdpolitiken: att uppspära och eliminera psykiska miljöhot är en del av hälsovården, likaväl som giftbekämpning i naturen. De som arbetar med psykiskt störda människor måste ges känslan att deras verksamhet är meningsfull och effektiv, att den ingår i en bred samhällsinsats med realistisk målsättning och adekvata resurser och att samhället är berett att dra nytta av deras insikter i den psykiska missanpassningens sociala orsaks-mönster."

I motionen konstateras också att en sådan samhällsinsats berör även våra värderingar. Konsumtion och produktion måste vara människans tjänare, inte hennes herre. Personlighetsutvecklingen är en huvudsak. Samhällets uppgift är inte bara att hjälpa till med att ta vara på dem som hamnat vid sidan av vägen. Samhället har att i möjligaste mån stärka möjligheterna till en personlighetsuppbyggande miljö.

Riksdagen beslutade 1969 med anledning av folkpartimotionen att begära en förutsättningslös utredning av frågorna rörande den psykiska hälsovården. Socialstyrelsen fick uppdraget och har nyligen som första resultat av sitt utredningsarbete publicerat en kartläggning av den debatt som förts på området, Psykisk hälsa och mänsklig miljö. Rapportens författare, Hans Lohmann, vidgar frågeställningen ytterligare och refererar bl. a. den debatt som förevarit om samhällets övergripande mål och medel. Lohmann pekar på betydelsen av en god uppväxtmiljö för barnen, god arbetsmiljö, god bostadsmiljö och större värdering av emotionella livskvaliteter över huvud taget samt föreslår framtidsforskning i syfte att samhällsutvecklingen skall styras bättre.

Det finns således ett visst intresse för dessa frågor. Men många undrar nog fortfarande om det i dagens värld verkligen kan finnas fog för att syssla med "själen" och känner sig kanske frestade att avfärda hela frågeställningen som oklar, onödig eller orationell.

Det är inte alldeles ovanligt att den kvalificerade vetenskapliga debatten kräver att man avför frågeställningar och begrepp vilka med gängse vetenskaplig metodik inte låter sig angripas och hanteras. Sätter man detta krav främst bland alla krav på vetenskapen tvingar man den att utelämna många av de spörsmål som har central betydelse i en människas vardagstillvaro.

Åtskilliga belägg finns som talar för att dagens läkare allt oftare möter patienter som söker hjälp av orsaker som inte uteslutande eller ens huvudsakligen ligger inom det område som enligt traditionen är medicinens arbetsfält, nämligen funktionsrubbingar inom kroppsmaskinen. I stället är dessa människors besvär ett resultat av oupplösligt sammanvävda inflytanden av kroppsligt, själsligt och socialt slag.

Problemet hos individen måste emellertid komma till uttryck på något sätt. I vår moderna kultur anvisas för allehanda livsproblem den medicinska vägen; av hävd är läkaren besvärinstansen. En följd av detta är bl. a. att livsproblemen i dag inte så sällan uttrycks i sjukdomstermer. I

stigande utsträckning står läkarna därför i dag inför ett allt större ingemansland mellan friskt och sjukt, mellan kroppsliga och själsliga besvär.

Man riskerar att förankra problem och brister uteslutande hos den enskilda individen och gör sig blind för vad mångas uppgivenhet kan ha att säga om det liv som de – och vi alla – tvingas leva.

Välbefinnandet är en term som direkt har att göra med individens inre verklighet, hans upplevelse av den miljö han lever i och de krafter i miljön som påverkar hans inre.

Det adekvata synsättet är självfallet det humanekologiska, det som alltid ser individ och miljö i samspel, och den inre verkligheten ouplösligt förknippad med den yttre. Allt hänger samman med allt.

Den ekonomiska politiken, med stark tonvikt på rörlighet och konkurrensfrämjande åtgärder, har från tillväxtsynpunkt haft klart gynnsamma effekter. Dessa negativa sidor har väl först under senare år blivit påtagliga; särskilt oroande är att de snabba förändringarna för vissa grupper lett till varaktiga förändringar av arbets- och försörjningsmöjligheter. Alltför många har tvingats till sysslolöshet, undersysselsättning eller förtidspensionering. Själva urbaniseringsprocessen har skapat nya typer av välfärdsproblem i känslan av övergivenhet och ödslighet i nya förortsmiljöer, trots trängsel och stor ansamling av människor, i upplevelsen av miljö- och stressfenomen av delvis ny karaktär.

Tillvaron ställer allt hårdare krav på människan. Hon skall fungera perfekt som den lilla kuggen i ett högeffektivt maskineri. Känslor och initiativ måste därför kontrolleras så mycket som möjligt – och hotar att komma i kläm. Människan riskerar att bli till en alltmera vingklippt varelse som mist aptiten på livet och bara fungerar. Hon flyr på olika sätt, även in i sjukdom.

Adekvat verklighetsuppfattning, självständighet i tanke och handling samt förmåga och vilja att gripa sig an med uppkommande problem anses som betecknande för existerande psykisk hälsa. De problem vi står inför ställer sådana inre resurser på stora prov. Vi måste ge svar på frågan vart vi vill komma. Vi måste ta hänsyn till vad vi kan göra, dvs. till hur mycket förändring naturen och människan tål. Slutligen måste vi snabbt få veta vad vi får och vad vi absolut inte får göra, dvs. med vilka medel en mänsklig miljö skall skapas. Naturens lagar, eller, om man så vill, verklighetens diktat kan inte väljas eller förkastas efter behag. Man följer dem eller man överträder dem, men har i det senare fallet att betala ett pris. För den som vill bevara ett mänskligt samhälle och ett liv i samklang med naturens lagar står det klart att det ekonomiska imperativet måste ersättas av omvårdnad och hänsynstagande i ekologisk anda.

Den utveckling som bärs upp av allas våra dagliga insatser har onckligen mycket att ge. Så länge den betraktas som obönhörlig och ödesbestämd, så länge som framtiden inte väljs av medborgarna – inte kan väljas därför att inga alternativ uppställs att välja emellan – så länge måste det förbli tveksamt om utvecklingen även kommer att ge bättre psykisk hälsa och en mänsklig miljö.

På åtskilliga miljöområden pågår utredningsarbete. Dessa utredningar har angelägna uppdrag, som skyndsamt bör fullföljas. En övergripande

Torsdagen den
29 mars 1973

---

*Riktlinjer för en
inre miljöpolitik*

målsättning för utformningen av den inre miljön och för en förebyggande psykisk hälsovård måste emellertid beröra våra värderingar. Ett sådant övergripande utredningsarbete bör göras av en parlamentariskt sammansatt kommitté. Det bör ankomma på en sådan kommitté att följa arbetet inom olika delutredningar som pågår och på grundval härav och på eget utredningsarbete utarbeta riktlinjer för hur de samhällsproblem som föranleder skadlig stress, psykisk ohälsa och otrygghet skall bemästras och hur man skall få en positiv utveckling mot ett på alla områden mänskligare samhälle.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den reservation som är fogad till detta betänkande.

Herr KARLSSON i Huskvarna (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Med detta anförande, i vilket herr Jansson (s) instämde, var överläggningen slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Larsson i Östervik m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Bengtsson i Göteborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkandet nr 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Larsson i Öskevik m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Bengtsson i Göteborg begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	-	167
Nej	-	88
Avstår	-	1

§ 14 Föredrogs socialutskottets betänkande nr 6 i anledning av propositionen 1973:16 med förslag till samordning av civil och militär läkemedelsförsörjning m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen av återstående på dagens föredragningslista upptagna ärenden till ett senare sammanträde.

Nr 57

§ 15 Kammaren åtskildes kl. 1.19.

Torsdagen den
29 mars 1973

In fidem

BENGT LAMBE

/Solveig Gemert